

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DÜNYA MUHARRİRLERİNDEN TERCÜMELER SERİSİ : 35

Jean Giono

TEPE

Türkçeye Çeviren :
SABRİ ESAT

İSTANBUL
REMZİ KİTABEVİ

93, Ankara Caddesi, 93

Jean Giono

T E P E

Türkçeye Çeviren:
SABRİ ESAT

1 9 3 9
İ S T A N B U L
REMZİ KİTABEVİ

Jean Giono ve Tepe

hakkında birkaç söz

Jean Giono'dan roman tercüme etmek, iki türlü sergüzeşte birden atılmak demektir. Birinci sergüzeşt, kitapçılığımızın piyasa an'anesi dışına çıkarak karilere yeni bir dünya görüşile yepyeni bir hayat zevkinin «romanı»nı tecrübe ettirmek ve beğendirmek oluyor. Acaba romaneskin mutad akıntısına bir nevi farniente lezzetile kendini bırakan kari, böyle bir tecrübenin zahmetini yüklemek, yirminci asır realitesinden mucizeler beklemek olmayacak mı? Hakikaten asrımızın her sahada otomatizme kaçan itiyad sistemine rağmen, yeni bir çeşninin propagandasını yapmak, şelâleyi tersine akıtmak gibi beyhude bir teşebbüs değil midir? Memleketimizde romanın satış miyarında kari dediğimiz o rengârenk kitlenin kavrayış ve zevk müş'irini okumak kabilse, böyle bir teşebbüsün âkıbetini şimdiden kestirmek için fal açmıya lüzum yoktur sanırım. Karün nazarında romanın kıymeti, ona kendini ve muhitini unutturup avutması nisbetindedir. Kari, romandan harikulâde bir vak'a ile yine harikulâde insanlar bekler. O, bu harika-romanla bayağı realitenin ağır kapılarını zorlayıp hulya bahçelerine fırlıyacaktır. Bu bakımdan roman, çocukluğumuzun sihirli masallarına bir ilâveden başka bir şey değildir. Onda da, masallarda olduğu gibi süslü saraylar, mavi gözlü kahramanlar ve çapraşık keçi yolları vardır. Onda da bütün macera, ya «onlar ermiş muradına!» tekerlemesile biter, yahut göz yaşlarının

doldurduğu bir havuza iki yaprak halinde düşüp kaybolur.

Fakat romanda masalın süslü sarayı, şehrin hendesiî ivicacı içinde sırrolmuştur, mavi gözlü kahramanlar, melon şapkasının altında bir kasa zihniyeti yaşatan muhasiple klâvyesine bir piyano virtüözu edâsile oturan hoppa daktilodur. Çapraşık keçi yolları ise, bir parkla bir istasyonun çözüp bağladığı aşk düğümleridir. Zaten insan realitesinin roman kahramanı olmasına imkân yoktur. Roman kahramanı, ancak realitenin bir insanıdır ve bu realite, ancak içtimaî sentez dahilinde bir mâna kazanır. İlk adamın romanı, bütün roman itiyadlarımızı altüst edecek bir hâdisе olacaktır.

İşte Giono, eserile bu maceraya atılıyor. Onun bütün cehdini, «mebdee dönüş»ün cazibesine bağliyabiliriz. Giono, insan realitesini, şehrin surlarından, hattâ kasabanın sınırlarından uzakta, sokak ve kahvenin atmosferi haricinde arıyor. Onun köyleri bile dört evliktir. Bazan bu dört evin bile silinip yerini, ormanın karanlığında ağaca benziyen bir kulübeye bıraktığını görürüz. Fakat, cemiyet bağlarının gevşemesine mukabil hayat, milyonlarca asrın bu yaşama ışıtyakı, tabiatte ve tabiatle başbaşa yaşayan insanda bir usare kudretile deveran eder. Hakikî insan, ağacı, otu ve toprağı dolduran bu usarede, kendi kanının bütün hassalarını keşfeden insandır. O, bütün realitesini, bu ayniyete ermekle kazanacaktır.

Fakat bu, J.-J. Rousseau'nun «Tabiate dönüş» ü değildir. Rousseau, tabiate dönmenin insanlığa saadet getireceğine inanır. Giono ise mebdee dönüşü, dolu dolu yaşamının ilk şartı sayar. Filozoftaki içtimaî endişeye mukabil, romancıda ruhî bir zaruret, birinin mantığına mukabil öbürünün sezişi hâkimdir. Giono, Emile olmak istemez. O, Robinson da değildir. Fakat kaynak gibi, kaynağa gölge veren söğüt gibi bizzat tabiattır. Robinson, tabiati kendine râm etmek istemişti, halbuki Giono'nun kahramanları yalnız ta-

biati sevmek ve tabiat olmak arzusundadırlar. Giono'ya Virjilin kavalı miras kalmıştır.

Fransız romantikleri, tren düdüklelerinin yırttığı kır sü-kûnetinden, perilerin kaçtığını zannetmişlerdi. «Büyük Pan, artık öldü!» denilmişti. Fakat fabrika, ahtapot gibi yedi başlı şehirler ve nihayet harp, insanlığa Pan'ı hatırlattı. Yegâne ümit onda idi. Pan'ın gizlendiği diyarı, bu hulyaların ve tesellinin Kaf dağını arayıp bulmak, belki en son bir ümitti. Öldü sanılan Pan, bütün tahassürlerin mihrak noktası olmuştu. İşte Giono'nun büyük mucizesi, Pan'ın ölmediğini müjdelemek ve onu insanlığa yeniden hediye etmek oldu.

Giono, Pan'ı diriltmekle ne yapmak istiyor? Bunun cevabını kendisinden dinliyelim: «Sonra yazmaya başladım ve derhal hayat için yazdım. Herkesi bu hayatla sarhoş etmek istedim. Hayatı bir sel gibi kaynatıp bütün bu insanlara serpmek, onlara serin ve yeşil hayat dalgalarile vurmak, kanlarını derilerine kadar çıkartmak, serinlik, sıhhat ve neş'eyle sersemletmek, papuçlu ayaklarını mihlandıkları yerden kesmek ve hepsini selin içine katıştırmak istedim (1).» Fakat, Pan da insanları sukutu hayale uğratmıyacak mı?

Giono, bu şüphe noktasına kadar dünya görüşünü Gide'in «dünya nimetleri» le besler. Fakat Pan yalnız haz ve sükûnet değildir. Onun vakit vakit öyle deprenişleri vardır ki insan ruhunu azap içinde kıvrandırır. Bu kıvranişta ebedî beşer zâfının bütün ihtilâçları, en büyük yesin en derin sarsıntıları gizlidir. Pan'la, insan arasındaki âhenk, ancak iptidaî safiyetle mümkündür. Pan ancak kendisine tapanlara karşı cömerttir ve bu ibadette bir ilkçağ çobanı gibi ruhan istifâdan geçmiş olmak şarttır. Tapmak yerine anlamıya kalkıştınız mı, âhenk bozulur ve kıskanç Pan'ın bütün

(1) Jean Giono: Je ne peux pas oublier.

ağırlığıle ruhunuza yüklendiğini hissedersiniz.

Pan'ın kudreti karşısında beşerî iradenin zaferi mümkün müdür? Bu bakımdan Giono'nun bir tabiat fatalizmi içinde eriyip kaybolacağı akla gelir. Fakat hayır. Tabiatle insanda aynı usarenin dolaştığını hisseden Giono, hayırhah Pan'la tabiat adamının aynı sevgi kaynağında birleşeceğini umar. Kurunu Ulânın Tanrıları, bütün kavgalarına rağmen, insanların dostu idiler. Paganizm, büyük dinlerin yağmına insan ruhunun gizli bir köşesine Tanrılarını yerleştirmişti. Giono'nun peyzajında çan kluesi olmayışına esef eden münekkid (1), şehirlidir ve tabiat adamının ruhunu, mantığının muadeleleriyle hesaplamıştır.

Tepe, insanla Pan'ın ilk karşılaşması, ilk gözgöze gelmesidir. Bir dağ başında âsude yaşıyan dört ev, ancak tabiatın nabzını dinlemektedir. Hava ılık, su serin ve ekin boldur. Uzak derinliklerde kurulmuş şehirlerin gürültüsü, insanla tabiat arasındaki bu tam âhengi bozmıyacak kadar kısık ve tepe, sırrından başka her şeyini verecek kadar cömerttir. Fakat bütün ömrünü, uyuyan Pan'ın böğürlerinde geçirmiş olan ihtiyar Janet, ölümüne yakın, büyük sırrı keşfetmiştir. O andan itibaren köyün havasına bir günah ağırlığı çöker. Çeşmenin suyu çekilir. Hastalık mini mini bir kız çocuğuna musallat olur. Nihayet toprağın susuzluğu ve hasta vücudün harareti, müthiş bir orman yangınıle kemalini bulur. Yangın dört evi kül etmek üzeredir. Aylardanberi endişe ve korku içinde yaşıyan insanlar, birdenbire kâbustan silkinirler. Bütün felâketleri, Pan'ı kendilerinden başka ve kendilerine düşman bir kudret zannedip onun sırrını öğrenmek merakına düşmelerinden doğmuştu. Ölüm tehlikesi, onların aynı usareden gelen kanlarını yakar ve tıpkı iki azgın nehrin bir noktada karşılaşarak durulması gibi, sırrını vermeü istemiyen

(1) André Rousseau: *Ames et visages du XXe Siècle.*

Pan'la sırrı öğrenmek istemiyen insan, yeniden barışır. Artık dört evin sükûnetini kimse bozamıyacaktır. Tepe, işte bu savaş ve bu barışın hikâyesidir.

Karı, Tepe'de mutad kahramanları da göremiyecektir. Dört evin halkı, çeşme, ağaç ve yangın aynı kahramanın muhtelif tebdili kıyafetleridir ve bu seyyal kahraman da tabiattır. Fakat bu seyyaliyet, romana fantezi bir manzara vermez mi? Kat'iyen ve Giono'nun romancı mehareti de buradadır. Bocaccio'dan başlayarak A. Daudet'ye kadar bütün iyi hikâyecilerin, güneş yüklü ikliminden ilham aldıkları Cenup, Giono'nun da vatanıdır. O da, bütün tabiat sarhoşluğunu yudum yudum yaratır. Toprağı anlatmak için gözü, kulağı ve eli tatmin etmeyi bilir. Eserinde hiç bir ağaç yoktur ki içinde kuş ötmesin, ıslak odun kokmasın ve usaresini elinize ve gözlerinize hissettirmesin. Peyizajları Césanne'ı hatırlatır. Onun kadar resim ve onun kadar tabiat. Yalnız insanların göremezsiniz. Onlar şehre pek az inerler ve siz onlara çıktığınız zaman da pek az ahabap olurlar.

Zaten Giono'dan bir roman tercüme etmenin iki türlü sergüzeşte atılmak olduğunu söylemiştim. İkinci sergüzeşt, onun bu realizmidir. Tepe, Provance kokar ve Tepe'nin sahiplerinde Mistral'in dili olmasa bile ruhu vardır. Bu ruhu Türk karilerine hakkile sindirmek, Herakliyus'un on iki marifetinden hiç olmazsa biri kadar çetin ve zahmetlidir. Fakat bu çetin ve zahmetli iş, her sergüzeştin yegâne mükâfatı olan haz ve heyecandan hiç te mahrum değil.

SABRİ ESAT

Jean Giono'ya dair biyografik ve bibliyografik malûmat [1]

Jean Giono Fransanın cenubu şarkisinde Basses - Alpes vilâyetinin bir kasabasında, Manosque'da doğdu. Büyük babası İtalyandı. Kalabr köylülerinin isyanını kan ve ateş içinde boğan kuvvete yüzbaşı olarak iltihak etmişti. İsyân bastırılınca, bu sefer kendi hükûmetine karşı baş kaldırdı. Gıyaben idama mahkûm oldu. Bir müddet şurâda burada gizlendi. Nihayet tanınmamak için yüzüne bir bıçak yarası açtı. Tekrar yüzbaşı üniformasını giyindi ve gûya Piemonte dahilinde yüzbaşı Giono'yu aramağa memurmuş gibi tehlikeli mıntakadan uzaklaşmanın kolayını buldu. Fransaya kapağı attı. Oradan da bir gemiye atlıyarak Cezayire gitti. Orada kolera vardı. Sabık yüzbaşı, hastabakıcı oldu.

Tekrar Fransaya dönerek, Aix'e yerleşti. O devirde, Aix ile Marsilya arasında bir kanal açılmaktaydı. Sabık yüzbaşı, bu işte de çalıştı, müteahhitlik ve muhasiplik yaptı. Nihayet hiçbir iz bırakmadan 1852 de ölüp gitti.

Oğlu, Jean -Antoine Giono o zaman dokuz yaşındaydı. Annesi, Marsilyadan Alplere giden yolun üzerinde bir han işletmekteydi. Jean -Antoine Giono, kunduracılık

(1) Bu biyografik ve bibliyografik malûmat, Christion Michelfelder'in «Jean Giono et les religions de la terre» adlı eserinden iktibas edilmiştir.

öğrendi ve Marsilyada küçük bir dükkân açtı. Annesi öldükten ve kız kardeşleri de evlendikten sonra, babasının memleketini görmek arzusuna kapıldı ve Marsilyadan Piemonte'ye kadar yayan gitti. Sonra Briançon yolu ile yine Fransaya döndü. Durance vadisinden indi ve Manosque'ta kalarak yerleşti. 1892 de bir çamaşırcı kız ile evlendi ve 1920 de de öldü.

İşte Jean Giono, Manosque'ta 1895 yılında dünyaya geldi. Bilâhare neşrettiği Jean le bleu adlı otobiyoğrafik bir eserden hayatına ait şu tarihleri görmekteyiz. Altı yaşında, kasabanın kolleğine girdi ve 1911 de on altı yaşında mektepten çıktı. Hemen banka memuru oldu. Harp senelerinde piyade neferi olarak hizmet gördükten sonra, dönüşta tekrar eski memuriyetine kavuştu. Bu sıralarda yüz kadar mensur veya serbest şiir yazmıştı. Bu şiirler, Accompagnés de la flûte adile kitap halinde 1924 te neşrolundu. 1927 tarihine kadar Giono ilk romanlarını yazmış bulunuyordu. Fakat bu romanlar ancak 1929 da basılabildi. İlk basılan romanı «Tepe» ile «Baumugnes'den bir adam» dır. Aynı senenin sonunda Giono bankadan ayrılmış ve hayatını tamamen eserlerine hasretmiş bulunuyordu.

Jean Giono'nun 1938 e kadar neşrettiği eserleri neşir tarihi sırasile kaydediyoruz:

Accompagnés de la Flûte *şiirler*, 1924

Colline, 1929

Un de Baumugne, 1929

Présentation de Pan, 1930

Regain, 1930

Naissance de l'Odyssée, 1930

Manosque des Plateaux, 1930

Le Grand Troupeau, 1931

Solitude de la Pitié, *hikâyeler*, 1932

Jean le Bleu, 1932
Le Serpent d'Etoiles, 1933
La Chant du Monde, 1934
Que ma joie demeure, 1935
Les Vraies Richesses, 1936
Rondeur des Jours, 1936
Refus d'Obéissance, 1937
Batailles dans la Montagne, 1937

Bu eserlerden 17 tanesi almancaya, 6 tanesi ingilizceye, 2 tanesi Hollanda diline, 2 tanesi japoncaya, 2 tanesi norveççeye, bir tanesi ibrancaya, 4 tanesi lehçeye, 2 tanesi ispanyolcaya, 9 tanesi çekceye ve 6 tanesi de rusçaya tercüme edilmiş bulunmaktadır.

Tepe

Kiremitlerinin altına kadar sahlep çiçekleriyle donanmış dört ev, sık ve dik başakların ardından yükselir.

Burası, tepelerin arasındır ve toprağın bedeni burada yağlı ve şişkin kıvrımlarla kat kat olmuştur.

Çiçek açmış yoncanın bağı, zeytin ağaçlarının altında kanar, durur. Tatlı usarelerle yapış yapış olan kayınların etrafında arılar danseder.

Bir çeşmenin artığı, iki yarıktan şırıldar. Sular kayadan dökülür ve rüzgârla etrafa saçılır. Bir aralık otların altında soluk soluğa kalırlar, sonra birleşirler ve beraberce sazdan bir yatağın içinden akıp giderler.

Rüzgâr, çınarların içinde uğuldar.

Burası Bastides Blanches'tır.

İçinde buharlı harman makinelerinin gürültülü hayatı homurdanan ova ile geniş bir lâvanta çiçeği ıssızlığı, bir rüzgâr memleketinin tam ortasında, Lure dağının soğuk gölgesinde küçük bir köy enkazı.

Rüzgâr memleketi.

Hem de küçük yabanilerin diyarı: Kara yılan, kuytu yuvasından başını kaldırır; sincap, sorguç gibi kalkık kuyruğunun himayesinde, elinde bir meşe palamutu, koşar; gelincik, burnunu rüzgâra diker, bıyığının ucunda bir damla kan pırıldamaktadır; tilki, otların arasında kekliklerin güzergâhını okur.

Ardıçların altında dişi domuz homurdanır. Yavrula-

rı, ağızları süt dolu, kımıldanan büyük ağaçlara kulak kabartırlar.

Sonra rüzgâr, ağaçlardan uzaklaşır; sükûn, dalları dindirir ve yavrular, homurdana homurdana meme ararlar.

Bastides halkı, bu küçük yabancılarla kaynakta, bu kayadan akan ve dillerle tüylere munis gelen suda karşılaşırlar.

Gece olur olmaz bütün bu çıplak genişlikte, kaynağa, o şarkı söyliyene serin köşeye doğru sürünmeler, tüylü ayaklarla tırmanmalar başlar.

Bazan gündüzün bile, susuzluk fazla ağır bastığı zaman...

Kart yaban domuzu uzaktan çiftlikleri koklar.

O, ögle uykusu zamanını bilir.

Kuytu dal altlarını bırakmaksızın şöyle bir dolaşır; sonra, boynuzunun dikine birdenbire saldırır.

İşte, artık suyun içinde yuvarlanmaktadır. Karnı çamura değer.

Serinlik onu bir uçtan öbür uca, karnından sırtına delip geçer.

O da kaynağı ısırır.

Suyun tatlı serinliği, derisinde çırpınır, durur.

Fakat, birdenbire kendini bu hazzın içinden çekip çıkartır ve dört nala, ormana yolların.

Çiftlikte bir pancurun gıcırdadığını işitmiştir.

Pancurun, usul usul açıldığı zaman daima gıcırdadığını o bilir.

Jaume, şöyle kestirmeden, içi iri saçma dolu av tüfeğini boşaltır.

İhlamur ağacından bir yaprak düşer.

— Nereye attın?

— Yaban domuzuna, bak nerede kahpe oğlu!

Lure, masmavi ve sakın, duygusuz kocaman dağ gövdesile batıyı tıkayarak bütün memlekete hâkimdir.

Etrafını kurşuni akbabalar tavaf ederler.

Bütün gün, tıpkı adaçayı yaprakları gibi, gök yüzünün havuzunda dönerler.

Bazan seyahata çıkarlar.

Bazan da, rüzgârın yassı kuvveti üzerine yaslanarak uyurlar.

Sonra, Lure, toprakla güneşin arasından yükselir. Zaten, daha gece olmadan çok önce, Bastides'de geceyi olduran onun gölgesidir.

Bu dört evde evvelâ iki aile vardır.

Gondran ailesi, yani Mérédic'ler. Gondran, Margerit Ricard'la evlidir. Kaynatası da kendileriyle birlikte oturur.

Aphrodis Arbaud ailesi. Bu adam, Pertuis'den bir kız almıştır.

Üç ve beş yaşlarında iki kızları vardır.

Sonra, César Maurras, annesi, bir de yetimhaneden alınmış küçücük yavaşmaları var.

Nihayet, kızı Ulalie ile birlikte oturan Alexandre Jaume ve bir de Gagou.

Hepsi hepsi, on iki kişi, Gagou'yu da sayarsanız uğursuz rakam tamam olur.

Evler, otları temizlenmiş küçük bir meydanı çevreler. Burası, âdeta evlerin müşterek bir sofasıdır. Üstünde tahta güllelerle oyun oynanır.

Çamaşır yıkadıkları yer, büyük meşenin altındadır.

Çamaşır, kumlu balçıktan yapılmış ve içi bir mum-

ya vücuduna göre oyulmuş bir lâhitte çitilenir.

Vaktile cesedin bulunduğu oyuk, şimdi yeşil, hareli ve üzerine su böcekleri dokunur dokunmaz ürperen bir su ile doludur.

Bu battal mezarın kenarları, defne dallarile biribirlerini döven yarı çıplak kadınlarla süslüdür.

Bu köhne taşı Aphrodis Arbaud, bir zeytin ağacını sökerken topraktan çıkarmıştı.

Evler sanki hık demiş, sahiplerinin burnundan düşmüş.

Jaume'un evini bir asma ağacı, karma karışık sarmakta ve kapının üstünde, sahibinin aşağıya sarkık, uzun, Golvakârî bıyıklarını taklit etmektedir.

Hepsi de böyle.

Arbaud'nunki süslüdür ve senede iki defa tahiniye boyanır. Gondran'ınki, Maurras'ınki ve Gagou'nunki de başka birer âlem.

Hele Gagou'nunki, tıpkı sahibi.

Gagou, Bastides'e üç yıl evvel, bir yaz akşamı, rüzgâra karşı son harman savrulurken gelmişti.

Paçavralar içindeydi. Ayağındaki köhne pantolon, bir sicimle tuturulmuştu. Gömleği filân yoktu.

Sarkık dudaklıydı. Gözleri donuk, fakat mavi, mas-maviydi. Ağzından, iki kocaman diş fırlamış gibiydi.

Yeni geleni sigaya çektiler. O, bütün suallere, tıpkı bir hayvan gibi iki ses üzerinden ga gu, ga gu cevabını verdi.

Sonra, sarsak ellerini sallıya sallıya, bir dağ faresi gibi oynadı.

Meczubun biriydi.

Nihayet karnına sıcak bir çorba, altına da bir kucak saman buldu.

Vaktile Batides, Aix derebeylerinin yaylâ havasını teneffüs etmekten hoşlandıkları zamanlarda, küçük bir kasabaydı.

Derebeylerinin bütün o güzel evleri, yeniden toprak oldular, yalnız köylülerinki yerinde kalabildi.

Fakat, çamaşır yalağının öbür tarafında ot bürümüş iki yüksek sütun, hâlâ bir yolun başlangıcını göstermektedir.

Üstünde yosundan birer kukuleta ve lâtinçe yazılarla küreler taşıyan sütunlar...

Demir bir kapı, burada vaktile geçen çılgınlıkları korumuş olsa gerekti.

İçine bir etekliğin sallanışı ve yüksek ökçelerin sesi sinmiş İlâhe karınlı balkonlar ve taraçalar...

Gagou kulübesini, sütunların arasındaki sahanın ortasında, dört metre geride ısırganların içinde çatmıştı.

Gagou, hiç te beceriksiz değil. Elinden pek âlâ iş geliyor. Nitekim kulübesini, içi dışına çıkmış benzin tene-kelerini birbirine ekliyerek yapıverdi.

Sütunların altındaki otları da yolduğu için, şimdi defne dallarından bir çerçeve içine hâkkedilmiş bir büyüğün ismi okunuyor.

Şehir, uzak; yollar, zahmetli...

Rüzgâr cenuptan esince, aşağıda trenin öttüğü ve çanların çalındığı duyulur.

Bu, yağmur yağacağına alâmettir.

Şehirde ise, sıcaklığın sisi parçalanınca, Bastides, tepenin omzuna konmuş beyaz güvercinler gibi görünür.

Geçen yıl posta müvezzii tepeye sık sık çıkardı.

Hemen hemen haftada bir kere. Genç Maurras asker-deydi, dragon alayında

Şimdi artık köye döndü, mektuba lüzum kalmadı. Lâzım olunca, meydandan veya tarladan şöyle bir bağırıyor; annesi çıkıyor ve:

— Ne istiyorsun? diyor.

Ve posta müvezzii de artık tepeye çıkmaz oluyor.

Yalnız ayın sonlarına doğru, şehrin noterine verilen senetlerin vadesi gelince müvezzi, Bastides'dedir.

Velhasıl burada müvezziden pek hoşlanmazlar.

Zaten şehirden gelen her şey, fenadır: Yağmur rüzgârı ve müvezzi.

Bu noktada herkes mutabıktır.

Lure çölünden gelen ve âdeta ustura gibi kesen, fakat saksâğınları ürkütüp kaçırtan ve bilene, yabanî tavşanların gizli sığınağını haber varan rüzgâr, tercih olunur.

Gondran'ın evi, ova tarafından sonuncudur. Buraya Les Monges derler. Belki bir keşiş gibi yapıyınız ve kula renginde olduğundan, belki de vaktile bir keşiş evi bulunduğundandır. Hakikaten, enli payanda duvarlarile, alçak ve yuvarlak kapısile bu evde, kocaman bir papas evi hali var. Hani şu rahatça sevişmek için kaçıp gelen çiftlere ekmekle döşek veren, yeri hovarda papaslardan birinin evi.

Evin yeri, ötekilerinden çok daha iyi. Hem yola bakıyor, hem de tepeyi görüyor. Aşağılara doğru kayan yamacın tam kenarındadır. Taraçasından, tâ aşağıda, La Clément'e doğru giden yolun bütün kıvrımları görülür.

Burası evvelâ, Bastides'dekilerin en yaşlısı Janet'nin evi olmuştu. Bu adam otuz yaşından beri buradadır.

Janet, ovanın bütün çiftliklerini dolaştıktan sonra buraya çıkmıştı. Ovada herkes kendisinden yaka silkiyordu. Kavga etmediği, dövüşmediği yanaşma kalmamıştı. Haftada üç kere jandarma karakoluna veya bekçiye koş-

mak lâzım geliyordu. Karısı burada öldü, kızı da burada büyüdü. Şimdi artık seksenine basmıştır. Fakat dimdik, bir defne ağacı gövdesi gibi dimdiktir. İnce dudakları, yüzünün kaypak şimşirini ancak yarabilmektedir. Kes tane rengindeki küçük gözlerinden beyaz bir bakış, tıpkı bir güve gibi gök yüzüne doğru uçunca, havanın nasıl olacağını kestirir, dallara konunca ağacın hastalığını vak-tinden evvel keşfeder, suratlara ilişince de, kendisinin yalancı ve hilekâr olmasına rağmen başka bakışlardaki yalan ve hileyi sezer. Kendisi hâlâ Bastides'dedir. Fakat artık «Janet'nin evi» denmez, «Gondran'ın evi» denir. Gondran, damadıdır. Janet bu vaziyeti kabul etmiştir. Gondran'ın evi, Gondran'ın tarlaları, Gondran'ın atı, arabası ve samanı denir. Gondran, kaynatasının yerine geçmiştir. İri yarıdır, suratı kıpkırmızıdır. Saban ellerinde dimdik durur. Kendisini ısıрмаğa kalkışan bir katırı, kulak tozuna indirdiği bir yumrukla yere sermiştir.

Hakikatte Janet, damadını biraz kıskanır. Hele kızını hiç çekemez. Çünkü kendi yerini alan bu adam, onun yüzünden eve girmiştir.

Kendisine kalırsa, bu tarihten itibaren kızı artık hiç bir şeyi doğru dürüst yapamaz olmuştur.

— Vaktile, der, benim zamanımda, bu evde bakla çorbası adam akıllı olurdu.

— Yaban tavşanı âlâ amma sen salçasına bir teneke su doldurmuşsun.

Kızının dayak yediğini görmekten pek hazzedecek gibidir. Damadına:

— Senin yerinde olsaydım, der, şunun kaba etini köseleye çevirirdim.

Gondran ise gülerek:

— Âlâ, âlâ, der ve geçer.

Sisman Margetit te kısıyak, bacaklarıyla tin tin dolaşır

ve yüzünü ekşiterek, yumuşak bir eda ile kaşlarını kaldırarak:

— Baba, der, siz de hiç bir şeyi beyenmezsiniz ki!

O gün Gondran taraçaya çıktı. Bir elinde bir şişe ile iki bardak vardı. Öbür elile de, ağzına kadar soğuk su dolu bir testi yakalamıştı. Testiden sızırıyan damlalar, pantolonunda dizi dizi pırıldamaktaydı. Ayağıle masayı düzeltti, üstüne testiyi ve bardakları, sonra da ihtimamla şişeyi koyup yerleştirdi.

Mevsim, yazdı. Vakit te akşamın altısı. Çamaşır yalağının bulunduğu yerde şarkı söylenmekteydi.

Kolları iki yanına sarkık, tarlada belle çalışmanın iki kat ettiği kocaman gövdesini iki defa şöyle bir doğrulttu. İkinci doğrultuşunun sonunda da yelleniverdi. Bu, usul-dendi.

Oturdu. Bardağın birini masanın üstüne sürte, sürte önüne çekti. Şişeyi ışığa kaldırdı. Şişe, yarı yarıya yeşil bir likörle doluydu; dibinde de ottan, yapraktan ve küçük siyah tanelerden süngerimsi bir tabaka vardı. Bu, tepenin yabanî karanfilile müvezzie ısmarladığı anason, bir de yıllanmış mardan (1) kendi kendine yaptığı bir nevi apsentti.

Suyu damla damla bardağa akıttı. Testinin boynunu iri ve kapkara elile sıkıyor ve yorulmaksızın, bardağa eğik bir vaziyette tutuyordu.

Piposundan iki nefes çekti. Sonra, sonra kulaklarına durgun havadan bir gürültü yumağı geldi.

Eğildi, aşağıda, akdikenlerin arasındaki Ponches dönemecine baktı. Buradan her şeyi mükemmelen görebiliyordu.

Netekim gördü ve mutfağa doğru:

— Gritte! diye seslendi, geliyor! Bu, tek atlı ve iki tekerlekli bir arabaydı, yokuşu tırmanıyordu. Kurumuş çamur kabarıntıları üzerinde âdeta zıplıyor gibiydi. Mıdillinin çingırağı duyuluyordu.

Maurras, zeytin dallarını sürüye sürüye geçti.

— César, gel bir tek yuvarla.

— Sen doldur hele, şu keçilere ot vereyim, gelirim.

Şimdi atın çingırağı, tam yolun şivi ardında çınılıyordu. Nihayet araba göründü ve tıpkı bir salyangoz gibi süzüle süzüle meydancığa vardı.

Hayvan, buranın âdetlerini öğrenmişti. Yalnızca, dosdoğru yalağa yollandı; arabadaki adam de Gondran'lara çıktı.

Taraçaya gelir gelmez hayretle sordu:

— Ne içiyorsunuz?

Arkasından da derhal:

— Haydi bana da biraz verin.

Zaten boş bir bardak kendisini bekliyordu. Adam daha gelmeden evvel Gondran, César'a göz kırpmıştı:

— Göreceksin ne mükemmel yuvarlayacak!

Gelen doktordu. Kula renginde saçları ve mevi gözleri vardı. Sol kaşı, uzun ve kıvrık, küçük bir boynuz gibi alnına doğru dikilmişti. Geniş ve kıllı elleri, çil içindeydi.

— Sıhhatinize! dedi ve içti. Bıyığının uçlarını sil-dikten sonra:

— E, dedi, nedir derdiniz ?

Gondran bardağını itti ve öksürdü. Bir zaman fasılası. Yeniden öksürdü. Bardağını önüne çekti, dirseklerini masaya koydu ve nihayet:

— Bizim kaynata dedi. Geçen gece çayırı sularken

başına bu hal geldi. Kendisini, su gelince bana haber ver-
sin diye çayırın öteki başına diktimdi. Ben de ark bendi-
ne bakıyordum. Şarap içmek için iki üç kere eve yollan-
dığını biliyorum. Kendisini ay ışığının altından geçerken
gördümdü. Sonra, aradan epi vakit geçti. Kaynanadan ses
sada çıkmadı.

Janet, hey Janet! diye seslendim. Yine tıs yok. O an-
da hiç te meraka düşmedim doğrusu. Çünkü âdetini bili-
rim. Otların üzerine uzanıp uyur ve su, kafasını gıdıkla-
yınca kadar da uyanmaz. Bu, âdetidir. Kendisine yüz
kere söyledim. Bundan vaz geçmezseniz, birgün muhak-
kak boğulursunuz, dedim. Tabîî aldırmadı.

Ha, hiç sesini çıkarmıyordu. Düşündüm ki, ne de ol-
sa suyun henüz o taraflara gelmemesi garip. Yalnız şu
Allahın belâsı köstebek yuvaları varken, belli olmaz ki.
Nihayet, biraz sonra elimdeki belle büyük arkın yolunu
açtım.

Su, dolu dolu akıyordu. Otlar tıpkı rüzgâr çıkmış
gibi fıırdıyordu. Biraz sonra yeniden haykırdım. Yine
ses yok. Garip şey! İndim ve şöyle bir dolaştım. Elimde
fener de yoktu. Doğrusu korkuyordum da. Ya onu ölü
bulursam diye.

Nihayet kendisini, boylu boyuna uzanmış ve kaskatı
kesilmiş buldum. Su, ağzına bir parmak kalaya kadar yük-
selmişti. Onu yerden kaldırmak hiç te kolay olmadı. Diz-
lerime kadar, cıvık cıvık çamurun içine battım.

Hemen kendisini yatırdık. O günden beri yiyor, içi-
yor, tütün çiğniyor, konuşuyor, parmaklarını, yarıya ka-
dar da kollarını kımıldatıyor. Alt tarafı ise, kütük gibi.

Gidin de kendisini görün.

— Buraya zaten bunun için geldik.

Doktor, yudum yudum bardağını bitirdi. Kaşının boy-

nuzunu düzeltti ve mutfağa yollandı. Mutfaktan derhal Margeritin endişeli sesi duyuldu.

— Bir tek daha César.

— Hadi öyle olsun.

Doktor yanlarına döndü.

— Nasıl doktor?

— Hayli ihtiyar. Kaç yaşında var?

— Eh sekseninde.

— Bu yaşa gelene doktorluk para etmez. Kendisine müshil verin, ne isterse verin. Zannetmem ki uzun müddet yaşayabilsin. Hem sonra bugün içkiyi fazlaca kaçırmış olmalı, ha ne dersin?

Gondran gülümsedi, evvelâ César'a, sonra da doktora baktı.

— Fazla mı kaçırmış ? Bizim kaynata mı ? O, hiç te öyle ayyaş falan değildi amma, Allahın günü altı litre şarabı dikerdi. Bu sadece günlük şarap hakkı. İçtiği marı, sömusta'yı, vişne likörünü saymıyorum. Bunlar da cabası. Hele vişne likörü! Bir gece aklına esti, koca bir kavanozu yarılایverdi.

— Sonunda bütün bunların acısı çıkar. Zannetmem ki daha yaşayabilsin. Fakat onda o çatı varken her şey mümkündür. Her ne kadar bu, tahtadan bir bacağa keten tohumu lâpası yapıştırmağa benzerse de, siz yine dediğimi yapın. Daha fenalaşırsa bana gelin. Maamafih siz bilirsiniz. Yerim oldukça uzak. Buraya da ancak üç saatte çıkabiliyorum.

Gece, vadiyi doldurmuştu bile. Şimdi de, tepenin böğürlerini okşuyordu. Zeytinlikler gölge içinde şarkıya başlamıştı.

Gondran doktoru arabasına kadar götürdü. Midillinin gemini tuttu.

— Yine görüşelim, Mösyö Vincent.

— Yine görüşelim. Hastaya müshil vermeyi unutmayın. Belki sayıklamalar, hezeyanlar başlayacak. Alkolik olanlardan her şey beklenir. Sakın korkmayın.

Tekerlekler gıcırdamağa başlar başlamaz, yeniden fikrini değiştirdi:

— Beni tekrar çağırmağa hiç te lüzum yok. Hastalık tabiî seyrini takip edecektir. Yapılacak hiç bir şey yok. Acaba araba ile Garidelles kestirmesinden gidilebilir mi, ne dersiniz?

César:

— Belli olmaz ki, bazan hiç ummadığınız halde senerce yaşarlar. Burle babaya bakın. Yazın yatağa düşmüştü. Kışı geçirdi de öteki yaza bile erişti. Sıcaklarla, dehşetli pis kokmağa başlamıştı. Günde üç defa çamaşır değiştirmek lâzım geldi. Meğer zavallının kaba etlerinde kurtlar peyda olmuş.

İhtiyarı evvelâ kendi odasına yatırdılar. Fakat, tıpkı keçilerini çağıran bir genç kız sesile, günde yüz kere Margeriti çağırdı durdu. Türlü türlü bahanelerle. Bazan ayaklarını örtsün diye, bazan başını biraz kaldırsın diye. Sonra karnı acıkıyor, yemek istiyor, biraz sonra susuyor, daha sonra ağzında gevelemek için tütün istiyordu. Margerit te dikiş makasile, gevelenecek tütünü kesip hazırlıyordu.

Odasına çıkmak için üç basamak çıkmak lâzım. İne çıka, ine çıka Margeritin ayakları şişti.

Nihayet düşündü:

— Acaba döşegini mutfağa yapsak nasıl olur ki. Hem kendisi daha rahat eder, hem ben o kadar yorulmam.

Sonunda yatağı mutfağa, ocağın yanına yerleştirdiler. Artık ihtiyar, biraz kımıldanmakla, içinde korların

birer kem göz gibi yandığı kül dolu maltızların üstünde, kızının, akşam yemeğini hazırlayışını görebiliyordu

Ve mütemadiyen söyleniyordu.

Hiç durmaksızın , bir çeşme gibi, hani şu dağların tâ dibinden gelen uzun yeraltı ırmaklarının boşandığı çeşmelerden biri gibi.

— Mane panayırı, kantonun en mükemmel orospu panayırı idi. Burada Lance adında bir karı vardı, «talih işi, baht işi!» oynatıyordu. Eğer kazandığını almaz da bırakırsan, kariyle ot ambarında yatabiliyordun.

— Sağına gelen ilk handa soğan çorbası içmek âdetimdi. Tam sabaha karşı Volex'e gelirdim. Elimdeki sopayı şöyle bir kapıya indirdim mi, hanın sahibi olan kadın pencereyi açardı: «Sen misin Janet?» derdi. O, benim kapı çalışımı bilirdi. Sırtında bir gömlekle iner ve açardı. Şurasını, burasını yokladım mı, artık gerisi kendiliğinden olup biterdi.

— Kârata, samanlıkta gömülmüş samanların içine, neredeyse uyuyacak. Yanında sopası olduğunu da biliyordum. Kendisine: «Sen misin kart serseri!» dedim. «Evet, benim! dedi. Ne olacak, şu samanlıkta biraz kestirmek yasak mı?» Hemen yabaya yakaladım: «Şimdi sana gösteririm de görürsün...»

Sonra, tatlı tatlı gülüyordu. Nihayet küçücük, çelik bakışlı gözlerini tencerelere döndürüyor ve:

— Gritte, diyordu, benim bakla çorbası bugün mü pişecek, yarın mı?

O akşam Margueritte'in yemek pişirmeğe vakti olmadı. Gondran da sofrada kocaman bir soğanı çiy çiy yedi. Evvelâ ortasından kesti, tabakaları birbirinden ayırdı ve tuza batıra batıra yedi.

Kötü bir akşamı, Rüzgâr, Rhône'dan esiyordu. Bora,

Mondragon geçidini tıkamış olacaktı.

Bütün gün rüzgârın nehri, Drôme ırmağının yatağında şahlandı durdu ve kestaneliklere kadar yükselerek büyük dalları kırıp döktü. Nihayet, yavaş yavaş kabardı, dağları aşacak bir hale geldi ve tepelerden aşar aşmaz da, önünde yaprak yumakları, bütün kuvvetile köyün üzerine çöktü.

Şimdi Bastides'in etrafında, sellerin oyduğu taştan flütlerde ıslık çalıyor.

Ağaçlıklar rakediyor. Bora, saf saf geçmekte. Kısa bir yıldırım gürüldüyor ve parlıyor. Hava; kükürt, çakıllı kum ve buz kokuyor. Ortada kalıvermiş bir sarmaşığın ağır yaprak elile yumrukladığı cam, bir su ışıgile pırıldıyor.

Tavan arasının kapısı, menteşeleri üzerinde zıplıyor. Sanki yukarda, bir sepet dolusu kedi yavrusunu ayaklar altınad eziyorlar. Gece oluyor. Rüzgâr gittikçe azıyor. Gök yüzü, tıpkı dolu altında kalmış saç bir kubbe gibi cınlanmakta.

Uzun bir inilti, evi baştan başa delip geçiyor. Bu her halde tavan arasının deliği değil. Orası sımsıkı kapalı. Acaba pencere mi? Pencere de zangır zangır titriyor, fakat inildemiyor. Ya kapı. Sürgüsü daha yepyeni.

O halde ne?

Gondran yemeğini yiyor. Soğanı dişleri arasında çıtırdatıyor. Bu çıtırtı, kendisini meraka düşüren iniltiyi iyice iştmesine mani oluyor. Bir an çiynemeyi bırakıyor. İnilti yine başlıyor. İnilti âdeta, keskin vücudunu, titremekte olan evin boğruüne daldırıyor gibi.

Janet, kaskatı ve dümdüz, yorganın altında uzanmış, daracak vücudu, külrengi örtüyü saban izinin şişkin tarafı gibi kamburlaştırmış. Tam göğsünün hizasında nefes nefese kalmış bir kus çarpınıyor gibi. Sanki yerini dele-

rek yapraklarını güneşe doğru uzatmak isteyen bir tohum var orada. Bu, soğan yerken Gondran'ın kafasında beliren bir hayal.

Bu akşam Janet'nin somurtkanlığı üstünde. Burnu, granit mavisi; burun direği kaskatı, delikleri ise çakmak taşının kenarları gibi yarı şeffaf. Açık kalmış bir gözü, gölgede bir taş pırıltısıyla yanıyor, hani şu, toprağın yağlı tabakası içine gizlenip te, bermutat dosdoğru giden cilâlı saban demirini bile yolundan kaydırtan bir kaya parçası gibi pırıldıyor.

— Ya hastalığı, Burle babaninki gibi bütün yaz ve bütün kış devam edecek olursa..

Sanki parmaklarını kımıldatıyor. Bu da nesi?

Janet, güçlkle ellerini çıkardı. Yorganın üzerine koydu. Gittikçe hayretten büyüyen gözleriyle onlara bakıyor. Sağ elini yavaşça sol eline yaklaştırıyor. Bu âdetâ, süren bir dalın hareketi, nebatî bir hareket.

Sol elini yakalıyor, sıkıyor, çekiştiriyor, onu bir eldivenden veya bir bağdan kurtarmağa çalışıyor gibi. Sonra daha yavaş ve ağır, korkunç bir kuvvetle şişmiş, fakat muazzam bir yük kaldırmağa çabalıyormuş gibi, yatağın yanına yaklaştırıyor ve bir şeyi atar gibi yapıyor. Ve bu hareket, bir makinenin çarkı gibi bir teviye devam edip duruyor.

Gondran yaklaşıyor. Böylece, bir keçi yavrusunu bağlayan ipler gibi elin üstünde titreyen kalın kan damarlarını daha yakından görebiliyor.

— Janet baba, ne yapıyorsunuz?

Beriki, bir azizin tahta heykeli gibi kaskatı. Göz beğini bir tarafa kaydırıyor.

— Yılanlar, diyor, yılanlar.

— Ne yılanı?

— Sana yılan diyorum. Parmaklarımdakiler. Par-

maklarımda yılanlar var. Pullu derilerinin etimden geçtiğini duyuyorum.

Kahkahası, ezilen bir çam kozalağı gibi takırıyor.

— Gözetliyorum onları. Başları tırnak hizasına geldi mi, hemen sıkıyorum, çekiyorum. Hayvanı olduğu gibi çıkarıp yere atıyorum. Bu aralık bir başkası parmağımdan çıkmağa başlıyor; onu da çekip atıyorum. Uzun iş amma, elimi boşaltabilirsem rahat edeceğim.

Gondran, şaşkın şaşkın evvelâ Janet'ye, sonra da yatağın önündeki küçük seccadeye baktı. Hiç bir şeyler yok, yalnız kırmızı ve mavi çiçekler..

— Sapıtıyorsunuz.

— Sapıtıyor muyum? Bak öyleyse.

Yine o mahut ağır ve ayarlı el hareketine başlıyor. İsbat etmek niyetinde. Sımsıkı yumruğunu yatağın kenarından uzatıyor ve açıyor.. Janet'nin göz bebeği muzaffere parıldıyor.

Gondran yine hiç bir şey görmemiştir. Yalnız içi daha rahat.

— Sapıtıyorsunuz diyorum. Aklınızdan zorunuz var. Elinizde yılan filân yok. Yerde de hiç bir şey yok. Yılan olsaydı görürdüm elbette.

Çıplak taşların üzerinde kocaman ayakkaplarını sürüye sürüye tekrarlıyor: Görürdüm elbette..

Pancur, yerinden fırlayacak gibi, sarmaşık pencereyi yumruklayıp duruyor. İnilti tavan arasından aşağıya iniyor; odanın koyu havasına dalıyor; soğan, soğuk kül ve ter kokusunu yarıyor ve zangır zangır titriyen kapının altından kayboluyor.

— Sapıtıyorum ha! Sen de kimsin bana sapıtıyor diyecek?

Janet, kendisine endişe ile bakan ve garip lâkırdılarını âdeta içen Gondran'a aldırıs etmeksizin, ortadan,

gölgeye hitab ediyor.

— Acaba bu biçare gözlerinle her şeyi görebileceğini mi sanıyorsun? Sen ki kuvvetlisin, ruzgârı görüyor musun? Sen bir ağaca baktığın zaman gördüğün şey, sadece ağaçtır. Fazla şey göremezsın ki!

Sence ağaç, dikine toprağa daldırılmıştır, yaprakları da vardır. O kadar değil mi? Ah zavallı ben, bu böyle olsaydı, ne kadar kolaydı.

Orada, iskemlenin altında hiç bir şey göremiyor musun?

Yalnız hava mı?

Ya havayı boş mu sanıyorsun?

Demek sence hava bomboş, öyle mi?

Demek şurada bir ev var, orada bir ağaç var, burada da bir tepe var, fakat etraf bomboş ha? Sence ev, evdir ve başka bir şey değildir öyle mi? Tepe de tepedir, yine başka bir şey değil ha?

Ben seni bu kadar aptal bilmezdim.

Az evvel, şuraya, iskemlenin altına üç tanesini attım. Bir tanesi, küçücük, yemyeşil bir ot yılanıydı. Sırtı sanki, üç yulaf sapından örülmüş gibiydi. Neden bilmem, parmağımdan çıkar çıkmaz bana «Ee, Auguste!» dedi. Benim adım Auguste değil, bana Janet derler.

Bir tanesi de kalın ve kısa idi. Öyle ısıklık çalıyordu ki armonika sanırsın. Bu, bir dişiydi. Karının derisi, şişkindi, her halde doğuracak. Parmağımdan geçerken çok canımı yaktı.

Bak, bak şu tencereye çıkıp süt içene, çabuk bak; boğazından koskoca yudumlar iniyor.

Görmüyor musun?

Demek, havayı boş sanıyorsun ha?

Eğer onlar, benim gibi senin de parmaklarından geçseydi, o zaman anlardın!

Bir akşam dönemecin başında, havada olanlarla anı-zın karşı karşıya gelseydin, benim gibi sen de görürdün onları.

Tepe.. Bir gün tepeyi anlarsın sen.

şimdilik otların arasına bir öküz gibi yatmış, yalnız sırtı görünüyor tepenin; karıncalar kıllarına çıkmışlar, ötesinde berisinde koşuşuyorlar. şimdilik yatmıştır o, eğer bir de yerinden kalkacak olursa, o zaman sapıtıp sapıtmadığını anlarsın.

şuna da bak, haspanın gözleri, elma gibi. Tıpkı insan gözleri gibi. Bak etimi nasıl da çekiyor, ay..

Haydi bakayım; işte şimdi de yerde. Kopmuş bir solucandan daha berbat kıvranıp duruyor. Bak bak nasıl da  l  taklidi yapıyor. Hay koca kurnaz hay!

Gondran gözlerini sağa sola çeviriyor: Taşlar bomboş. Yalnız yatağın yanındaki seccade kımıldanıyor gibi. Masanın altında.. masanın altında bir tanesi var! Masanın altında, baş parmak kalınlığında bir yılan var, S harfi şeklinde kıvrılmış, uyuyor.

— Bu, kırıbacın meşini.

— Hayır, yılan.

— Kırıbacın meşini.

Dışarda rüzgârın sıkleti, meşeyi eziyor. Kuru dallar yalağa dökülüyor. Ocak b ğ r yor; küller, koyunların ayakları altından kalkan toz toprak gibi, etrafa savru-luyor.

Gondran, iki adımda kapıya vardı. Kanadı  yle bir şiddetle çekip açtı ki sürgünün tokmağı duvara saplandı. Margeritin zeytin dallarını dağıttığı keçi ağılına doğru haykırdı.

— Gritte, Gritte. Aşağıda işin bitmedi mi hâlâ? Al-lahın belâsı! Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Rüzgâr iki gün iki gece esip durmuştu. Hava çok bulutlu idi. Şimdi de yağmur yağıyordu. Nehrin geçitlerini tıkayan bora, artık yerinden kalkmıştı. Otlarla kamçılanmış bir boğa gibi, kendini ovanın çamurundan kurtarmıştı. Adaleli sırtı şişmiş, artık tepeleri atlıyarak gök yüzünde dolaşmağa başlamıştı.

Yağmur yağıyordu. Bu, ince, hiddetli, azgın, sonra vakit vakit sükûn bulan, yer yer güneşin okları ile delinmiş bir yağmurdu. Rüzgârın ağır elile dövülmüş, fakat inatçı bir yağmur. Sıcak ayakları, yulafları eziyordu. Bütün bir kırlangıç ve karatavuk halkı, ağaçlıklarda gürültü etmekteydi.

Gök yüzü, çamur birikintileri arasından yer yer berak suların parıldadığı bir bataklık gibiydi.

Jaume, evvelâ, orağını bilemek için meşenin altına yerleşti. Yapraklar one siper olmuştu. İpe serilmiş çamaşırlarını toplamağa koşuşan kadınların haline gülüyordu. Fakat yağmur, onu da ötekiler gibi yerinden tedirgin etti. Üstüne oturduğu çuval, bir sünger haline gelmişti.

Arbaud, ambarının kapısı önünde, ayakta, yağmuru seyrediyordu. Tepeye çıkacaktı amma, sonra yine vazgeçti, katırın semerini çıkardı. Maurras'la Jaime, yanına geldiler.

Yağmur.

Çeşme, ağacın altında çağıldıyordu.

Gondran, sağanağın altında, omuzlarını kaldıra kaldıra yaklaştı.

— Ne kötü hava!

— Ne zaman samanımı kaldırmağa gidecek olsam, hep böyle olur.

Gondran söze başlıyor. Epi zaman söyleyeceklerini geveledi, durdu. Havaya küfür etti. Yağmura ve toprağın haline dair söylenecek şeyleri söyledi ve nihayet mesele-nin esasına geldi.

— Vallahi, hayatımda onu hiç böyle görmedimdi. A-caba anlattıklarını nereden buluyor? Hali hiç kimsenin-kine benzemiyor. Dere gibi akıyor boyuna. Hem söyledik-leri hiç te eğlenceli değil. Bizim Gritte, artık onunla yal-nız kalamıyor, ödü kopuyor. Gelin hem bir apsent içeriz, hem de biraz halini görürsünüz.

Jaume:

— Bu, dedi, galiba şeye benzese...

Düşüncesini tamamlamadı. Her halde aklına ya bir izah tarzı gelmişti, yahut karar vermeden önce vaziyeti gidip görmek istiyordu.

Sadece bir meydancık geçilecekti. Yağmur da biraz hafiflemişti. Hepsi çabucak Gondranın evine geldiler.

Janet, yine kaskatı ve kapkara idi. Nüzul, uzun ve sıska boynunu, hareketsiz bir kazığa çevirmişti. Gırtlığı, esmer derisinin altında, çiynediği tütünün suyunu yuttu-ğu zaman, inip kalkıyordu. Gözleri yatağın karşısındaki duvara, posta idaresinin gönderdiği takvimin aşılı bulun-duğu yere âdeta mihlanmış gibiydi.

Gondran apsentle bardakları getirdi. Yaban tavşanı peşindeymiş gibi yavaşça konuşuyorlardı.

— Benzi fena.

— Çok yaşamaz sanırım.

Gondran'e kaynatasının yakında öleceğini söylemeyi bir nezaket eseri sayıyorlar gibi.

Birdenbire hasta, yine başladı. Evvelâ; yük kaldırma-dan önce nefes alanlar gibi içini çekti ve etraftakiler, şüp-helenip te hazırlanmağa vakit bulmadan, ansızın söylen-meğe beşladı.

Evini söğüt ağacına kuran tarla kurbağası, meydana çıktı.

İnsan gibi elleri var, insan gibi gözleri var.

Bu, Allahın çarptığı bir insan olacak.

Evini yapraklarla ve çamurla söğüdün içine kurmuş.

Karnı küçük kurtlarla dolu. Muhakkak bu bir insan.

Kurt yiyor,fakat insan. İnanmazsanız ellerine bakın.

Kendini yoklamak için ellerini karnının altına götürüyor. Düşünüyor ve bu, benim, ben buyum diye düşünüyor. Sonra bunun, kendisi olduğuna kanaat getirince de, ağlıyor.

Onu ağlarken gördüm. Gözleri darı tanelerine benziyordu ve göz yaşları aktıkça da ağzile çalgı çalıyordu.

Bir gün dedim ki: «Janet, bu, kim bilir, böyle çarpılmak için ne günahlar işledi? Ne günahlar işledi ki kendisine yalnız ellerile gözlerini bıraktılar?»

Bunlar öyle şeyler ki, şayet onun gibi konuşmasını bilyedim, söğüt ağacı muhakkak bana anlatırdı. Bir dedim. Fakat beyhude oldu. Söğüt ağacı duvar gibi sağır.

Tarla kurbağası ile ben, Saint - Michel yortusuna kadar iyi geçindik. Beni seyretmek için tâ otların kenarına kadar geliyordu.

Ona: «Hey ahbap, diyordum, ne haber?» Tarlayı suladığım zamanlarda, arkamdan geliyordu.

Bir kere, geceydi, yaklaştığını duydum. Çamurun içinde sürünüyordu ve kurtları kandırıp yanına getirtmek için ağzile klu klu yapıyordu.

Kurtlar karınlarını ve sırtlarını oynata oynata geldiler. İçlerinden biri, beyaz bir sucuk kadar kocaman ve tüylüydü. Bir başkası, dolama olmuş bir parmağa benziyordu.

Kurbağa, ayaklarımın üstüne çıktı.

Küçük ve soğuk elleri, ayaklarımın üstündeydi. Ben

bundan hiç hoşlanmam. Hoşlanmam amma çapkının âdetiydi bu. Tarlaya her gelişimde, ne kadar çekingen durur-sam durayım, hemen soğuk ayağını getirir, benim çıplak ayaklarımın üstüne koyardı.

Sonra artık bıktım. Evden çıkıp tarlaya gelir gelmez, yine karşıma dikildi.

Yine yavaşça klu, klu ediyordu. Siyah bir kurt yaka-lamış yiyordu. Dişlerinde kan vardı; ağzı kan içindeydi ve darı tanesi gözlerinden yaş boşanıyordu.

Kendi kendime: «Janet, dedim, bir hıristiyan bunu yemez. Haydi bir savap işle.»

Ve bir çapada onu ikiye böldüm.

Ellerile toprağı kazıyordu. Kandan kıpkırmızı diş-lerile toprağı ısıırıyordu. Sonra, ağzı toprak dolu ve darı tanesi gözleri yaş dolu, oracıkta kıvrıldı, kaldı.

Jaume, bir yaban domuzuna rastladığı zaman, tüfeği on numaralı saçma ile doluysa, hemen bir yere saklanır.

Şimdi de kendisinde âdeta o hal var. Arbaud ile Maurras kapıya bakıyorlar.

Dışarda Gondran, nazarlarla misafirlerini süzüyor. Dördü de sessizce birbirlerine bakışıyorlar.

— Allah Allah.. bir bu eksikti...

On saat süren bir rüzgârdan sonra, o sabah yepyeni bir gün doğuyor. Güneşin ilk ışıkları, önce boş bir havaya giriyor; sonra, bir hamlede tâ uzaklardaki tepelerde, ardıç-larla yabanî kekiklerin üstüne konuyor. Sanki bu uzak tepeler, dünden beri Bastides'e biraz daha yaklaşmış.

Gondran:

— Neredeyse elle dokunulacak gibi, diye düşündü.

Gök yüzü baştan başa maviydi. Otların profili gayet netti. Tarlaların yeşil lekesi içinde yeşilin bütün nüansları seçiliyordu: Rüzgâr, bir çalı yığını üzerine bir zeytin yaprağı getirip bırakmıştı; marullar, hindibadan daha açıktı ve şurada, fosfat çuvallarının silkildiği yerde, etli nebatlar, âdeta simsiyah renklerle bir benin kıllarından daha canlı, fışkırıyordu. Çamların tepesindeki iğneler, âdeta sayılabilecek gibiydi.

Sonra, tuhaf bir şey de vardı: sessizlik.

Daha dün gök yüzü gürültünün mahşeri olmuştu. Harp arabaları, demir ayaklı atlar, bir dört nal velvelesi, bir hiddet kişnemesi içinde ordan gelip geçmişlerdi.

Bugün ise, sessizlik. Rüzgâr sınırı geçmiş, arzın öbür tarafında koşup duruyor.

Kuşlardan eser yok.

Sessizlik.

Su bile artık şarkı söylemez oldu. Ürkek adımının sesi, ancak kulak verilince duyuluyor. Su, çayırdan kuytulara doğru, beyaz ve küçük ayaklarının ucuna basa basa yavaşça kayıp gidiyor.

Gondran yepyeni şafağa bakıyor ve çantasını hazırlıyor. Tâ ötede, Font de Garin'deki zeytinliğinin toprağını altüst edecek. Orası da hayli uzak. Ta, vadiyi çaprazlama kesen üç tepenin arkasında. Dağlar yol verecek değil ya. Karınlarına basa basa kestirmeden gitmek lâzım.

Yemeğini de götürüyor: Altı diş sarmısak, ağzı kâğıtla tıkanmış küçük bir şişe zeytinyağı, eski bir hap kutusunda tuz ve biber, bir dilim jambon, büyük bir ekmek, şarap, bir asma yaprağına sarılma tavşan budu kızartması ve küçücük bir reçel kavanozu. Bütün bunlar, meşin çantaya karmakarışık tıkulmuş.

Mutfakta Margerit, kahveyi daha çabuk pişirmek için ocaktaki ateşi ha bre karıştırıyor.

Sessizlik kurşun gibi ağır. Sabahın yegâne gürültüsü, Gondran'dır: Çivili kocaman pabuçlarla dolaşıp duruyor.

Esasen köyün en sabahçıları, Jaume'un güvercinleridir. Yumuşak elli şafak, onları havaya atıp tutar. Bugün güvercinlik bile ölü.

Gondran duvardaki saate bakıyor: Saat dört.

— İlerisi, gerisi yok ya bu saatin ?

— Daha evvelisi gün âyarladım.

Herşeye rağmen bu sessizlik iyi kokuyor. Hanımellerinin rayihası, dalga dalga sessizliğin içine akmakta. Hem sonra, toprağın bu hallerinden telâşa düşmenin manası ne ? O, istediğini yapar; ne yapması lâzım geldiğini bilecek kadar da akıllıdır. Pekâlâ geçinip gidiyor işte...

Janet:

— Bugün ne kadar az gürültü var ! diyor.

— Herşey ölü gibi. Bakın, dinleyin, hiç birşey kımıldanmıyor.

— Bu, kötü. Bunu bil oğul. Yine böyle bir gündü ki...

— Ne olmuş ?

— Orası söylenmez.

Janet, gözlerini yine postanın takvimine dikip dalıyor.

Gondran çapasını, çantanın kayışına geçiriyor. Çantayı da yükleniyor. Merdivenleri inince, ıslık çalarak

köpeğini çağırıyor. Bir gül fidanının dibinde uyumakta olan köpeği Labri, yerinden kalkıyor, geriniyor, esniyor, çantayı kokluyor ve takibe başlıyor. Gondran, bu tırnaklı ayakların arkadan gelen tıkırtısını neşeli neşeli dinliyor.

Maurras'ın, her iki yamacın üstüne ata binmiş gibi yayılan çayırını geçince yol, artık yok olur. Tıpkı kuvvetsiz bir su mecrası gibi otların altına dalıp kaybolur.

Gondran, bu zeytinliği geçen yıl satın almıştı. Eski sahibi, Pierrevert'li birisi, posta nakliyatı münakasasına girişmek maksadile para biriktirmeğe koyulmuştu.

Zeytinlik Reillane civarında, tâ cehennemin ötesindeydi. Fakat Gondran burasını bir okka ekmek parasına satın almıştı. Daha o sene zeytin mahsulu ile sermayeyi kurtardı. Velhasıl biraz gayretle Gondran'n hem zeytinyağı, hem de odunu çıkıyordu. Yalnız, uzaktı. Gidilecek yol olmadığı için büsbütün uzak geliyordu. Dere içlerine inmek, çalı ve böğürtlenle arap saçına dönmüş sel yataklarından gitmek, içinde taşların eşkıya suratile dizildikleri vahşi boğazlardan geçerek tepeleri dolanmak lâzım geliyordu.

Gondran gelecek sefer, tepeleri Trinquette tarafından aşmanın daha münasip olacağını düşündü. Yol daha yoktu amma, yukarı çıkılınca manzaraya diyecek yoktu. Hem havası daha güzel olmalıydı. Sonra keklikleri dinlemek te mümkündü. Aşağıda ise sessizlik, hakikaten korkunç olmağa başlamıştı. Bereket versin ki köpeği yanındaydı.

Pymayon'un zirvesinden bakılınca Gondran'ın zeytinliği, fundalığın ortasında bir egzema lekesi gibi görünür. Etrafındaki kıllar sağlam sık ve kıvrıkcık, fakat tam

orası, Gondran'ın çapası ile tertemiz olmuş.

Bu, tepenin yağlı böğrü üzerinde su mecralarının çamur getirip bıraktığı yerde, yokuş aşağı bir zeytinlik-tir. Alt tarafında sel, toprakta ince ve siyah bir yarık açmış. Burası, bir uçurumun ağzı gibi serin serin eser. Romalılardan kalma eski bir su bendi yarığı aşmaktadır. Bendin iki sıska ve tozlu ayağı zeytin ağaçları arasından yükselir.

Gondran evvelâ, en bol gölgeli bir ağacın altını kazdı ve toprağın siyah tabakasına gelince, şişesini bu serin çukura koydu. Karıncalardan emin bir dal seçti ve çantasını da bu dala astı. Sonra kollarını sıvayarak işe koyuldu.

Çapasının çeliği taşlarda çınıladı, durdu.

Zeytin ağaçlarının gölgesi azar azar daraldı. Biraz evvel, yaldızlı çiçeklerle bir halı gibi bütün sahayı kaplıyordu. Gittikçe daha dik düşen ışıkların altında parçalandı ve nihayet, yuvarlak bir şekil aldı. Şimdi gölge, ancak gövdelerin etrafına dizilen bir kaç kültrengi damladır.

Öğle oluyor.

Çapa durdu.

Öğle uykusu.

Sineklerle dolan hava, ham bir yemiş kesiliyormuş gibi cızırdıyor. Gondran, boylu boyunca toprağa uzanmış, bütün ağırlığıyla uyuyor.

Bir hamlede uyanıyor. Yine aynı hamle ile uykuya

dalıyor, sonra büsbütün uyanıyor. Bir bel hareketile ayak-tadır artık.

Çapasını ararken toprağın yüzüne rast geliyor. Bugün, içinde peyda olan endişenin sebebi ne acaba ?

Otlar titriyor. Bir çalının altında, çapa sesine kulak kaptıran şaşırılmış bir kertenkelenin uzun ve adaleli vücudu raşeler içinde.

— Ah kahpe oğlu !

Hayvan, seken bir taş gibi sıçramalarla ilerliyor. Şimdi artık durdu, bacaklarını kavislendirdi. Ağzının kurt tutuyor ve tükrük saçıyor.

Bir anda Gondran, bir kuvvet kayası kesilmiştir. Kollarını şişiren kudret, çapanın sapına yapışan ellerinde birikiyor. Sap, bu kuvvetle titriyor gibi.

Gondran, hayvanların şahı olmak istiyor, yani öldüren hayvan. Nefesi, dudaklarının arasından bir iplik gibi çıkıyor.

Kertenkele yaklaşıyor.

Bir şimşek, çapa indi.

Gondran, şimdi ağır ökçelerile, hâlâ kıvranan parçalar üzerinde tepinmekte.

Artık herşey bitti. Ortada, henüz titremesi bitmiyen bir avuç çamur kaldı. Az ötede de bir kan pıhtısı, toprağı kızılaştırıyor. Bu pıhtı, kertenkelenin altın gözlü başıydı. Dili, küçücük pembe bir yaprak gibi, henüz, ezilen sinirlerin şüursuz elemi içinde titreyip duruyor. Küçücük parmakları kıvrılmış bir ayak, toprağa yamanmış.

Gondran doğruldu. Çapasının demirinde kan var. Artık geniş, dolu dolu nefes alıyor. Hiddeti, derin derin ciğerlerine doldurduğu masmavi havada erimektedir.

Birden utandı. Ayağıyla toprağı, ölü kertenkelenin üzerine doğru itti.

Rüzgâr yine başladı.

Ağaçlar hafif sesle birbiririle fısıldaşmakta..

Köpek ortalıkta yok. Herhalde bir yaban tavşanının peşinde olmalı.

Sebebini bilmeksizin Gondran'ın içi rahat değil. Hasta değil, endişeli. Endişesi, boğazına bir taş gibi tıkanıyor.

Sırtını koruluğun en fazla homurdanan ve kımıldanan yığınınna, birbiririne girift olmuş mürver, hanımeli, filbahar ve incir fidanlarına çeviriyor.

Hem çapalıyor, hem de ilk defa olarak, bu kabukların altında kendi kanına benziyen bir kanın dolaştığını düşünüyor. Bu dalları kıvıran, bu ot fısıkiyelerini havaya fıskırtan, hep aynı yabanî enerji.

Sonra, Janet'yi de düşünüyor. Niçin ?

Janet'yi düşünüyor ve ezik kertenkelenin üstünde nabızı atan kara toprağa bakarak gözlerini kırpmıyor.

Her tarafta kan, sinir ve iztirap.

Demek eti kendi etine benziyen bir vücuda iztirap çekti.

Demek bütün hareketleri bu toprakta etrafına azap veriyor.

Demek nebatlara ve hayvanlara elem menbaı oluyor.

Artık öldürmeksizin bir ağaç bile kesemeyecek öyle mi ?

Ağacı kestiği zaman, öldürüyor.

Ekini biçtiği zaman, öldürüyor.

Demek boyuna öldürüyor ha !

Demek, sanki yuvarlandığı zaman rast geldiği herşeyi ezen kocaman bir varilden başka bir şey değil ha ?

Hepsi canlı demek !

Bunu Janet çok daha evvel anlamıştı.

Herşey: Hayvanlar, nebatlar ve kim bilir, belki taşlar da...

Demek dere, dere iztırap akıtmadan parmağını bile oynatamayacak öyle mi ?

Doğruluyor; çapasının sapına dayanarak, üstü yara ve yara izlerle çizik çizik toprağa, büyük toprağa bakıyor.

Boş oyugu rüzgârla hıçkıran su kemeri, haziñ bir kaval sesi çıkarmaktadır.

Bu toprak ! Bu uzanan, her yanı geniş, yağlı, ağır toprak; su ve ağaçtan yükile, nehirlerle, ırmaklarla, ormanlarla, dağlarla, tepelerle, şişmekler içinde dönen yuvarlak şehirlerle, kıllarına yapışıp kalmış insan kümelerle bu toprak, sakın canlı bir mahlûk, sakın bir vücut olmasın?

Gücile, kuvvete, hattâ canavarlığıle bir mahlûk.

Ben nasıl kertenkeleyi ezip mahvettimse, öylece benim üzerime bir gün yüklenebilecek muazzam bir kütle ?

Ya bu yamaç, tepelerin arasındaki bu kıvrıntı, toprağını tırtıkladığım bu yer, çapamın keskin ağzı altında birdenbire kımıldanıverirse?

Bir vücut!

Hem de canlı bir vücut!

Hayat, kımıldanmadır, iç çekmedir.

Su kemerinin sesi, ağaçların şarkısı.

Hayat mı? Elbette hayat. Zira kımıldanıyor bu toprak. On yıl evvel, bir sarsılmıştı. Aşağıda, Aix tarafında köyler yıkılmıştı. Manosque'un çanları, kulelerin tepesinde kendi kendine çalmıştı.

İçinde bu fikir bir fırtına gibi büyüyor.

Bütün aklını eziyor.

Bu fikir ona azap veriyor, onu âdeta büyüleyor.

Tepelerin inhinası, yılan bükümleri halinde tâ ufka kadar yavaş, yavaş uzanıyor.

Bütün toprak hafif, hafif nefes almakta.

Gayet ağır, fakat kuvvetini fâsedince de müthiş bir

hayat, muazzam bir hayat, toprağın dev vücudunu kımıldatıyor; tepede, vadilerde dolaşıyor; ovayı düzletiyor, nehirleri büküyor, bütün otların ağır bedenini yerinden oynatıyor.

Biraz sonra, intikam almak için beni de kaldıracak ve gökte tarla kuşlarının nefesi kesildiği yere kadar fırlatacak.

Gondran bir hamlede çantasını yakaladı ve ıslıkla köpeğini çağırmağa bile cesaret edemeden, hızlı hızlı tepeyi çıkmağa başladı.

Köyde, herşeyi Jaume'a anlattı, hem de hiç çekinmeden, sıkılmadan...

Zaten o günden beri herşey, bir esrar perdesine bürünmüştü. Buğday tarlasında, yoncalıkta, heryerde esrarengiz bir hal vardı. Daha dün yan yana duran üç söğüt, Gondran'ın arkasından, tıpkı ısırmağa kalkışan bir köpek gibi homurdanmıştı.

Bu, böyle gitmez. İyisi mi, oturup konuşmalı.

Üst üste iki gece, apsent şişesinin etrafında toplanarak meseleyi konuştular.

Herşeyden evvel, Jaume'un fikrini öğrenmek lâzım. Fakat Jaume, gevezelikten hoşlanmıyor. Maurras'la Arbaud da orada. Dirseklerini masaya dayamışlar, çeneleri ellerinde.

Dağ başlarını en iyi bilen, Jaume'dur. Sonra Jaume okur da. Yalnız şehre indiği zamanlarda alıp okuduğu gazeteyle de kalmaz, kitap okur.

Hattâ kendisinde Raspail'in bir eseri bile vardır.

Demek herşeyden evvel, Jaume'un fikrini öğrenmek lâzım.

Halbuki o, ağzını bile açmıyor. «Bu, olamaz» bile demiyor. Herkesin istediği şey, onun böyle bir fetva vermesidir. Fakat o «Olamaz!» demiyor, başını sallıyor ve nefesi uzun bıyıklarını kabartıyor.

Nihayet, ağzını açmağa karar verdi:

— Bakalım ne olacak !

— Sence böyle şeyler mümkün mü ?

— Bakalım ne olacak !

Teklifi, yarın, tüfekleri sırtlayıp oraya gitmek.

Pekâlâ.

Fakat kim gidecek ?

Jaume:

— Ben giderim, diyor, başka ?

Öbürleri pek karar vermişe benzemiyor.

Maurras:

— Ben, diyor, seninle gitmek isterim amma yarın ahırını temizlemek lâzım.

Arbaud, kadehine bakıp susuyor.

Sonunda anlaşıyorlar: Jaume'la Gondran gidecek; diğer ikisi kadınların yanında kalacak.

Arbaud:

— Demek biz de yalnız kalacağız burda desene !

Mutfağın bez perdesi arkasından Janet'nin titrek sesi geliyor:

— Sapıtıyorum ha ? Ben mi sapıtıyorum ? Rüzgârın homurdandığını işitmedin mi açık göz ? Ya havanın ardında ? Havanın ardında ne var biliyor musun sen ?

Genç Maurras, merdivenin tam ortasında duruyor ve gizlice:

— Bunu susturmalısın diyor, bunun böyle söylenmesi hiç te hayra âlâmet değil.

Gidenler, hiç bir şey görmedi.

Bütün gün fundaların altına uzanıp kaldılar. Eğri büğrü dalların altına gizlenmişlerdi. Hayatları, çifte namlulu tüfeklerinde temadî eder gibi, fundaların dışına uzanmıştı.

Ve o gün mürver, yine mürver; incir ağacı, yine incir ağacı olarak kaldı. Toprak, hareketsizdi. Yalnız küçük bir sincap, şaşırmış, ürkmüş ve aceleci bir sincap, Romalılardan kalma köprüden toz toprak döke döke geçti.

Bütün gün ses çıkarmadan akşamı ettiler.

Jaume, nane yapraklarının büberli lezzetini çiğnedi, durdu.

Gondran, boğazında katılaştan tükürüğünü savurmak istedi. Fakat Jaime, onu bir işaretle durdurdu.

Tüfeklerin siyah gözü altında tabiat, nebatî ve muattar tabiat, boylu boyuna uzanmıştı.

Gölge adım adım, güneşi geriletiyordu.

Akşam rüzgârı, otları eğmeğe başlamıştı.

Işık, Lure'ün öbür yakasına indi.

Jaume, Gondran'ın koluna dokundu. Her ikisi de taşlara sürtüne sürtüne evlere doğru gerilemeğe başladılar. Sonra çevik ve uzun adımlarla Bastides'e döndüler.

Meşe ağacının civarında Arbaud ile Maurras bekleyiyordu:

— E e ?

— Hiç.

Fakat Jaime, piposunu ağzından çekti:

— Haydi, ağacın altına gidelim, dedi. Kadınları korkutmakta mana yok.

Orada, kuytuda Jaime evvelâ biraz düşündü, sonra da mûtattan fazla uzun uzun söyledi durdu:

— Bana kalırsa, bu iş kötü. Size haydi gidelim dediğim zaman, bunun sebebi vardı. Geçen sabah başıma beni

pek düşündür ren bir hal geldi. Biliyorsunuz ya, geçen sabah yaban domuzuna  ıkımtım. Mama yokuşunda, eski g vercinli in içindeydim. Tam sabah olurken, yapraklar üstünde hafif bir ayak sesi duydum. «Bu olsa olsa, bir yavru olmalı!» dedim. Yavaşça t fe imi hazırladım, g zetleme e başladım: Etrafta, bir  imenli in ortasında boysuz meşe ağaçları vardı. Patıkanın ucuna bakıp duruyordum. Niha yet garip bir tarzda danseden kara bir yuvarlak s k n etti. Kendi kendime: «Bu değil, hele biraz bekle!» dedim.

Hal  sı rayordu, yuvarlanıyordu. Sonra, yepyeni güneşin altına seriliverdi. Baktım, bu bir kedi idi.

Kapkara bir kedi

Buraya kadar her Şey yolunda idi: Kedi, yüzü koyun yere yattı, burnunu güneşin geldiği tarafa uzattı. Sonra sırt üstü uzandı, tırnaklari le otları taradı, dal par alarile hokkabazlık yaptı, velhasıl bir sürü kedi cilveleri..

Kediye nişan almıştım. Fakat teti i çekmedim.   n k  biliyordum, çünkü bildi imi sanıyordum.

Aldanmamışım. Biraz sonra kedi, demir tel gibi gergin dört ayağı üzerinde dimdik dikildi. Artık oyun, cilve filân kalmamıştı. Sa ına    adım attı, soluna    adım attı. Sonra tepeyi yaran ve Digne'e kadar bütün civarı gösteren dere başına yüzünü çevirdi ve durdu. Sonra..Sonra miyavladı. O zaman t fe i indirdim, yavaşça, hiç gürültü yapmaksızın, ellerim dizlerimde, g vercinli in gölgesine b z ld m kaldım. Çünkü bu miyavlamayı biliyordum.

Bütün akşam havası, sessizlikte pıhtılaşmışa benziyordu. Jaime piposundan iki nefes çekti. Pipo sönmüştü.  akma ını  aktı, yaktı ve bir nefes çekerken Gondran'a, Maurras'e ve bir saman   p n  evirip  eviren Arbaud'ya baktı.

Sonra: Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

— 1907 zelzelesi, dedi, bir perşembe günü olmuştu. Zelzeleden tam iki gün evvel, bir pazartesi günü, keklik peşinde dolaşırken kediye görmüştüm.

Saint -Pancrace kasırgası, hani şu ırmağın kabarıp ta Magnan'ın değirmen taşını ve yavrusunu kurtarmak isteyen kadını beşiğile birlikte alıp götürdüğü gün, bir salı idi. Pazar günü ise ben yine kediye görmüştüm.

Maurras, babana kömürcülerin kulübesinde yıldırım isabet ettiği günden iki gün evvel yine kediye gördümdü.

Sonre yine kediye gördüm ve miyavlamasını duydum. İki gün geçti ve bir sabah ot ambarını açtığım zaman bizim karıyı asılmış buldum. Gondran bana işi anlattığı zaman hemen aklım kediye gitti. Şimdi size söylüyorum: Dikkat, kedi her zaman, toprağın bir hiddetinden tam iki gün evvel görünür.

Bu tepeler; bunlara bel bağlamamak lâzım. Taşların altında kükürt var. İnanmazsanız, şu İmbert vadisinden akan ve her yudumu insanın içini dışına çıkaran kaynağı hatırlayın. Bu, bizim bilmediğimiz bir etten ve kemikten halkolunmuş ve yaşıyor, canlı.

Piposu yine sönmüştü. Yüzünü Gondran'a çevirdi:

— Sen, dedi, belki bu işin içyüzünü öğrenebilirsin. Elde Janet var. Hem yüzüne karşı söylemek olmasın amma, bütün bunlar onunla başladı.

Bunda ne senin kabahatin var, ne de onun.

Bu gibi işler, daima, ötekilerden daha uzağına gören birisi yüzünden başlar. Bir insan, diğerlerinden daha ötesini görmeğe başladı mı, bilin ki kafasında bir bozukluk olmuştur. Ufacık bir bozukluk, meselâ bir telin kopması kabîlinden. Fakat o andan itibaren artık herşey bitmiştir. At, at olmaktan çıkar; ot, ot olmaktan çıkar. Bizim göremediklerimizi o görür. Bizim alışık olduğumuz şekillerin, hatların etrafında fazla bir şey, duman gibi bir

şey vardır. Janet'nin kurbağa için ne dediklerini hatırlıyorsunuz, değil mi ?

Sanki, bu gibi adamların yanı başında, kendilerine herşeyi anlatan, bütün sırları fısıldıyan biri vardır.

Şu halimizle, biz de epi şeyler biliyoruz. Gerisini bize Janet pekâlâ öğretebilir.

Hiç şüphe yok, o işin içindedir. O, hepimizden fazla toprakla içli, dışlı olmuştur. Yılanları uyutmasını bilir. Bütün etlerin tadını bilir. Tilki, porsuk, kertenkele, saksağan eti yemiştir. Kavun çorbası yapardı, morina çorbasına çikolata katardı. Kan, yediğimiz şeylerden olur ve beyin de, kanın tortusudur.

Onu dinle Gondran. Öğrenmeğe çalış. İşimize yarar.

Kadınlar, yemeğe çağırıyorlar.

Geceleyin Bastides, ağaçların altında küçücük pırıltılardan ibarettir.

Tepelerin üstünden büyük bir yıldız yükseliyor.

Dönüyorlar.

Arbaud, âdeta, koluna yapışın genç Maurras'a yavaşça:

— O kadar itme ! diyor.

Bu, ikinci günün sabahı. Rüzgâr yine yok. Her tarafta aynı sessizlik. Kalın bir menekşe çelengi gök yüzünün lekesiz alnına ağır basmaktadır. Bu sisin arasından güneş, tıpkı bir nar gibi doğuyor.

Hava, bir hastanın nefesi gibi yanıyor.

Genç Maurras, ambarının kapısını aralıyor. Bir bir evlere bakıyor. Henüz evler gürültüsüz, yorgun hayvanlar gibi uyumaktadır. Yalnız Gondran'inki, çitin ardında hıçkırığa tutulmuş benziyor.

Çıkıyor, meydana iki adım atıyor, daha iyi görmek

İçin bir merdanenin üzerine tünüyor: Gondran'ın evi uyanmış, açık ve berrak gözlerinden, gözbebeğin sağa, sola kayması gibi, Margeritin yuvarlak gölgesi bir yandan öbür yana geçiyor. Aralık duran kapısından bir bulaşık suyu mecrası şekil almakta.

Maurras, kararını veriyor. Rafyadan yapılmış çarık-larile kiç gürültü etmeksizin eve yaklaşıyor ve kısık, fakat sabahın sükûnu içinde toklaşan bir sesle:

— Gondran ! diye haykırıyor.

Gondran, kapı aralığından görünüyor. Elini dudakla-rına götürerek «sus !» işareti vermektedir. Sanki mutfa-ğa doğru kulak kabartıyor gibidir. Sonra ayaklarının ucu-na basa, basa çıkıyor.

Maurras soruyor:

— Ne haber ?

— Hiç, aynı şey... Korkunç bir gece. O kadar dinle-dim ki kafa tasım neredeyse çatlıyacak. Söylediklerini Jaime'a anlatabilmek için hatırdan tutmak istedim amma ne gezer ! Sanki, su. Parmaklarını ne kadar sıksan yine aralıklardan akıp gidiyor. Nasıl mı oldu ? Tıpkı geçen bir sürü gibi: Gürültüler, çingiraklar ve her gözde bir hayal olmak şartile bütün bu kafaların bütün bu gözleri birer birer geçti, durdu. O söylerken ben görüyor gibi oluyordum. Halimi sana anlatmak mümkün mü ? Kafam âdeta bir arı kovanı oldu. Fakat hatırlıyorum, kediden bahsetti. O zaman Margerit kahvesini içiriyordu, kaşıkla konuşuyordu. Hemen kendisini susturdum. Çok hafif söy-leniyordu, âdeta çatlak bir testiden sızan zeytinyağı gibi. Sanki içinden konuşuyordu. Anladın mı ?... Mümkün ol-duğu kadar kulak verdim. Canına yandığımın saati, dan, dan ! ha bre vuruyordu. Yatağın baş tarafına doğru yere uzandım. Şöyle söyleniyordu: «Pisi pisi, pisi pisi. Tüy-lerin berbat olmuş, dağ başında donmussun zavallı. Ken-

dine adam gibi bir yatak yapsana. Sabana benziyen pençelerin var, dilin, rende gibi. Hey pisi pisi, sana Janet söz söylüyor. Sonra karışmam, senin o pençelerini bağ pıçağıle dibinden keserim ha.»

— Bütün bunları söyledi mi ? Emin misin ?

— Elbette söyledi. Ben de bir gazetenin ucuna yazdım hep.

— Acaba bir ilâcı bulunamaz mı bunun ?

— Ne ilâcı ?

— Hani şu kedi belâsından kurtulmak için bir ilâç. Muska gibi bir şey. Ne söylemek istediğimi biliyorsun ya canım: At kılından örgüler, keçi tırnağı, papağan tüyü kabilinden bir şey.

— Mümkün, benim aklıma da gelmiyor değil. Onun bir gizli yeri vardı, Janet'nin. Söğütlerin civarında. Oraya gidip şişelerini saklardı. Gidip bakalım biz de.

Margerit, kapıyı aralıklıyor ve başını uzatıyor. Yüzünde yer yer beyazlıklar var. Bu, benzi solduğuna alâmettir. Kocasına bir işaret yapıyor:

— Çabuk gel, çabuk gel.

Maurras, sabahın ortasında yapayalnız kalıyor.

Gök yüzü şimdi, ağustosböceklerinin orağını bileyen bir mavi değirmen taşı gibidir.

Menekşe rengindeki sis, bir çamur nehri gibi, çukur yerlere doğru akmağa başlıyor.

Evlerin omzundan Arbaud'nun tepedeki çayırı görünüyor: Otlar kesilmiş, fakat yüz üstü bırakılmış. Şimdi herkesin endişesi başka.

Maurras, evine dönüyor. Rafyadan çarıklarile toz halısının üstünde yürüyüşü, kendisini, tıpkı gürültü çıkarmaksızın kımıldanan bir gölgeye benzetiyor. Yalnız,

Jaume'un kapısı hizasına gelince, kapı açılıveriyor. Alexandre orada, karanlıktadır. Ancak bıyığı ile gözleri görünüyor.

Jaume:

— Ne oldu ? diye soruyor.

Maurras ilâç dediği şeyi anlatıyor.

— Bu yoldan yürümemeli. Ben biliyorum ne yapmak lâzım geldiğini. İşte bu kadar.

Kapı kapanıyor. İçerden sürgünün sesi geliyor.

Arbaud'nun evinden bir pancur açılıyor. Demek orada da bekliyorlarmış.

O kadar korku ile beklenen gün, yavaşça, saatlerin birbirini itmesile geldi.

Janet'nin o herşeyi gizlediği yere gittiler. Kovukta iki boş şişe ile, bir çikolata kâğıdı parçası ve biçimi hayli garip bir kuru kök vardı. Maurras, bu kök parçasını cebine indirdi. Jaume omuz silkti.

— Bu işin ilâcı bizden gelmeli. Bu kökler, bu servi kozalakları, bütün bu hırdavat hiç bir işe yaramaz. Bunu size ben diyorum. Ya ilâç ? O, bizim kollarımızda ve kafamızda. Bilhassa kollarımızda... Dağ başları, azgın atlara benzer. Onları öyle kullanmalı. Ben bilirim o dağ başlarını. Tam otuz yıl sırtlarında beyhude yere avlanmadım, elbette âdetlerini de öğrendim.. Birgün bakacağız ki, bizi hiç ummadığımız bir yerimizden vurmağa kalkışacaklar. İşte o zaman göğsümüzü germek ve kollarımızı sıvamak lâzım gelecek. Bu kavgayı kim kazanacak ? Elbette biz. Buna hiç şüphe yok. Elbette tehlikeli anlar geçireceğiz. Fakat bahse girişirim ki sonunda yine biz kazanacağız. Yalnız kazanmak için, devrişler gibi esnemeliyiz.

Herşeye rağmen Maurras, kök parçasını cebine koymuştu. Arbaud, kendisine «Göster bakayım!» dedi ve gördü. Kök, çakı ile yontulmuş küçük bir yaba şeklinde idi. Mırıldanır gibi: «Sakla onu, dedi, belli olmaz!»

Nihayet kadınlara da meseleyi anlatmak icap etti. Zaten kadınlar da, bütün işlerin yüz üstü kalmasından, herkesin Jaume'un etrafında halka olup fiskos etmesinden hayrete düşmüşlerdi. Meseleyi anlayınca «Demek buydu!» dediler ve birer birer, bütün bildiklerini anlattılar. İşlerinden biri, kediye görmüştü, bir diğeri ağaçların içinden sesler duymuştu. Babette, kendi kendine yaşlı bir adam gibi mırıldanan yüklüğünden bahis açtı. Margerit meseleyi önceden biliyordu. Fakat o, lâkayttır. Hassasiyetine dokunmak için üç yağ tabakasını geçmek lâzım!

Gece olunca, herkes evine kilitlendi.

Jaume, ihtimamla, üç çiftesinin altı namlusunu da doldurdu. Yanında kızı vardı. Fasulye sıırığı gibi kuru ve esmer bir kız. Küçük bir terazide barut tartıyordu.

— Yaban domuzu için koyduğumuzdan biraz daha fazla olacak.

Kız, tarttığı barutu avucuna dökerek babasına uzatıyordu. Bütün sürgülerini muayene eden, bulaşık teknesinin dliğini paçavra ile tıkayan ve bodrumdan tavan arsına kadar evi baştan başa dolaşan hep o, oldu. Öyle ki babası bile, sonunda:

— Ulalie, haydi yatağa! diye bağırdı.

Babette, yatak odası için bir idare lâmbası hazırlamıştı. Sonra, kocası soyunurken, başı dizlerine yakın, yorganın altında tortop oldu. Ancak kocasının yatağa gireceği sırada başını yorgandan çıkarabildi:

— Aphrodis, dedi, sundurmanın kapısını iyice kapa-

dın mı ? Keşke kapının ardına sabanı dayasaydın !

O kadar söylendi ki Arbaut, nihayet kalkmağa davrandı. Fakat odadan çıkmadan evvel Babette kendini gömlekle yataktan dışarı attı.

— Aphrodis bekle beni, yalnız bırakma, ben de geliyorum seninle.

Maurras, yatağını annesinin odasına götürdü. Küçük yanaşma ağılya ağılya geldi, kapıya vurdu. Yapyalnız tavan arasında yatmak istemiyordu. İçeriye aldılar ve yere bir döşek serdiler.

Gondran'la Margerit, gözler donuk, ağız kısılmış, yürekleri merak ve endişe ile alt üst olmuş, gelip Janet'in başı ucuna oturdular.

O kadar korku ile beklenen gün, yavaşça, geceleyin saatlerin biribirini itmesile nihayet doğdu. İşte gün artık, tepelerin üzerinde pırıldamaktadır.

Güneş , bir sıçrayışta, ufuk hattını aşıyor ve ateşten kollarını sallıya sallıya, bir pehlivan gibi gök yüzüne giriyor.

Herkes dışarıya koşuyor: Erkekler, kadınlar, iki küçük kızcağız ve Labri, Gondran'ın köpeği.

Herkes acele ediyor. Herkes ne olacaksa olsun istiyor. Gece yarısından beri uyanık, sabahı gözetlemişlerdi. Gagou, bir sütuna dayanmış, bakınıyor.

Bütün Bastides halkı, meşenin altına toplandı. Herkes, bir tek kelime söylemeksizin, Jaume'a bakıyor. Jaume, Bastides halkının şefi olduğunu anlıyor. Bunu zaten biliyordu. Bunun böyle olması, daha iyi. Omzuna iki tüfefs asmış. Arkasında Ulalie, o da kendi tüfeğini eline almış. Ulalie'nin tüfeği, öyle bir hanım karabinası de-

ğil. Basbayağı mükemmel bir çifte. Kalçasının üstünde fişekle dolu bir dağarcık sallanıyor.

Babette te, tıpkı meyvalarile yürüyen güzel bir ağaç gibi, kızlarını elinden tutmuş, orada. Kızcağızlarını iyice yıkamış, taramış, hattâ biraz da pudralamış ve sırtlarına da pazarlık fistanlarını giydirmiş: «Ee, belli olmaz ki!»

Jaume, erkekleri bir tarafa çekiyor.

— Kadınları bırakalım, diyor. Ben Sabettes'e kadar çıkacağım. Bakayım orada neler oluyor. Maurras, sen Bournes'a doğru, Gondran, sen de Ubacs'a, Arbaud, sen de Adret civarına yollan. Ne mi gözetliyeceksiniz? Herşeyi ve hiç bir şeyi. Havanın ağırlığını, sıcağı, serini, rüzgârı, bulutu. Bütün bunlardan bir şeyler öğreneceğiz. Haydi gidelim.

Ve cevap beklemeksizin, geniş adımlarla yola düzülüyor. Katırtırnağı yığınlarının ardında gözden kaybolmadan evvel, başını çeviriyor ve ellerini boru gibi ağzına getirerek bağıyor:

— Hiç ummadığınız yerden gelir ha. Her tarafı kolayın, gözünüzü açın. Şayet kediye görürseniz sakın ateş etmeyin!

Sonra, yeşilliğin içinde kayboluyor.

Bütün erkekler gittiler.

Gagou, sütunlarının çerçevesinden çıktı.

Tıpkı danseden dağ faresi gibi başı önde, kollarını sallıya sallıya meydana, kadınların bulunduğu tarafa ilerliyor.

Dudağı, yine sarkık. Yine salyası akmakta. Çenesi

salyadan parlıyor. Suratında burnunu ve gözlerini kırıştıran bir işmizaz var. Bu, onun tebessümüdür.

Şimdi, meydanın ortasında kollarını sallıya sallıya, ağır ağır sıçramağa başlıyor: Evvelâ bir ayağını atıyor, sonra ötekini, sonra da kollarını sallıyor. Adımları ses çıkarıyor: flık, flock ve etrafında mavi ve kızıl bir toz dumanı yükseliyor.

Öğleye kadar, Bastides'e çıkan yolların etrafında nöbet beklediler.

Hiç bir şey zuhur etmedi, ne kedi, ne de başka bir şey. Fakat felâketin yollardan geçmesi mi lâzım? İnsanların başı üstünde, saçlarla bulutlar arasında, kâfi derecede mesafe yok mudur?

Gondran da tam bulutların şekline bakıyor.

Bulutlardan biri, tıpkı bir gök yüzü dağı gibi, tepelerin sırtına yaslanmış. Bir bulut, tıpkı bir gök yüzü memleketi gibi, gölgeli vadilerile, üstünden güneşin kaydığı çıplak sağırlarile, kat kat sarp yamaçlarile, büyük ve ıssız bir gök yüzü memleketi gibi bir bulut.

Tamamen ıssız mı? Kim bilir! Belki yukarıda, uzun ve simsiyah sakallarile, güneşler gibi parlak dişlerle gök yüzü dağlıları vardır. Bu, insanların diyarı üzerinde bir diyar...

Bu ana kadar Gondran, bulutlarda fırtınanın tehdidini, kurşun rengindeki doluyu haber veren solgunluğu arardı. Şimdi artık, doluyu düşünmüyor. Dolu demek, başakların yerlere serilmesi, yemişlerin didik didik olması, yeşilliğin ölümü demektir. Hepsi, hepsi bu. Şimdi onun gözetlediği şey, otu değil, bizzat kendini tehdit eden şeydir.

Ot, buğday, yemiş, ne olursa olsun. Adam sen de. Her şeyden evvel can lâzım.

Hâlâ Janet'nin sesini duyuyor gibi: «Sen biliyor musun bakalım, havanın arkasında ne var kurnaz?»

Bu, böylece, kendini tâ Bastides'den bağıra bağıra çağırdıkları ana kadar devam ediyor.

Kendisini sadece çorbaya çağırmışlardı.

Sabahın bu sükûnu herkesi kendine getirmiştir. Hele o çorba. İnsanın karnını doyuran ve derhal tertemiz bir kan olarak etin ve beynin kanallarında ümitle birlikte dolaşan o patates ve lâhana çorbası.

Arbaud:

— Göreceksin, diyor, korktuğumuzla kalacağız.

Elbette tetik davranmalıyı. Madem ki haberimiz var. Fakat bu ana kadar işler pekâlâ yolunda gidiyor gibi.

Meşenin altında öğle uykusuna uzandılar ve boş bir gaz tenekesile davul çalan Gagou'ya:

— Hey bana bak, sesini kes be ! diye bağırdılar. Sonra yerden bir iki taş alıp attılar. Gagou da artık gürültü yapmadı.

Kendilerini uyandıran, sessizlik oldu. Garip bir sessizlik. Mutattan daha derin, alışık oldukları sessizlikten daha sükûtî bir sessizlik...

Ortadan bir şey kalkıp gitmişe benziyordu; havada bir şeyin yeri boş kalmıştı.

Gondran, endişeyle sordu:

— Ne oldu ?

Hepsi bir anda ayağa kalktılar. Bastides'in mûtat gürültüsünden bir şeyler eksilmişti. Acaba ne?

Bu eksikliği, birdenbire sezivermişlerdi. Boyunlarını

seri hareketlerle etrafa döndürerek bakındılar. Görmeğe alışık oldukları eşyayı, uzun uzun muayene ettiler: İşte merdane, tırmık, saban. Sonra yeni baştan saydılar: Saban, tırmık, merdane.

Hiç bir şey değişmemiş. Her şey yerli yerinde.

Bununla beraber bir şeyler eksik.

Hepsi birden, çeşmeye dönüp baktılar.

Çeşme artık akılmıyordu.

Son çareye baş vururlarken Jaume çıkageldi.

Gondran, çeşmenin demir musluğunu ağzına almış, ha bre bütün kuvvetile su getireceğim diye, emip duruyordu. Havayı her çekişinde, bir taraftan, kayanın derinliklerinden, gurultular geliyor; Gondran da derhal musluğu bırakıyordu. Fakat musluktan yalnız, demire yapışmış kalan kendi tükürüğü damlıyordu.

Hepsi sıra ile bunu denemişler ve hepsi de ağızlarında birer parça demir pasile kalmışlardı.

Jaume:

— Beyhude uğraşma, dedi. Çok derindedir. Evet, bu çeşme yapılırken siz burada yoktunuz. Boru, gayet az bir meyille, dümdüz gider, tâ yukarıya kadar. Görüyor musun, aşağı yukarı tâ şu küçük incir ağacına kadar. Orada, yerin altında bir su tabakası vardır. Eğer çeşme akılmıyorsa, ya boru tıkanmıştır, yahut oradaki su, tükenmiştir. O halde istediğin kadar em dur, nafile arkadaş. Yarın sabah, kalkar boruyu söküp bakarız.

O sabah, boruyu boylu boyunca topraktan çıkardılar. Boru, tepenin üstüne, upuzun ve sivilceli bir yılan gibi uzandı.

Bozukluk, boruda değildi.

Gidip, kaynağın ağır kapağını aradılar. Kapak, ardıcın altındaydı. Güçlkle yerinden oynattılar ve kaldırdılar. Deliğe eğilerek dinlediler. Suyun sesi kesilmişti.

Jaume:

— Bazan, dedi, bu su hiç gürültü yapmaz. Toprak-tan yavaşça, ter gibi, sızar. Fakat sonunda, bize bütün hayatımızca yetecek yeraltı gölleri peyda olur. Hele inip bir bakayım.

Hemen aşağı indi. Zaten aşağısı, pek derin değildi. Yukarıdan bir zeytinyağı lâmbası da sarkıttılar.

Arbaud:

— Hey, ne var, ne yok ?

Jaume'un sesi, zeytinyağı dumanile birlikte çıktı:

— Su kaybolmuş. Her taraf kupkuru.

Margerit:

— Ee şimdi diyor, çorbasını ve ıhlamurunu neyle yapıp vereceğiz ?

Kovanın içinde biraz su kalmıştı. Sonra gideyim de keçilere verdiğim suyu alıp getireyim.

Ya Jaime ne diyor ? Bir çare buldu mu ? Acaba su bulabilecek miyiz ?

— Bize kalırsa, biz şarap ta içeriz. İçeriz amma, baba ne içecek ?

Bugünlük, belki de yarınlık, suyumuz var. Var amma, sonra?

O sabah, dördü de tepeye çıkarak, su aramağa koyuldular.

Vakit, vakit, tâ toprağın karasına kadar inen bir çu-

kur kazıyorlar, sonra Jaume, yüzünü o çukurun dibine yapıştırıyor ve kokluyor. Biraz ötede bir çukur daha kazıyorlar.

Biraz daha ötede, bir saz yığını görerek, ümitlenir gibi oldular. Fakat bunlar, kaybolan kaynağın yaşattığı sazlardı ve şimdi de kurumağa başlamışlardı.

O akşam üçüncü günün akşamı, yorgunluktan harap, evlerine döndüler. Bilhassa ümitlerinin kırılmasından bitkin bir haldeydiler. Evde hırsla, lıkır lıkır şarap içtiler.

Margerit:

— Ee şimdi, diyor, çorbasını ve ıhlamurunu neyle yapacağız?

Artık suyum kalmadı.

Babeau'nun da suyu yok, Maurras ananın da yok. Ulalie, bana bir bakraç dolusu verdi amma, ancak bu akşama yeter.

Gondran, usturası, bileme kayışı, askerlikten kalma teneke kabı, traş fırçası ve el aynasile, velhasıl bütün takım taklavatile meşenin altına geldi.

Bütün bunları, bir elile göğsü arasına karma karışık sıkıştırmıştı. Yalnız teneke kabı baş ve şahadet parmaklarile yakalamış, vücudunun biraz önünde ihtimamla taşımaktaydı.

Meşenin gövdesinde aynayı asacak bir çivi vardı. Kopmuş bir dalın gövdede kalan bakıyesine de pekâlâ havlu asılabilirdi. Ne âlâ.

Gondran, yüzünü sabunlamağa başladı. Sabun köpüğünün rengi mosmordu. Jaume bu hali görerek:

— Ne ile traş oluyorsun ? diye sordu.

— Ne ile olacak şarapla. Büyük manevralar esnasında Queyras'da da, başıma bu hal gelmişti.

— Niyetin güzelleşmek mi ?

— Yok canım, daha doğrusu şuradan kurtulmak... dedi ve kendi evini gösterdi.

Jaume bir an, Gondran'ın yüzünde usturanın hışırtısını dinledi. Sonra çeşmeye baktı. Musluğun altında, keçi sakalına benzeyen beyaz bir köpük birikmişti.

— Biliyor musun ne düşünüyorum ? Belki Janet bize buluverir kaynağı.

— Janet mi ? Bırak şu aptalı !

— Pek o kadar aptal değildir o. Dinle. Vaktile senin kaynata, suya dair bir çok şeyler bilmekle şöhret kazanmıştı. Kuyucular bile kazmağa başlamadan evvel, gelip kendisini görürlerdi. Henüz ovada otururlarken, gayet iyi hatırlıyorum, o devirde yer yer çeşmeler yapan Mösyö Boisse da, bizzat arabasile gelip kendisini aramıştı. Bu, senin Margeritle evlenmeden evvel. Burada da kaynağı bulan, o oldu. «Burasını kazın, dedi. Su pek aşağıda olmasa gerek. Suyu hissediyorum.» Evvelâ kendisiyle alay ettiler, sonra gösterdiği yeri kazmağa mecbur oldular. Suyu da buldular. Niyetim, gidip kendisini görmek.

— Nasıl istersen.

Gondran, pür dikkat, çenesini kazılamakla meşgul. Çenesinin tam ucunda küçücük bir çukur var. Her traş oluşunda muhakkak burasını kesmek âdetidir.

— Janet baba, nasılsın bakayım çoktanberi ?

Kızı yavaşça fısıldıyor:

— Sizi tanımadı galiba.

— Şu delinin zoruna bak. Tanımadım mı ? Demek bu-
nadığımı sanıyorsun öyle mi ?

— Kulağı da pek hafif ha.

Jaume, yatağın ayak ucuna, bütün bütüne bir deri
ile bir kemik ve gözle söz kalan bu upuzun vücudun hiza-
sına oturdu.

— Nen var Janet ?

— Fenayım. Pek fena.

— Bir yerin mi ağrıyor ?

— Başım.

— Başın mı ?

— Başım amma, öyle herkesinki gibi bir baş ağrısı
değil. Kafam, dopdolu. Tıpkı eski bir havuz gibi. Gölgede
çatırdıyıp duruyor. Beni bütün gün yapayalnız bırakıyor-
lar. Herşey içimde birikiyor, kemiklerime ağırlık veriyor.
Birazı gözlerimden akıyor amma, büyük parçalar geçemi-
yor, kafamın içinde kalıyor.

— Neyin büyük parçaları ?

— Hayatın, Jaume.

— Hayatın parçaları mı ? Ne demek istiyorsun ?

— Şunu:

Hayatta bütün yaptıklarımı hatırlıyorum. Bunlar,
taş gibi katı büyük parçalar halinde aklıma geliyor, son-
ra etimin içinde dolaşiyor.

Herşeyi hatırlıyorum.

Reillanne panayırına giderken Montfuron yolu üze-
rinde bir sicim parçası bulup aldığımı bile hatırlıyorum.
Bu sicimle kırbacımı tamir etmişim. Sicimi yerden almak
için eğildiğim zamanki gibi sicimi görüyorum, kırbacı gö-
rüyorum, arabanın tekerleğini görüyorum. O zaman ara-
baya koştüğüm katırın ayaklarını bile görüyorum.

Şimdi, şu karşıda, duvarın üstünde de sicimi, kırbacı, tekerleği görüyorum. Hem mütemadiyen. Gözlerimi kapıyorum. Amma, onları bu sefer kafamın içinde buluyorum. Hayatımda ne yaptıysam, hepsini de böyle görüyorum.

Şimdi sana bunlardan bahsettim, biraz geçer gibi oldu.

— Herşeyi hatırlıyor musun ?

— Herşeyi. Hattâ bütün şeyleri...

— Bütün şeyleri mi ?

— Yani bazan, hemen silinip gidecek diye,yaptığımız bütün işleri. Fakat onlar kaybolmuyorlar. Zamanla dipdiri karşımıza çıkıyorlar ve bizi bekliyorlar.

— Fena işler mi bunlar?

— Neyin iyi, neyin fena olduğunu sen bilir misin bakalım ?

Jaume, susuyor. İhtiyarın sözlerinde, gizli bir kuvvetin homurdandığı girdaplar var.

— Gritte, su !

Su istemek için sesinin tonunu değiştirdi.

Margerit, bir fincanın dibinde bir kaç damla su ile yavaşça geliyor.

Jaume,hafif bir sesle soruyor:

— Hâlâ suyun var mı ?

— Bu, Rameaux yortusu için getirttiğim mai mukaddesten. Dolaptaydı. Hiç olmazsa bir işe yarasın.

— Janet, madem ki herşeyi hatırlıyorsun, şu kaynağı bulduğun günü de hatırlamalısın.

— Evet. Sen de gülenler arasındaydın ya !

— Kimin aklına gelirdi ki.

— Siz hep öylesiniz. Herşeyi anlamak istersiniz: Fi-

lânca şunu yapmış, falanca bunu yapmış, acaba nasıl yapmış ? Bırakın da bilenler yapsınlar. Kaynağı buldum muydu, bulmadım mıydı ?

Buldu.

— Suyu da şerbet gibi miydi, değil miydi ?

— Şerbet gibiydi.

— Öyleyse daha ne istiyorsun ?

Jaume, birdenbire kararını veriyor:

— Ne yapıp ta bulduğunu öğrenmek istiyorum. Toprağı nasıl yokladın ? Acaba suyun bulunduğu yeri gösteren bir ot filân mı var ?

— Bak bakalım şu bizim tütünü buluver.

— Nerede ?

— Orda yorganın üstünde, ara biraz.

Jaume, evvelden çiğnenmiş ve henüz ıslaklığını muhafaza eden küçük tütün topağını buldu.

— Ver.

Topak ağzına veriliyor.

— Alexandre, sen şey şarkısını bilir misin ? Hani şu:

Pertuis panayırında

On meteliği bayılmazsan

Vallah, ahır uşağı

Otuz iki dişni söker.

Janet, gülüyor. Dudağının ucundan tütün suyu sicim gibi sızıyor.

Jaume, şakalaşıyor:

— Seni kart çapkın seni, ne güzel de lâfı değiştiriyor-sun. Sanki bana su bulmak sırrını söyleyemez misin ?

— Evlâdım, bu, imkânsız. Bu doğuştan olur. Eğer doğuştan bilmezsen, istediğin kadar uğraş dur, nafile. Bunu sana öğretecek olan, ananın karnıdır. Bunu orada öğrenmeliydin amma, şimdi biraz geç.

Sonra pekâlâ suyunuz da var. Artık size yetişmiyor mu? Benim bulduğum o su, fena mı ? Halis dağ suyudur, bir eşini daha bulamazsın.

Jaume, ona kaynağın kurduğunu söyleyecek amma, karşıdan Margerit, kalın ve yağlı parmağıle sus işareti yapıyor.

Zaten söylese de ne cevap alacağını öğrendi artık. Janet, bir kelime bile söylemeyecek. Belki hilekârlığından, belki hastalığından, belki de kötülüğünden.

Gondran, içeriye girerken:

— Zaten biliyordum böyle olacağını, diyor. Bunun ağzından ne alınabilir ki !...

Ve nihayet sesini kesen Janet'yi göstererek:

— Bu adam, tepeden tırnağa kadar kötülüğün ta kendisi !

Günün en zahmetli saatleri öğleden sonra başlıyor.

İki günden beri güneş, toprağa doğru sıçramış gibidir. Kuru, güneşin böylece yaklaşan kuru, gök yüzünün kenarında çitirdiyor. Hararet, tıpkı bir fırtına yağmuru gibi kesif, dökülüyor. Hava, titremektedir. Havayı, büyük ve lüzucî girdaplar bulandırıyor.

Şaraptan başka bir şey içildiği yok. Ve mütemadiyen susayan hançereler, mütemadiyen şarap istiyor.

Susuzluk, Bastides'te nöbet beklemektedir.

Saatler, içinde gümüş suların dansettiği büyük bir rüyadan örülmüştür.

Sefer için herşey hazır: İp, tenekeler, benzinli çakmak, ucu demirli sopalar, tüfekler, hepsi aleste. Geceyi beklemekten başka çare kalmadı. Gece, neredeyse olacak: Gök yüzü yeşile döndü. Az evvel pembe bir renk

alan hafif bulutlar, yavaş yavaş mavileşmekte... Güneşin bütün beyaz tozu, ufkun bir kadehine boşalıyor. Lure'ün gölgesi büyüyor.

Yapılacak iş, şu: Maurras,iki kere Gagou'nun şafakla beraber köye döndüğünü görmüş. Pantolonu çamur içindeymiş, saçları da sırsıklam. İşte bu gece, Gagou'nun peşi sıra gidilecek. Herif her halde bir kaynak bulmuş olsa gerek. Bakalım, bu işin sonu nereye varacak ?

Elbette, böyle gece yarısı, dağ, tepe dolaşmak iyi değil amma, başka çare de yok.

Sonra ay da var. Bakın selvinin gölgesi gittikçe karıyor ve otların üzerinde belli oluyor.

Yüksek sesle birbirlerine:

— Bonsuar, diyorlar. Meydancığa doğru yürüyorlar. Kapılar, mûtattan fazla bir gürültü ile kapanıyor. Pancurlar da öyle. Maksat, Gagou'ya gösteriş yapmak. Onda, herkesin uyumağa hazırlandığı kanaatini uyandırmak işi tiyorlar.

Hafif bir gece rüzgârı meşenin yaprakları içinde dolaşıyor. Bir bülbül ötüyor.

Jaume, fısıldar gibi:

— Hah, işte ! diyor.

Ay, iki yosunlu sütunla tenekeden kulübeyi bol bol aydınlatmaktadır. Gagou, çıkıyor. Yine o hırpanî kıyafet, göğüs bağı açık. Kocaman kafasını aya kaldırıyor. Beyaz ışığın içinde salyalı dudaklarını uzatmış, tempoyla hafiften bir gıt gıt gıdak tutturmuş. Gagou, şarkı söylüyor.

Hem, oynuyor da. Mehtap, onu pesten bir velveleyle doldurmuş: Âdeta hiç ayaklarını kımıldatmaksızın, sanki otların ucunda geziniyormuş gibi hafifçe kıvranıyor, göbek atıyor, irkiliyor. Gece, Gagou'yu sarhoş etmiştir.

Ve birdenbire, geceye saldırıyormuş gibi yerinden fırlıyor.

Maurras:

— Bırakalım da, diyor, biraz ilerlesin. Kulağı pek deliktir. Zaten sabahları da buradan dönüyordu. Thomassine'den geçtiğini biliyorum. Har halde gözden kaçırmayız.

Gagou'nun tutturduğu yol, Bastides'in küme ağaçlarını geçti mi bozkır başlar. Bozkır, el ayası gibi çıplak bir bozkır. Bu, tâ Lure'ün zirve kayalıklarına doğru hafif hafif yükselir.

Gagou'nun orada, yolda hep danseder gibi yürüdüğü farkolunuyor.

— Haydi gidelim !

Jaume kalkıyor, Maurras de arkasından. Arbaud ile Gondran kadınlarla kalacaklar.

Jaume:

— Şu Ulalie'yi bekleseydim, iyi olurdu, diyor. Öğle sonu yine kalkıp gitti. Hâlâ gelmedi. O da suyun peşinde, bizim gibi. Gondran, şu kızı gözetiver. Kendisine de ki bu akşam gitsin, sizde yatsın. Yalnız kalmaktan kurtulur hiç olmazsa.

Thomassine'i geçtiniz mi iki yol vardır. Hoş yol demek te manasız ya. Yani bu noktaya gelince, iki istikamete gidilebilir. Evvelâ, yavaş yavaş aşağı inilir, tâ kuru bir sel yatağına varıncıya kadar, yatağı buldunuz mu gidin boyunca. Plaines'e, Reillanne yoluna çıkarsınız. Öbür taraftan, hep bozkır. Yokuş ta var. Sonra bir kayalık geçitinden aşılır ve tam Lure'ün ayağında, yaygın ve geniş bir meydana girilir. Ortalık yine ıssız. Yine bozkır. Bu vadi-ciğin ortasında, bir köyün tozlu cesedi yatmaktadır. Sa-

hipsiz bir köy. Lure'ün eteklerinde böyle beş tanesi var. Bu köyü 83 kolerasında bırakıp gitmişler. Yüz kişi ölmüş; bir günde on kişi. Köyde yirmi kadar dadın ve çocuk kalmış. Bunlar da bir gece, bohçaları sırtlayıp dağı bırakmışlar. Tarlalardan aşarak, ova köylerine inmişler. O zamandan beri burası, bomboştur. Evler, yarı yıkık. Isırgan bürümüş yollarda rüzgâr, bütün pancursuz pencere deliklerinden ve boş kapılardan eser, ıslık çalar, böğürür, ulur.

Gagou, köy istikametini tutturuyor.

Maurras, yavaşça:

— Hop ! diyor.

Duruyorlar. Gagou'nun ayak sesleri, biraz ilerdedir.

— Oraya gidiyor.

— Öyle gibi.

— Sen gider misin oraya böyle gece yarısı ?

— Beraber olursak ne âlâ. Yoksa dönmek daha hayırlı. Fakat beraber olunca gideriz. Hem sonra bakalım, nerede bulmuş suyu.

Ay, Gagou'yu acaip bir mahlûka döndürüyor. Yabani-ler diyarına girer girmez, sevki tabîî ile değişiveriyor ve âdeta bir hayvanın endişeli ve silik halile yürüyor. Upuzun sırtı eğilmiş, boynu omuzları içinde, başı önde, hep gidiyor. Kocaman kolları, iki ayak gibi yere kadar sarkık. Böylece, yanı sıra korkunç bir dört ayaklı mahlûkun gölgesi de taştan taşa sekiyor gibi.

Boyna, o şarkıya benzeyen homurtusunu geveleyip duruyor. Bazan adımları, bir dans ritmiyle sıklaşıyor. O zaman sesi de, daha tiz ve daha neşeli, havaya dağılıyor.

Tam kaya geçidine vardıkları zaman Maurras, bir ke-re daha Jaume'u durdurdu:

— Dinle.

— Evet, ben de işittim az evvel.

— Soldan geliyor, değil mi ?

— Soldan.

— Tuhaf. Demek, İmbert civarından. Kim olabilir ki?

— Bilmem !

Hakikaten yamaçtan bir ayak sesi geliyordu. Sanki birisi, onlara muvazi bir istikamette yürüyormuş gibi.

Taşların yuvarlandığı duyuluyor. Gagou ise, önde, boyuna yürümekte.

Kulaklar kırıste, tekrar yavaşça yürümeğe koyuluyorlar.

— Bu, alışık bir ayağa benziyor.

— Bana bak, senin gözlerin iyi seçer. Bir şey gördüğün var mı ?

Bir şey gördüğü yok. Yalnız biraz geri kalıyor ve Jaume'u kolundan tutup çekiyor:

— Jaume, haydi dönelim. Dinle beni. Bizden ve Gagou'dan başka böyle gece yarısı dağ, tepe buraya kim gelebilir, kim ? Meğer ki...

Sen de bilirsin , masal değil bu, koleradan beri burarlarda öyle şeyler oluyor ki gidip burnumuzu sokmakta mana yok. Campa'ların çobanını görmedin miydi ? Hani şu toprak kalburunun içine koyup getirmişlerdi. Gördündü değil mi ? Bu adam ecelile ölmedi elbet. Gözlerini gördündü değil mi ? Hele boynu tıpkı ip gibi burulmuştu.

Jaume, hiç sesini çıkarmadan bir lâhza kalakaldı. Maurras'ın sesi, canlı canlı, içine batıyor gibi. Evet, görmüştü. Çoban da, yirmi koyunu da, hattâ köpeği de ölüvermişti ve sinek selleri köyün ıssız sokağını kaplamıştı..

Pesten, öksürür gibi:

— Biliyorum, diyor, ama su...

Gerek Maurras'ı, gerek kendisini harekete getirecek kelimeyi söylemişti: Su. Suyun hayali bile onları yürüt-

meğe kâfiydi. Gittikçe serinliyen hava, yanakları üzerinde bir vait gibi idi. Önlerinde Lure'ün kocaman bedeni yükseliyordu. Lure... Suların anası, mesamatlı etinin karanlıklarında suyu saklıyan dağ. Havanın tâ dibinde bir kaynağın flütü titreyordu. Otlar arasında geniş ve yassı bir kaya, bir su gözü gibi pırıldıyordu. Ay ışığı gök yüzünün tepesinden akıyor ve beyaz tozlar halinde fışkırıyordu. Gagou'nun gölgesi bunun altında bir balık gibi yüzüyordu.

— Artık hiç bir şey duymuyor musun ?

— Hayır. Belki evine dönen bir Villemus'lü olmalı.

— Öyle olması daha iyi.

— Grandes Aires yolu, aşağı yukarı buradan geçer. Belki bu, yukarıdan biriydi de, kestirmeden geliyordu. Dün, biliyorsun ya, Manosque'ta panayır vardı.

— Belki de bir çerçiydi.

— Belki.

Nihayet, köyün iskeleti ayaklarına seriliyor. Bu, rüzgârın didik didik ettiği bir yığın kırık kemikten başka bir şey değil. Havanın upuzun nehri, boş evlerde kükrüyor. Kemik yığınları ay ışığının altında pırıldamaktadır.

Köy, rüzgârın dibinde, otların deniz gibi dalgalanması içinde hareketsiz duruyor.

Gagou, ısırganlar arasında dümdüz giden bir yol takip ediyor. Şimdi artık, tıpkı rüzgârın önüne katılmış bir kuru yaprak gibi, kâh titriyor, kâh sıcıyor.

Maurras'la Jaume, yere devrilmiş direklerden ve taşlardan dikkatle atlıyorlar. Fakat ne çare ki, omuzlarına asmış oldukları tenekeler, yine ara sıra tangır tungur ediyor.

Bir enkaz yığına yüzü koyun uzanan Jaume:

— Şimdi gürültü etmenin sırası değil evlâdım, diyor. Galiba geldik. Şu tenekeleri fundalıkların altına bırakalım. Biraz sonra gelir, alırız.

Evlerden sokağa, testere ağzı biçiminde bir gölge düşüyor. Uzaktan uzağa, bazan bir pencere aydınlanmış gibi görünüyor. Hayır, pencere sadece, dosdoğru aya açılmıştır. Aynı soğuk ışık, böceksiz kalmış ocakların da üstündedir. Ay, gölgeleri, bir ısırgan ve akdiken mahşeri arasında, tabanları çökük salonlara, nöbet bekliyen kukuletalı adamlar gibi kondurmuş.

Şurada üstü değirmi kapısıyle âdeta sapasağlam bir ambar. Kapısından biraz ot taşıyor. İşte Campas'ların çobanı; koyunları ve köpeğile birlikte, buradan öbür dünyayı boylamıştı.

Gagou, bir sıçrayışta ortadan kayboluyor.

Jaume, burnunu havaya kaldırmış, uzun uzun bir şeyler kokluyor.

— Burnuma su kokusu geliyor.

Yokuşu çıkınca, önlerinde birdenbire bir meydan meydana oluyor.

Evlerin cephe duvarları henüz ayakta. Biçimsiz bir balkonda yarısı kopmuş bir bayrak sırığile bir levha görülüyor: «Cümhuriyetçiler Birliği». Kaldırım taşları arasından otlar fışkırmıştır. Dalları perişan bir dut ağacı, ayın solgun elinde dem çekiyor.

Meydanın ortasında eski bir çeşme, karnını çıkarmış, yatıyor. Lure dağile ağaçlar müstesna, havalinin en kidedemlisi, bu çeşme olsa gerek. Taşları tenekelerin sürtünmesile aşınmıştır. Yuvarlak havuza bronz musluklu bir sütun dikilmiş. Bu sütunun etrafında şişkin yanaklı dört küçük melek heykeli, mermerden ağızlarının bütün hızıyla üfleyip duruyorlar. Fakat su akıyor. Akıyor amma, yine çeşmenin havuzu berrak bir su ile dolu. Hakikaten

su, havuzun iri taşlarını bile çökertmiş, kaldırıma yayılmış, pırıldıyor. Bağından iri hamam böcekleri etrafa fıskırmış gibi. Ah bu kocaman sütun, mantosunun altında titriyen bir adam gibi ayakta ve canlı. Kaynak, bu sütunun dibinde, yosunların altından terliyor. Yalnız, ölü evleri seyreden dört mermer surat, kurudur.

Gagou çeşmede suyun üstüne abanmış, kollarını yel değirmeni gibi açarak suyu habre karıştırıyor. Su, etrafına sıçramaktadır. Gagou, su ile haşır neşir oluyor. Su, her yerinde: Saçlarında, göğsünün kıllarında, sıksa sırtında. Hattâ, bez pantolonu boyunca suyun şıpırdadığı bile duyuluyor.

Şimdi, içiyor artık.

Kollarını açarak havuzun lebalep kadehini kucaklıyor. Ağzını kenar taşının yarığına yapıştırmış, avurdunu doldura doldura içiyor ve her yudumda, meme emen bir yavru gibi, zevkle mırıldanıyor.

Jaume'la Maurras, bu çılgın neşeyi seyrediyorlar. Kendi sevinçleri daha mutedil. Âdeta, kafalarının içinde kocaman bir ayçiçeği gibi açıyor.

Jaume, fısıldıyor:

- Havuzu temizlemek lâzım gelecek.
- Boruyu da yerine tutturmalı.
- Herkes sıra ile tenekeleri yüklenip gelmeli.
- Herkes, nöbette, kışlada olduğu gibi.

İkisi de gölgede hareketsiz, bir oyukta yan yana duran iki aziz heyheli gibi. Karşılıklı sözlerinin nefesile, sevinçlerinin çiçeği gittikçe büyüyor, büyüyor, ayçiçeğini de geçiyor.

- Gideyim, diyor, şu tenekeleri alıp geleyim.

Maurras, apsent kadehini önüne doğru çekerken:

— İşin doğrusu, diyor, benim gördüklerimi Jaume'un görmemesi iyi oldu.

Kadehini diyor. Gondran da fırsattan istifade ederek kadehini boşaltıyor. Doğrusu hikâyenin ortadan kesilmesine gönlü razı değil.

— ...Oradan tâ fundalıklara kadar gidip gelmek, bir çeyrek saat sürer. O anda ay, olanca ışıgile meydana vuruyordu. Ortalık âdeta gündüz gibiydi. Cümhuriyetçiler Birliğinin bulunduğu yerle eski fırının tam ortasında, daracık bir sokak vardır. Dikine gelir. Ay, bu sokağı da doldurmuştu. Tıpkı yepyeni bir gümüş çubuk gibi parlıyordu sokak. Jaume, gözden kaybolur olmaz, bu yolun ucundan bir karaltı sökün etti. Uzun boylu, ince bir gölge. O kadar ince ki, evvelâ rüya görüyorum sandım. Sonra, gittikçe büyüdü ve birdenbire, tam karşımızda, çeşmenin on metre gerisinde meydana çıktı. Bir an put gibi kaldım. Bilsen kalbim öyle bir atıyordu ki...

Bu dimdik nesne, Gagou'ya bakıyordu. Kendi kendime «Oğlum César, dedim, bu, Ulalie olmasın!» Her halde pek beniyordu Ulalie'ye. Seninki başladı ıslık çalmağa. Gagou da dikti kulakları. Tıpkı kumanda vermişler gibi kendisine. Başını kaldırdı, kızı gördü, hemen ona doğru koştu. Her halde bu buluşmalara alıştı. Her şey, bir nota gibi hesaplanmıştı.

Ulalie,tüfeğini duvara dayadı.

Maurras, sustu. Etrafına emniyetsizlikle bakındı. Mutfakta Gondran'la baş başa idiler. Janet de yatağında gözleri açık uyuyordu. Janet'ye aldırıldığı yoktu amma, odanın kapısı aralık kalmıştı ve içerden Margerit'in döşekleri altüst ettiği duyuluyordu.

Gondran'a:«Şu kapıyı kapa!» manasında göz kırptı.

Gondran, hemen kalkıp kapıyı itti ve geldi, yerine oturdu.

— ...Ha, tüfeğini duvara dayadı demiştik, değil mi ? Sonrası, Gagou ile alt alta, üst üste.

Gondran, hayretle yumruğunu masaya indirdi:

— Vay canına...

— Tıpkı sana anlattığım gibi. Bulunduğum yerden onları mükemmelen görüyordum. Her halde epi zamandan beri böyle buluşuyorlar.

— Vay canına gördün mü şu işi !

Maurras, Gondran'ın şaşkınlığını lezzetle seyrediyor, onun bu kocaman haberle sersemlemesine bakıyordu.

— Aramızda kalsın ama, diyordu, Jaume'un kızı çirkindir, karttır, ne dersen odur amma, yine kadındır. Ötekiler gibi kadın. Sonra insan, Ulalie'ye razı olmak için, askerliğini Afrikada yapmış olmalı. Neyse kadıncağz, kendine göre birisini bulmuş işte.

Gondran:

— Büyük söylememeli amma, diyor, Gagou da yutulur mu hiç ? Zavallı kız her halde pek canından bezmiş olmalı. Yokluk bu. E, sen ne yaptın o zaman ?

— Bir müddet seyrettim. Sonra, düşündüm ki Jaume gelmeden önce bunları ürkütüp kaçırmalı. Hemen havaya bir el sıkıverdim.

Jaume gelince, kendisine, Gagou' yu uzaklaştırmak için bir el boşalttım, dedim. İnandı. Gondran, aramızda kalsın ama, Jaume'un da boyna bóbürlenmesi hani sinirlerime dokunmuyor değil ha !

Herkese su getirmek üzere harap köye ilk giden, Gondran oldu. Arabaya katırı koşarak, güpe gündüz yola çıkmıştı. Beş tane kocaman küp doldurup döndü.

Jaume, harf sırasile bir liste yazıp meşenin gövdesi-

ne çivilemişti. Böylece, münakaşaya mahal kalmıyacaktı. Kimin sırası geldiyse o gidecekti.

Bununla beraber suya ilk giden Gondran'dı. Çünkü, Arbeau'nun aklı bugün başında değil. Kızı hasta, Mari, yani büyüğü.

Kızcağız iki günden beri, havanın o hareketsiz sıcak buğusuna rağmen, tir tir titriyor. Galiba, o zamana kadar yalnız hayvanlara verilen sarnıç suyundan kana kana içmiş. Hastalık, geçen akşam patlak verdi. Çocuğun hemen yanakları çöktü. Hararetten katılaştı ve çatlıyan dudaklarını yumuşatmak için dilini hep oraya götürüyor. Parlak gözlerinin etrafında siyah halkalar peyda oldu.

Bu sabah terlemeğe de başladı. O kadar ki, yatağının çarşaflarını değiştirmek lâzım geldi. Çocukcağız terden cıvık cıvık olmuştu.

Babette, yatağının baş ucunda, durmadan ağlıyor ve mütemadiyen: «Yavrucuğum, yavrucuğum...» diye inleyip duruyor. Sanki bu minimini yavrucuğuna azap çek-tirmenin ne büyük haksızlık olduğunu bahta anlatmak istiyor.

Arbaud, Jaume'u çağırmağa gitti. Jaume da meşhur kitabı, kapağına yağ kâğıdı geçirilmiş Raspail'in eserile geldi.

Bu kitap, Jaume'un mütemadiyen: «Evlendiğim yıl satın aldım. Zaten üç yıldan beri boyna almak niyetindeydim...» demesile köyde âdeta şöhret kazanmıştı.

Jaume, sayfeleri çeviriyor. Parmağı fihristin üzerinde. Birdenbire:

— Hah işte! diyor.

Sahifeyi Arbaud'nun burnuna sokuyor:

— Gördün mü? İşte tam bu.

Her ikisi de beraberce heceliye heceliye okuyorlar.

Vakit vakit Jaume, başını kaldırıyor ve anlamağa çalışan biri gibi tavana bakıyor.

Arbaud:

— Eh, diyor, nedir bu acaba ? O kadar ağır bir hastalık mı ?

— Hayır, görüyorsun ya. Her şey yazılı. Hekime gitsen ilâç milâç diye, on beş frangını çarptırırsın. Sora perhiz de caba. Daha bilmem neler. Bu kitap, bizim gibi fakirlerin hekimidir. İnan bana. Bakalım ne diyor: Hudan kaynatıp içirmeli. Sizde hudan var mı ?

Babette:

— Var, var, diyor.

— Sonra.. bir dilim ekmek kızartmalı, tatlı şarabın içine batırıp ıslatmalı, sonra hastanın tabanlarına yapıştırmalı... Pek güç değil. Sonra.. şöyle el aya-sı kadar pamuk alacaksın. Üzerine biraz alkol, biraz da günlük. Bunu da hastanın vücuduna. Şimdi bunları hep bir kâğıda yazıyorum. Eğer bir şey unutur'san, hemen bana gel. Kitap sağ olsun.

Babette, Jaume'u kapıya kadar geçirirken soruyor:

— Ehemmiyetli bir şey değil öyle mi ? Eminsin değil mi ?

— Hiç merak etme. Eminim. Hem kitapta da var işte. Ve itimadını göstermek için, elile kitabın kapağına şöyle bir vuruyor.

Babette, dönüşte kocasına:

— Biz de, diyor, bir tane almalıyız bu kitaplardan...

Hudan ve ispirotolu pamuğa rağmen, Mari yine hasta. Küçücük elleri, âdeta porselen gibi. Pek derinden

bakıyor. Derisine bakılınca, etini yiyen ateşin kemikleri ni de tutuşturmağa başladığı hiss olunuyor. Boylu boyuna uzanmış, Hazreti İsanın resimleri gibi zayıf. Sinekleri kovmak için bile elini oynatamıyor. Sinekler de yüzünde gezinip duruyorlar. Yalnız gözlerine doğru gelirlerse, göz kapaklarını bir parça kımıldatabiliyor.

Babette, gözleri kıpkırmızı, etrafta dört dönüyor. İçinde gazete kâğıtlarına sarılmış ve katlanmış bir sürü kuru otlar bulunan bütün kutuları alt üst etti. Neler, neler: Kuru papatya, ebegümeci, adaçayı, kekik, çöröotu...

Bütün bu kuru ot paketlerini açarak, masanın üstüne serdi. Kızının sıhhati bu çiçeklerin içinde. Ateşin üstünde tencere kaynıyor. Şimdi bunların içinden en şifa vereni bulup tencereye atmak kâfi. Bunu yapabilirse yarın Mari, iyileşecek. Babette, boyuna arıyor ve masanın üstünde kâğıtlar, olgun başakların rüzgârda çıkardığı hışırtile karıştırılıyor.

Jaume, korkuyor.

Şef oluverdiği sabahtan beri, ümidin kalkanı ardında mücadele etmişti. Bir zemberek gibiydi. Öyle bir zemberek ki dokunulunca boşanıyordu. Birdenbire yolunun üstüne ümitsizlik seli çıktı. Azgın sular kendisini kapıp götürüyor.

Korkuyor. Dağ başlarının kötülüğüne karşı açılan bu savaştan muhakkak galip çıkılacağına emin değil artık. İçine giren şüphe, bir deve dikenini gibi, diken diken.

Bu şüphe, Maurras'la başladı.

Az evvel ona:

— César, demişti, yarın suya sen gideceksin.

Maurras:

— Hayır ! diye cevap verdi. İlk defa olmak üzere Jaume'un sözü dinlenmiyordu.

— İsteddiğim vakit giderim, anlıyor musun ? İsteddiğim vakit.

Bana emredecek sen mi kaldın?

Sana borcum var mı ? Varsa, söyle de ödiyeyim. Yok eğer borcum filân yoksa, kes sesini. Çocuk değiliz ya. Ne yapmak lâzım, biliriz.

— İyi amma, anlaşmıştık ya.

— Kim dedi, anlaştık diye ? Tek başına kalkıp liste yaptın. Evvelâ ne hakla ? Hem sen burda nesin kuzum, Papa mısın ?

— Âlâ, âlâ. Senin yerine ben giderim.

Yürüyüp giden Maurras, cevap vermek için başını döndürdü:

— Ulalie'yi gönder. Yolu bilir o !

Bu, böyle devam etmiyecek. Bir şef olseydi, belki... Bahusus, işten anlıyan bir rehberin bulunması, kaibe kuvvet verirdi.

Şimdi Jaume'un yüreğine bir şüphe kurdu düştü: Acaba, hakikaten bir şeyler biliyor mu?

— Dağ başlarının azgınlığıle boğuşabilecek bir çaptamıyım? Evet hüsnüniyetim var. Fakat başka bir şeyim de yok. Şunlara nöbet tutturdum, talisizlik aralarına karıştırdı. Felâket, âdeta tepemizden aşır geçti ve hiç çekinmeksizin, sanki kendi evinde imiş gibi istediğini seçti. İşte çeşme, işte Mari...

Şimdi de etrafımızda dönüp dolaşıyor. Geceleri, kanadlarını kıvıldattığını duyar gibi oluyorum. Birini gözetliyor. Acaba kimi ? Şimdi kimin sırası ?

Bütün gece, ümitlerinin içinde yuvarlandı durdu. Sa-

bah olunca, kafasında yalnız bir tek fikir yaşıyordu: Gidip Janet'yi görmek. O, her halde bu işin aslını bilmeliydi.

Ve gün de hayli yükseldi.

Margarit mütemadiyen yatağın etrafında dönüp dolaşmaktan sersemlemişti. Kütük kesilen ayakları sendeliyordu. Jaume geldiği zaman, büfesinin önünde ayakta uyuklayordu. Büfeyi açmıştı amma ne alacağını unutmuştu.

Jaume:

— Gritte, dedi, istersen git yat. Bari benim burada bulunmamdan istifade et. Biraz babanla konuşacağım.

Margerit kaybolur olmaz, Janet, sanki epiden beri Jaume'un geldiğini duvarların arasından hissetmiş gibi hemen söze başladı:

— Her şeyi anlatmak niyetindeysen, akşama kadar bizdesin demek.

— Janet, gülecek zaman değil şimdi. Dinle beni. Evvelce sana söylemeğe cesaret edememiştim. Fakat şimdi, lâzım. Eğer istersen, bizi kurtarabilirsin. Dinle: Kediye gördüm.

Janet, kalıp gibi, titriyecek hali bile yok. Yalnız birdenbire göz kapaklarını indiriyor.

Sonra, tekrar gözlerini açıyor. Bakışı, Jaume'un suratına yapışıyor.

— Başımı döndür. İyice göremiyorum. Sonra, biribirimize içimizdekileri dökebilmek için göz göze gelmeliyiz.

Jaume, yavaşça, Janet'nin başını tutarak kendi tarafına çeviriyor.

— Oldu şimdi. Peki demek gördün. Ne zaman ?

— Üç hafta var.

— E peki, şimdi mi gelip söylüyorsun bana ?

— Belki önüne geçerim, dedim. Hani sen de bir defa böyle yapmıştın ya. Fakat şimdi, korkuyorum. Galiba bir şeyler beceremedim.

— Tepelerin dişlerini saydın mı ?

— Ne dişlerini ?

— Karganın gagasına estepeta okudun mu ?

—

— Şaşı şaşı baktın mı ?

—

— Epel boğazının gerisinde matagonun yuvasını gördün mü ? Hani şu yanık fundalığın bulunduğu yerdeki yuvayı ? İşte onları yakan da onun solumasıdır.

Jaume, kendi kenđine, böyle saçma sapan konuşan adamın biraz evvelki ekşi suratlı ve hırçın adam olup olmadığını soruyor.

Evet, aynı adam: Aynı göz, tütün suyile boyanmış aynı ağız.

— Hayır, böyle şeyler yapmadım hiç.

— O halde ne yaptın ?

— Ben mi Janet ? Dedim ki: «Yolları gözetin, belki fena hayvanlar filân gelir...»

İşte biz gözete duralım, çeşmeyi bir yaralıyan oldu ve çeşme de öldü. Su aradım, evvelâ toprağı, sonra da kafamı kazdım, durdum. Sonra, tâ oradaki köyde su bulduk. Biliyorsun ya neresi olduğunu. Şimdi de Arbaud'nun kızı hastalığa yakalandı. Öyle müthiş bir hastalık ki benim kitapta bile yeri yok. Kızcağız, her gün biraz daha zayıflıyor. Şimdi bir güvercin kadar kaldı. Ancak anne demek için ağzını açabiliyor. Acınacak şey vesselâm.

İşin en kötüsü, bu haller beynimizi de sarsmağa başladı. Evvelâ Maurras.. Bu hal, beyinlere girdi mi görül-

mez ki artık. Hastalık yavaş yavaş hiç renk vermeden her an biraz daha dal budak salar.

Birbirimize sıkı sıkı sarılsak, belki dayanırız. Bir dalı kırmak başka, bir demet dalı kırmak gene başka. Fakat bir de herkes kendi hesabına, körkörüne iş görmeğe kalkışrsa, mahvolduk demektir.

Bastides için ödüm kopuyor.

— Hay budala hay!

—

— Budala diyorum sana. Şuna bak, kumanda etmek istiyor. Kediye gördün, âlâ. Sonra ne yaptın? Herkesi yollara nöbetçi koydun ha! Gülüyor. Ağzı, bir tahtanın yarığı gibi açılıyor ve çatlıyor.

— Eh sonra istiyorsun ki ben sana budala demiyeyim ha?

Sesi biraz daha kısılıyor, pesleşiyor. Artık bir taş kesilmiştir. Gözleri kırpılmıyor bile. İçinden rüzgâr esen bir delik taş gibi.

— Artık hapyı yuttunuz.

— Deme böyle Janet. Görenler seni, bundan memnun oluyorsun sanacaklar.

— Elbette memnunum ya. Sizin gibi aptallardan çok ne var bu dünyada.

— Ne için böyle söylüyorsun? Kimden şikâyetin var?

— Hepinizden.

— Ne yaptılar sana?

— Her gün karşınıdasınız kımıldanan ayaklarınızla, dal gibi kollarınızla. Ama bana bir parçacık hayatınızdan vermeği düşünmediniz. Bir parçacık. Zaten çok istemiyordum. Bir parçacık, sadece pipomu doldurabilmeme ve gidip ağacın altına oturabilmeme yetecek kadar.

— Pek âlâ bilirsin ki buna imkân yok Janet. Bize bunun için kızmamalısın. Hem sonra, biraz da Bastides'i

düşün. Bizim, bu ufacık toprak parçası. Bu evlerde hem iyi, hem de kötü günler geçirmedik mi? Sonra kızın var, Gondran var. Hele Gondran, sana istediğin gibi apsent yapmıyor mu ?

— Hasta olduğumdanberi artık verdiği yok.

— Ya Arbaud'nun kızları. Henüz hayata kök salıyorlar. Ya Babette. Ömrünü bizimle birlikte geçirmek için tâ Pertuis'den gelen ve hiçbir zaman halinden şikâyet etmiyen zavallı Babette. Bütün bunlar, ölüme hazır değil bunlar.

— Ben hazırım ya.

— Ya arazin, ağaçlar içindeki bu berrak toprak parçaları, zeytinlerin, o güzel kavunların. Acaba bütün bunları düşünüyor musun biazr? İster misin ki yeniden yabani ot olsun bunlar?

— Bütün bunlar, arkamda artık. Ben gidiyorum, bunlar geride kaldı. Gittiğim yerde bunlara lüzum yok.

— Sen yalnız kendini düşünüyorsun.

— Vız gelir bana!

Sana bir defa daha söylüyorum. Artık herşey bitti. Ancak bir ayınız kaldı. Sonra biliyor musun, ben birşey dediğim vakit, hep doğru çıkar. Karını hatırlıyor musun? Ne olacağını sana söylemiştim. Yalan mı? Sonra gidip anbarda asılı görmedin mi onu? Ya kızın, şu salyalı ile yatıp kalkan kızın...

Jaume yerinden sıçradı. Arkasından iskemlesi yere yuvarlandı. Janet'yi boynundan yakaladı:

— Sen, dedi, ağzınla çirkef saçıyorsun. Artık yeter bu senin kötülüklerin. Bir kurddan daha betersin. Hem karımdan hiç söz açmamalısın sen hele. Kızıma gelince.. Eğer hasta olmasaydın suratını paçavraya çevirirdim.

Sus artık.

Sükûnet buluyor, geniş bir nefe alıyor ve Margerit'in

uyuduğu odaya doğru başını uzatarak dinliyor.

İskemlesini düzeltiyor ve oturuyor. Artık sinirlerine hâkimdir.

Janet, ölü gibi. Fakat o sinsi glüşü, sessizliğı kemiren o sinsi gülüşü gene işitiliyor.

— Janet, ben seninle kavga etmeğı gelmedim. Bak artık sakinim. Bu işte kaybedecek yalnız ben değilim, herkes. Düşün biraz. Eğer yapılacak birşey biliyorsan söyle.

— Peki, söylyeceğim. Ama biraz karışktır, iyi dinle: Olup biteni yukardan seyretmek lâzım. Meselâ bir ağacın tepesinden. Öyle ki bütün toprak ayağının altına serilmiş olsun.

Janet, sık sık nefes alıyor, tıpkı kuş gibi. Gözlerini kapıyor, kendi içine bakıyor, seksen yıllık hayatı boyunca birçok şeylerin birikip kaldığı göğüs mahzenine dikeyor gözlerini.

Sonra sözleri, birdenbire patlak veriyor. Tıpkı unutulmuş bir fıçdan şarabın bir delik bularak fırlaması gibi akıyor: Berrak, kesif, sonra gene berrak, tortu ve şarap karmakarışık.

— Ne yapmak lâzım, öğrenmek istiyorsun. İstiyorsun ama içinde yaşadığın âlemden haberin yok. Bir şeylerin sana karşı geldiğini seziyorsun. Fakat nedir bu karşı gelen bilmiyorsun. Bütün bu, senin etrafına görmeden bakmandan çıkıyor. Zannederim ki sen daha büyük kuvveti bile bir kere düşünmemişsindir.

Hayvanların, nebatların ve taşın büyük kuvvetini.

Bu toprak yalnız senin keyfin için yaratılmadı ya. Sahibine danışmadan yalnız ve yalnız sen kullanasın diye boyuna. Sen çiftlikte kiracısın. Fakat asıl patron da var. Hani altı düğmeli güzel ceketile, kahve rengi kadifeden yeleğile ve koyun postu mantosile dolaşan patron. Sen

bilir misin patronu? Onun, tıpkı rüzgâr gibi, yaprağa ve elmayla dolu elma ağacına çetrefil çetrefil sözler söylediğini işittin mi? O, ağaçlarla ve hayvanlarla böyle konuşur. O herşeyin babasıdır, onun damarlarında herşeyin kanı var. Koşmaktan nefesi kesilen tavşanlarını alır o, eline:

— Benim güzel tavşanım! der. Ne kadar terlemişsin. Âdeta sırsıklam olmuşsun. Ay, gözün de dönüyor, Kulağın kanıyor. Demek canını kurtarmak için o kadar koş-tun ha. Dinlen bacaklarımın arasında. Hiç korkma. Artık selâmettesin.

Sonra arkadan köpekler gelir.

Sen dersin ki, bizim köpek, yalnız başına avın peşinde... Halbuki o, gelip patronu bulmak için seni bir yere ekmiştir. O altı düğmeli ceket giyen patron.

Bacaklarının kulübesinde köpekle tavşan, burun buruna, sırt sırta dostturlar artık. Tavşan, senin köpeğini ta kulağının dibinde hisseder. Köpek te kulağını oynatır, çünkü tavşan içine üflemiştir. Etrafına bakınır ve halile şunu söylemek ister: «Eğer bütün gün, sapan izlerinde, fundalığın içinde, hele dibinde eli ayağı bağlıyan yosundan sicimlerin bulunduğu dere deliklerinde seni boyuna koşturdumsa, kabahat benim değil.»

Sonra herkes birer birer gelir: Kumru, tilki, kertenkele, tarla faresi, çekirge, örümcek, sansar, karabatak, saksığan, bütün yürüyen ve koşan mahlûklar. Yollar, artık birer hayvan selidir. Bütün bu halk, şarkı söyler, bir dere gibi sığırya sığırya akar, yolun kenarlarına sür-tünür ve birlikte, toprak parçalarını ve koparılmış alıç dallarını olduğu gibi alıp götürür.

Bütün bu halk gelir, çünkü o, herkesi okşar, herkese iltifat eder.

Kertenkeleye, yüzünü okşıyarak:

— Kertenkele, kertenkele, hoş gele, safa gele! der.

Sansara, kuyruğunu çekerken:

— Sansar, sansar, gece kümesi basar, kümese kandil asar, der.

Sonra kalkar, ağaçlar arasında şöyle bir dolaşır. Onlara da hep böyle söyler. Ağaçlar kendisini bilirler ve hiç korkmazlar.

Halbuki sen, sen yalnız seni görür görmez ürken, senden çekinen ağaçlar görmüşsündür. Ağaç nedir bilmezsin zaten. Halbuki ağaçlar, onunla, dünyanın yaratıldığı günlerde olduğu gibi içli dışlıdır. Hani henüz ilk dalın bile kesilmediği günlerde olduğu gibi.

O zaman orman vardı, balta gürültüsü yoktu. Orak yoktu, bıçak yoktu. Yamaçta orman vardı, fakat ormanda balta yoktu. O, koyun postu ceketile geçtiği zaman ihlamur, ağılayan bir kedi yavrusu gibi olur. Kestane ağacı, inliyen bir kadına döner. Çınar, sadaka isteyen bir adam gibi içinden çatırdar.

O, yaraları, bıçak izlerini, balta yerlerini görür ve onları teselli eder.

İhlamurla, çınarla, defneyle, zünbülle, hepsile konuşur. Zaten o bu merhameti sayesinde dünyanın sahibidir. Bunun için onu severler ve ona boyun eğerkler. Şayet tepenin kanburu üzerinden Basitides'i silip süpürmek isterse, bil ki insanlar çok kötülük etmişlerdir. Bunun için de öyle şatafata lüzum yok. Hattâ kendini budalalara göstermeğe de tenezzül etmez. Havaya bir parça üfle-yiverir. Olur biter. Büyük kudret, onun elindedir.

Hayvanlar, nebatlar, taş.

Kuvvetlidir ağaç. Kaplumbağa gibi yerde sürünen bir dalla, yüzlerce sene, gök yüzünün ağırlığını itebilmıştır. Hayvan kuvvetlidir, hele yavruları. Bir ot çu-

kurunda yapayalnız, kâinatta yapayalnız uyurlar.

Bir ot çukurunda yapayalnız ve kâinat onların etrafında yusuvarlaktır.

Onların kalbi de pektir. Öldürdüğü zaman sesini çıkarmaz. Yalnız gözlerini gözlerine diker ve gözlerinin iğnesile gözlerinden içine geçer. Sen ölen hayvanlara iyi bakmadın galiba.

Taş da kuvvetlidir. Hani şu rüzgârı ikiye bölen büyük taşlar. Kimbilir ne zamandanberi dimdik, ayakta. Belki bin senedenberi. Kâinatın ilk gününü gören ve kimbilir ne zamandanberi hiç değişmeden olduğu gibi kalan taşlardan biri. Devayı bulmak için işte bunu bilmek lâzım...

Jaume dinliyor. Dünyanın, ayakları altında bir kayık gibi sallandığını hissediyor.

Kafası, toprağın hayallerile dolu. Ağaçlar, nebatlar, çekirgeden yaban domuzuna kadar, hayvanlar görüyor. Bütün bunlar, onca, kaskatı bir dünyaydı, o bu dünyanın hareketsiz saban izlerinde yürüyordu.

Ya şimdi?

Janet'yi bu kadar derin zannetmemiştii. Şimdi onda gördüğü bu kudret, kendisini ürkütüyor. Artık emin. Bu sefer konuşan adam, gören ve bilen bir adam.

Bu adam hakikaten biliyor. Evvelce karanlık olan herşey şimdi aydınlanıyor. Anlaşılmıyan şeyler, meçhuller, ayan beyan oluyor. Fakat böyle aydınlığa çıkınca da ne kadar korkunç oluyor her şey?

Evvelce herşey ne kadar basitti: İnsan, ortadaydı, hayvanlarla nebatlar onun altında. Ah böyle olduğu zaman, işler ne kadar yolundaydı. Bir yaban tavşanı vuruyordu, bir yemiş koparıyordu. Şefteli, sadece ağızda şekerli bir usareden ibaretti; yaban tavşanı ise, üstünden siyah etler taşan bir kayık tabağı.. Sonra insan, ağzını si-

liyor ve eşiğin üstüne oturarak bir pipo tütürüyordu. Ne kadar basitti bütün bunlar. Fakat birçok şeyler, karanlıkta kalıyordu.

Şimdi ise, artık herşey ışıktı. Herşeyin aslı belli. Bunların arasında yaşamak lâzım. Ne acı!

Bu, çok acı, çünkü artık ortada yalnız insan ve onun altındaki bakiye yok. Korkunç ve kötü bir kuvvet var ve bu kuvvet hayvanlarla ağaçlara karışan insanın pek üstünde..

Jaume, ayakları altında tepenin, dağ başının, canlı ve müthiş, kımıldandığını hissediyor.

— Sana bunun sırrını anlatacağım.

Jaume, şimdi Janet'nin susmasını istiyor içinden.

— Sana bunun sırrını söyleyeceğim. Ne tatlıdır bilsen bu sır, tıpkı bir ölü gibi.

Etrafımızda çok kan var.

Canlı etin ve canlı ağacın içinde on, yüz delik var. İşte o deliklerden, dünyaya kan ve usare akıyor nehir nehir. Yüz, bin delik var ve bu delikleri biz, kendi elimizle açtık.

Herşeyi tedaviye petronun sözü ve tükrüğü kâfi gelmiyor.

Nihayet bütün bu hayvanlar, bütün bu ağaçlar onundur, patronundur. Onun koyun postundan ceketine bak. Onu koyun verdi ona. Hem derisi bozudmadan, kanı akmadan, şöylece, kendiliğinden. Koyun kemiğinden düğmeleri de öyle. Koyun verdi ona burnu bile kanamadan.

Seninle ben de onunuz. Yalnız, zamanla, dizlerine varan yolu unutmuşuz. Kendi kendimize iyi olmak, kendi kendimizi teselli etmek istedik. Fakat keşki o yolu bulabilseydik. O yol, kuru yaprakların altında kaldı. O kuru yaprakları yavaşça birer birer üstünden kaldırmak lâzım. Yavaşça ve birer birer kaldırmalı ki ay, yakmasın yolu,

o, ayın altında bir keçi yavrusu gibi sıçrıyan küçük yolu.

Yanına vardığımız zaman, tükürüğün derelerine ve sözünün rüzgârına eriştiğimiz zaman, o bize:

— Ey benim şirin adamcağızım diyecek. Ey benim, güzel parmaklarla herşeyi kapan ve sıkan adamcağızım, gel bakayım yanına, o ellerle okşamak için ne yapmak lâzım, hatırlıyor musun bakalım? Bunu sana ben öğretmiştim, hani küçükcük, dizlerimde iken, ağzı süt kokan bir minimini iken.

Birdenbire Janet'nin o muazzam dünyası karmakarışık oluyor:

— Süt, ağız.. Söğüt, süt.. Süt, süt..

Sonra, arabanın yokuşta firenleri sıkıştırılıyormuş gibi, havayı yırtan bir hırıltı.

Jaume, bir sıçrayışta yatağın yanındadır.

Janet, başı yastığına gömülü, geriniyor. Açık ağzının derinliklerinde koyu renkli bir mayi, gurultular çıkarıyor. Ya ölüverirse..

— Janet, Janet, hey Janet.

Günün gerisine kayıveren gözü, rüzgârın altında kalmış bir peygamber çiçeği gibi henüz titrek, yerine geliyor, canlanıyor. Dili yeniden dönmeğe başlıyor:

— Süt.. Ağzın süt kokuyordu ve ellerinde henüz kan yoktu.

Sükût..

Margerit'in horladığı duyuluyor.

Janet:

— Bitti artık, diyor. Hey Jaume, kendine gel !

Su getirmek maksadile harap köye giden Jaume bir kadın tıraşı buldu. Hani kadınların topuzlarına sokduk-

ları bağa taraklardan. Bunu dut ağacının altında, sanki üzerlerine daima birisi yatıyormuş gibi otların yamyassı olduğu bir yerde buldu. Janet'nin bazı sözleri aklına geldi, keza Maurras'ın kinayesini de hatırladı. Tarağı hemen cebine koydu.

Eve döner dönmez, katırını bile çözmeden dosdoğru kızının odasına girdi. Tarağı komodinin üzerine, saatin fanosile içinde bir sürü düğme bulunan sazdan bir kutunun arasına bıraktı.

Odadan kızının gizli hayatını anlatmasını bekliyormuş gibi etrafına bakındı, durdu: Duvara asılı eteklikler, iskemlenin üstünde eski bir korse, yatağının altındaki seccadede bir bağ.. Konsolun bir çekmesi, yarı açıktı. İçinden, kalın bir gömleğin sarı ucu çıkıyordu. Yatağın üstüne bir kadın donu serilmişti. Gri fanilâdan bacakların arasında büyük ve beyzi bir yarık esnemekteydi. Komodinin üstünde bir de kitap vardı: «Kızıoğlankız ve kadın».

Tarağın yeri gayet iyiydi ve pek âlâ görülüyordu.

O sabah Ulalie, aynanın karşısında saçlarını düzeltti ve tabiatile, tarağı saçları arasına yerleştirdi. Fakat çayıra giderken, çukur yolun ortasında birdenbire durdu. Burası hiç bir yerden görülüyordu. Tarağı, saçlarından çekip çıkardı ve elinde evirdi, çevirdi, bakındı durdu. Böylece, uzun bir zaman hareketsiz kaldı ve âdeta aklının, gönderdiği yerden gelmesini bekledi.

Ulalie eve dönmüştü. Jaume'un gözleri, derhal topuza doğru kaydı. Tarak oradaydı.

Kız, tarağı saçlarından çekerek sordu:

— Bunu getiren siz misiniz baba?

— Neyi?

— Bu tarağı.

— Bu tarağı mı ? Hayır. Hem nasıl olur da...

— Bilmem. Konsolun üstünde buldum. Benim değil de.

— Senin değilse at onu.

— Elbet atacacağım. Belki bir hastanın tarağıdır. Acaba kim koydu konsolun üstüne bunu? Bu sabah saçlarımı düzeltirken, hiç dikkat etmedin, ben de aldım koydum başıma.

Ve tarağı pencereden fırlatıverdi.

Öğleyin bir şey oldu. Sanki mahsus yapılmış gibi. Köyün bütün erkekleri meydandaydı. Artık aralarında hiçbir bağ kalmadığı için herkes, kendi yoluna gitmeğe hazırlanırken birdenbire, tıpkı rüzgârın bir yaprağı yerde sürüklemesi kabilinden bir şeyler oldu. Hemen döndüler. Bu, kediymiş. Hem acele etmeksizin, kendi evindeymiş gibi yavaşça meydandan geçiyordu.

Gondarnın evine doğru gidiyordu. Mutfağın açık penceresinden Janet'nin yatağı ve bu yatağın ortasında da bir kabarık, yani Janet'nin vücudu mükemmelen görülüyordu.

Kedi şöyle bir toparlandı, sonra pencereye sıçradı ve içeriye girdi.

Kedinin bu görünüşü gene herkesi korku içinde birbirine bağlayıverdi.

Jaume'la Maurras arasında geçen o kısa kavgadan sonra dördü de, birbirine aldırış etmeden yaşıyorlardı. Maurras, sırf kendisi için suya gidiyordu. Diğerleri de öyle. Her biri tek başına dağın patikalarından yola düzülüyordu ve yalnız bir tek evin küpü doluyordu. Küp boşalınca, artık komşudan su istenmiyor, tekrar dağın patikalarından yola çıkılıyordu.

Fakat bu hodbinlik, onları böyle birbirinden ayırmak

suretile hem o büyük korkudan kurtarmış, hem de kendilerini tekrar toprağa bağlamıştı. Neredeyse yeniden hayata kavuşmak üzereydiler.

Arbaud, epey zamandanberi metrûk kalan buğday tarlalarını gidip görmüştü. Her gün biraz daha ağırlaşan taneler, başakları yere eğmişti, devedikeni, bu sarı halının içinden yer yer fışkırmıştı. Elinde orak, açık havada, Babette'in iniltilerinden ve Marinin insanı ürküten vücudünden uzakta yaşamının saadeti içinde ağır, ağır bir demet yaptı. Gondran, Janet'den uzak, bağından bir sepet üzüm topladı. Burası da eşek arılarile tarla farelerinin ve yağmacı kuşların âdeta bir kervansarayı olmuştu. Jaume, kaba sapa bir örsün üzerinde sapanının demirini düzeltti. Kolunun hareketi ve çekiç darbelerinin temposu, az çok içindeki şüpheyi unuttu. Maurras, Jaume'dan uzak, boyuna incir yedi. Aynı zamanda düşünüyordu: «Yarın gidip kendisine diyeceğim ki barışalım artık. Biraz hoyrat hareket ettim ama artık geçti. Yarın herkesin suyunu ben getireceğim.»

Dediğim gibi, neredeyse yeniden hayata kavuşmak üzereydiler. Buna da pek az kalmıştı. Sonra, kedi çıkageldi. Yabanî dut yığınınından meydana fırladı. Güneşte, biraz yürüdü. Janet'nin penceresine sıçradı ve oradan buraya, nihayet beş dakika sürdü. Fakat derhal yerin ve havanın suratı değişiverdi, bozuldu.

Kedi, tekrar görüldü. Pencereden incir ağacına atladı. İncir ağacından da dama fırladı. Şimdi kiremitlerin üstünde yürüyor. Maurras'ın evine doğru gidiyor. Korku Maurras'ı şiddetle öbürlerine bağladı. Jaume'un koluna dokunuyor.

— Şunu bir deviriversem. Aynı zamanda omuzundan tüfeğini kaydırıyor.

— Hayır, sakın yapma, bırak gitsin.
Maurras, söz dinliyor.

Artık, sonunda gene birbirlerine bağlandılar. Varsın buğday taneleri birer, birer başakların halısı arasından yerlere, karıncalara dökülsün. Varsın saksagağanlar üzümlemlerle incirleri yesinler. Varsın, sapan demiri sonbahar yağmuru içinde paslansın.

Kedi, gene iki üç defa geldi. Daima yabani dut yığınınından çıkıyor. Başı kalkık, ayakları dimdik, tırnaklarının ucuna basa basa yürüyor. İnsanlara aldırış etmeden geçiyor.

Yahut salına salına geliyor. Bıyıkları havada hoplayıp duruyor. Kulaklarını dikerek sessizliğin içinde bir gürültü arıyor.

Bazan da, herkes kapısının sürmesini çekip evine kapandığı sırada, birdenbire bir pencerenin pervazında peyda oluveriyor.

Bu hal, Madelon Maurras'ın başına geldi. Kadıncağız tavan arasına patates çıkarmağa gitmişti. Kümeden birer birer seçiyor ve seçtiklerini de önlüğüne dolduruyordu. Tabii çabuk iş göremiyordu. Eh serde ihtiyarlık var.

Tavan arası nedir bilir misiniz? Burası, âdeta ölü şeylerle dolu bir yerdir. İçinde her şey bulunur: Her yerinden kırılmış eski dolaplar, papuç eskileri, paçavra olmuş korseler. Velhasıl tavan arasına böylece kendi kendilerine ölüme terkedilen eşya bırakılır. İçine girdiniz mi bütün eşyanın âdeta size serzenişli bir nazarla baktığını hissedersiniz. Tavan araları, daima sıkıntılı yerlerdir.

Hem sonra bu sefer, hava da karanlıktı. Kadıncağız, duvardaki sıvanın çatırdadığını duydu. Başını kaldırıp

baktı. Kedi oradaydı. Toparlak pencerenin kenarına yerleşmiş tırnaklarını yalıyor ve kulağını kaşıyordu.

Madelon patateslerini fırlattı yere ve ihtiyar bacaklarının bütün hızile çabuk, çabuk mutfağa indi. Sonra, sü-kûnet bulmak için, kocaman bir bardak dolusu su içti.

İçlerinde korkmıyan yalnız bir Gagou var. Kedi geçtiği zaman, o gülüyor. Upuzun o at dişlerini çıkararak gülüyor. Hattâ o kırıksıklı burnunu, o sarkık dudaklarını hayvana uzatıyor ve o kadar tatlı tatlı ve o kadar üzene bezene, şefkatle «Gagou, Gagou» diyor ki salyası köpüklenerek çenesinden akıyor. Fakat onun halinde de bir endişe var. Acaba neden?

Gece olur olmez, kapıları sürmelenen evlerin etrafında dolaşıp duruyor. Artık o her zamanki haykırışı bile yok olmuştur. Yalnız kenetlenen ağzından hafif bir inilti çıkıyor. Bu ses, sahibini kaybetmiş bir köpeğin şikâyetini andırıyor.

Odaların pencerelerine bakıyor. Herkes yatmağa hazırlanmaktadır. Arasıra, saçları çözüük ve gömlekle dolaşan kadın gölgeleri farkolunuyor.

Nihayet lâmbalar sönüyor.

Ve Gagou, put gibi, gecenin ortasında, bir şeyler bekliyor.

Henüz gece olmuştu. Fakat gözler daha karanlığa iyice alışmamıştı ki küçük Mari'de ihtilâçlar peyda oldu.

Bu, birdenbire olmuştu. Annesi dişlerini gıcırdattığını duymuştu. Elile vücuduna dokundu. Soğuk buldu. Bu küçük vücut dalga dalga sarsılıyor ve âdeta takırdıyordu.

Babette, feryadı bastı. Arbaut, karanlıkta el yordamıyla lâmbayı aradı ve buldu. Fakât şişesi elinden kayarak

masanın örtüsü üzerinde yuvarlandı. Az kalsın yere düşecekti amma neyse, tam masanın kenarında durdu. Şimdi kibrit arıyor. Kibrit yok. Niheyet kibrit kutusunu da buldu. Fakat, kibritleri o kadar bastıra bastıra çakıyor ki ateş almiyorlar bir türlü; yalnız karanlığı mavi bir çizgiyle yarıyorlar.

Marie'nin kemikleri takırdıyor, Babette inliyor.

— Başı Aphrodis, ah başı fena.

Nihayet lâmba yakıldı.

Kızcağız, annesinin kolları arasındadır. Deminden beri, ölen günün son pırıltısından beri hep oradadır. Şimdi lâmbanın altında her ikisi de, tanınmıyacak bir halde...

Babette, deli gibi bakan iki yuvarlak gözle, kaynak deliği gibi kapkara bir ağız kalmıştır. Bu ağızdan bir teviye uzun bir şikâyetin yumağı çözülüyor. Marie... Aca- ba kollarındaki Marie mi ? Yoksa, ateşin üstünde yavaş- ça kıvrılan budaklı bir funda kökü mü ? İki küçük el, ka- ranlığı tırnaklıyor.

Yalnız Arbaud'nun o derin nefesile, yanan lâmbanın yeknasak fısıltısı duyuluyor. Babette, bütün kuvvetile o funda kökünü öpüp duruyor.

Kızı kendi yataklarına yatırdılar.

— Şunun bacaklarını çöz. Yavaş.

— Sirke ile oğ.

— Nerde sirke ?

— Ocağın üstünde işte.

— Yok orada.

— Var.

— Yok.

— Var.

— Hah, buldum.

Yatağın etrafında telâş içindeler. Biribirlerine çarpı-

yorlar. Biribirlerinden uzaklaşıyor, sonra yine sarılıyor. lar biribirlerine. Ellerini Marie'ye uzatıyorlar ve iniliyorlar.

Nihayet, kızın elbisesini çıkarrabildiler. Yalnız Arbaud, küçücük kömleğini çözmeğe uğraşiyor. Minimini sedef bir düğme parmakları arasından kayıyor, bir türlü yakalanmıyor, gelip gidiyor, sanki oynuyor onunla. Artık illallah. Arbaud, bir çekişte gömleği baştan başa yarıverdi.

Nihayet minimini zavallı bir vücut meydana çıktı. Artık Babette, bir sağanak halinde boşanıvermiştir.

Marie'si !

Gül gibi pembe, yumuk yumuk kızı bu ha !

Demek bu kocaman yatağın ortasına atılmış, didik didik didiklenen bu cansız şey, Marie öyle mi ?

Lâmba, fısıltı ile yanıyor.

Her ikisi de, bu sapsarı vücudu, lâvanta çiçeği kokan sirke ile oğuyorlar. Marie'nin etleri yumuşuyor. Baş, göğsüne düşüyor. Ağzı açılıyor ve kenetlenen dişleri aralıklanıyor. Bir iç çekmesi. Kollarile ayakları artık kaskatı değil. Küçücük parmakları, birer birer, uzanıyor, biribirinden ayrılıyor ve elin her zamanki biçimi içinde eski haline dönüyor. Şimdi artık karşılarında gene Mari'leri var. Her ikisinin eti onda birbirine kaynaşmış, her ikisinin yüzü onda birbirine karışmış. Kızları, Mari'leri, işte gene kendi kolları arasında.

Arbaud :

— Yatır kendi yatağına, diyor. Ayaklarına sıcak bir tuğla koy. Artık geçti.

İri gövdesile doğruluyor. İki adım atıyor. Geniş elini lâmbaya uzatıyor, fitili ayarlıyor. Lâmba susuyor.

Jaume birdenbire «ya anlattıkları doğru değilse!»

diye düşündü. Dünyayı Janet gibi görmeğe alışmak istedi ve bunu denedi. Fakat ne kadar düşündise o kadar şüphe içinde kaldı.

— Ya bu beni kandırmak için uydurduğu bir yalansa.

Etrafında, ağaçların batî hayatını dinliyor. Fakat bu hayat, kendisine dosttan ziyade düşman gibi geliyor.

Meydanda da otlar var. Tıpkı tepenin üstündekiler gibi sarı ot kümeleri. Bu meydan da, eskiden olduğu gibi gene yabanî tepenin bir cüz'ü, bir parçası olmağa yüz tutuyor. Ovaya giden yol, toprağıle birlikte çöken koca bir filbahar yığınile âdeta tıkanmıştır. Eskiden olsaydı yolu çabucak açırırlardı. Ağaçların ve otların dünyası, sinsi sinsi Bastides'e hücum ediyor.

— «Okşamak». Janet «okşamak» dedi. Ne kadar kolay bu!

Kazmanı bırakırsan, baltana el atmazsan, etrafını temizlemezsən, elinden bir kere çeliğı düşürdün mü yere, bu yeşillik mahşeri ayaklarından başlar, duvarlarına kadar seni olduğun gibi alır içine sonra. Sonra her şey gene aslına döner, toz olur. Jaume başını kaldırdı. Önünde, meydancığın öbür kenarında, bir karaltı, meşenin gölgesine sokuluyordu. Bu, bir yaban domuzuydu. Bastides'de güpegündüz yaban domuzu.

Hayvan, başını pek az yapraklara gömüyor. Çeşmeye doğru yollanıyor. Kupkuru havuzu kokluyor ve ayaklarıyla yeri kazıyor. Jaume'un tüfeğı oradadır, duvara dayalı. Elini uzatsa alıverecek. Jaume'un eli bir türlü uzanmıyor. Yepyeni ve endişe verici bir hal.

Yaban domuzu Jaume'u gördü. Rahatça kendine bir yer seçti ve tozun içine yuvarlandı. Tüfek hâlâ duvara dayalı. Jaume, başı eğik, ellerini dizleri arasında birbirine kavuşturmuş, sanki hiç bir şey görmüyormuş gibi önüne bakıp duruyor. Tüfeğı bile aklına gelmiyor. Korkuyor.

Korku, içinde bir kıymık gibi ve bütün vücudü bu kıymığın etrafında sızlıyor. İşte bunun için tüfeğine el atmadı. Artık kendi insan oğlu kudretini düşünmüyor. Yalnız korktuğunu biliyor ve kabuğu içinde bir ceviz gibi korkusunun içinde büzülüp kalıyor.

Hayvan, sırtını yere sürte sürte homurdanıyor. Sonra kalkıyor dört bir tarafını kokluyor ve batî hareketlerle yerinde tepiniyor. Sonra, gayet sakin, hafif bir tırısla ormanın yolunu tutuyor.

Güzel bir öğle sonu... Ayın kaydırağı, gök yüzünün kumsalı üstünde sekmektedir. Fakat Pierrevert tarafından, tuhaf bir kızıl sis yükseliyor.

Jaume, yerinden kalktı. Karşıda Gondranın evindeki pencere açık. Bu çarşafaların içindeki beyaz kabartı, Janet'dir.

— Ah Janet, şimdi artık senin kötülüğünü öğrendim. Kötülüğün, kötü ruhun, artık tam karşımda, koca bir dağ gibi. Sen toprakla, ağaçla, hayvanlarla birlikte sınırın öbür tarafındasın ve bize karşısin. Ah aşağılık seni. Karım, bir gece yarısı, ben tavşan peşinde iken, gidip kendini anbarda asmıştı. Bunu sen yaptın. Elbette elinle değil, fakat dilinle, o kahbe dilinle. Ağzında kötülüğün bütün o şekerli usaresi vardır senin..

Jaume, pencereye yaklaşıyor. Pencerenin önündeki incir ağacı, iki kocaman dala ayrılmıştır. Jaume, işte bu çatalın üstüne çıkıyor. Oradan odayı görecek.

Janet, gene kaskatı. Bakışı, karanlıkta, posta takviminin asılı bulunduğu duvara doğru kayıyor. Pesten bir şeyler homurdanıyor. Yalnız mı açaba? Hayır. Yanıbaşında, yatağının üstünde kedi.

Tepenin taşları üzerinde birisi yuvarlanır gibi geliyor. Kim bu? Maurras. Dirsekleri vücudüne yapışık, başı kısılmış, habire koşuyor. O kadar gürültüyle nefes alıyor ki buradan bile işitiliyor.

Meydancığa varır varmaz, bağıra çağıra Jaune'un üzerine atılıyor. Fakat söz söylemek ne mümkün. Kıpırmızı kesilmiş, ter içinde... Boyuna ellerini açıp kapıyor. Söz söylemek istiyor. Fakat ağzını açar açmaz, yuttuğu hava, sözlerini tekrar içine tepiyor.

Nihayet:

— Yangın.. Yangın..

Kolunu tepeye doğru uzatıyor.

Biraz evvelki sis, şimdi bütün gökyüzünü kaplamıştır. Aralıktan güneş, bir kayısı gibi toparlak ve sarışın görünüyor.

Jaume'un bıyıkları titremektedir. Parmağını tükrükleyip havaya kaldırıyor.

— Rüzgâr o taraftan geliyor, çabuk..

Her ikisi de evlere koşuyorlar. Bağıra çağıra kapılara yumruk, tekme indiriyorlar, omuz vuruyorlar.

Arbaud, merdivenlerden paldır küldür inerken avazı çıktığı kadar da bağırıyor:

— Geldim, geliyorum yahu.

Gondran, Margerit, Madelon, küçük, Ulalie, hepsi, bir eteklik ve kadife pantolon hışırtısı ile eşiklerde boy gösteriyorlar. Başlar, gözlerin büyüyen rengi ve açılan ağızlarının derinliğinden ibarettir. Babette, odasının penceresini açarak haykırıyor:

— Ne var? Gene ne oldu?

— Yangın, yangın..

Maurras, annesile Gondran arasında tepiniyor:

— Ateş, evvelâ Hospitaliers koruluğunu silip süpür-

dü. Ötede, «on tepeler» e doğru hiç bir şey kalmadı. Ter-temiz. Espele çıkıp ta bütün bunları görünce, aman Alla-hım, aman Allahım.

- Ya Garidelle ?
- Oraya da sarkıyor.
- Ya Gaude tarafı.
- Çayır çayır yanıyor.
- Hay Allahın belâsı..

Jaume, ötekilerden biraz uzakta, tek başına.. İçinde bir değişme var: Kendini bir ağaç gibi koskocaman ve sapasağlam buluyor. Yüreği bir hamlede, bütün o müt-hiş korkudan sıyrılmıştır. Kendini bir yokluyor ve kalbi-nin, tâ içinde, net ve çıplak, bütün o halis kan hamulesile çarptığını hissediyor.

— Âlâ. Artık nereden geldiğini biliyoruz belânın. Ne olduğunu görüyoruz. Ne yapmak lâzım biliyoruz. Daha beter de olabilirdi. Bereket versin buradayız. Ben de bu-radayım. Âlâ, âlâ. Artık ne olduğunu biliyoruz ya.

Hava, baharlı bir şurup gibi kokuyla ağdalı ve sıcaktır.

Jaume, bir adımda yanlarına geliyor. Sağ eli Morras'-ın omuzunda, sol eli Gondran'ın omuzunda, dal budak sal-mış bir ağaç heybetile duruyor :

- Hep gidelim çocuklar.

Arbaud, sen küçüğünü Gondranın evine gönder. Onu arka odaya alsınlar. Sen Ulalie, Babette'e yardım et. Madelon ana, sen de Gondran'ın evine. Hadi gidin bakalım. Birbirinizden ayrılmayın ki nerede olduğunuzu bilelim. Belki lâzım olur. Sonra, birlikte olunca, korkmazsınız da.

Bize gelince:

Arbaud baltanla belini al yanına.

Maurras, sen de belini al, çapanı da unutma.

Gondran, baltanı al sen de. Biraz da ip bulundur yanında. Sonra döğeni de al yanına.

Küçük, sen de bizimle geliyorsun. Hemen eve koş, benim baltaları al da gel, büyüğile küçüğünü, ikisi de sundurmanın altındadır.

Kadınlar, koşuşarak geçiyorlar:

— Babette, Babette, çocuğun yorganına dikkat et.

— Anne, üstünüze bir şey alın.

— Kız böyle ortada durma, koş bakayım.

Pencereler açılıyor:

— Baba, dolabın anahtarını aldınız mıydı?

Jaume:

— Hadi, hadi, çabuk.

— Baba dolabın anahtarı, baba!

— Ne dedin?

— Dlabın anahtarı?

— Saatin arkasında.

Kapılar açılıp kapanıyor:

— Küçük, hani baltalar?

— Bulamadım.

— Sundurmanın altında dedik ya. Allahın belâsı!..

— Arbaud, aldın mı dediklerimi ?

— Bağ bıçağımı bile aldım.

Maurras:

— Bende de iki tane çapa var.

Gondran da evinden çıkıyor:

— Marie'yi yatırdık.

— Ağlamadı mı?

— Ya bizim valde ?

Jaume:

— Haydi yahu! diye bağılıyor. Gidiyor muyuz, yoksa kalıyor muyuz?

Nehir gibi kesif bir kuş sürüsü, çığlıklarla geçip gidiyor.

Jaume, gene incir ağacının üzerindedir. Odada Janet, gene deminki vaziyetinde rahat rahat yatıyor. Gene kedi yanibaşında, pençelerile bıyığını tarıyor.

— Janet ! Hospitaliers tarafı yanıyor. Hey Janet işitiyor musun beni? Rüzgâr da o taraftan esiyor. Bana bir söyliyeneğin var mı?

Sessizlik.

İçinde menekşe kokularile ağırlaşmış bir rüzgâr dalgasının homurdandığı bir sessizlik. Sonra Janet'nin var kuvvetile bağırdığı duyuluyor:

— Budala!

Evvelâ, galiba yıldırımından, orada, iki köyün arasındaki patates sapsarı tutuşmuştu.

Sabahın üçü sularında ateşin seyyal bedeni, fundalıkların içinden sıçramıştı. Artık çam ağaçları arasında har vurup harman savuruyordu. O anda zararsızca önüne geçilebileceği zannolundu. Fakat yangın, tıpkı ateşten bir hayvan gibi öyle dimdik saldırdı ki bütün gün ve ertesi gecenin bir kısmında uğraşmaktan herkesin kolları koptu, beyinleri durdu. Şafak söktüğü zaman onu evvelkinden daha dinç ve daha neş'eli gördüler. Geniş vücudu sel gibi, tepelerin arasında kıvranıp duruyordu. Artık çok geç kalınmıştı.

O zamandanberi kızıl başını, ormanlara ve fundalık-
lı boz kırlara daldırıyor, alevden karnı peşisıra geliyor,

kuyruğu daha arkada korları ve külleri havaya savuruyor. Sürünüyor, sıçırıyor, ilerliyor. Şuraya bir pence, buraya bir pençe atıyor. Ötede bir meşeliğin karnını deşiyor, beride çenesini bir açıp kapamakla yirmi otuz çamı birden yutuyor. İstikamet almak için dilinin ucile havayı yokluyor. Sanki nereye gideceğini biliyor gibi.

İşte Maurras'ın vadide gördüğü de, onun kana batmış bu iğrenç burnuydu.

Babette'in arka odada ödü kopuyordu. Bunun üzerine tuttular, Mari için mutfakta yere bir döşek serdiler ve döşegin yanına Babette'le öteki kızı yatsın diye çuvallar yaydılar. Dipteki kapı ile büfe arasına da, minderler yerleştirildi. Burada Madelon yatacak.

Ulalie:

— Benim için merak etmeyin, dedi, elbette bir köşe bulurum.

Margerit :

— Ne kadar kalabalık! diyor. Ne iyi ettik te böyle toplandık.

Odanın dört duvarı onu yumuşak bir top gibi birbirlerine atıyorlar : Çamaşır dolabı ile büfe arasında mekik dokuyor. Çarşaf çıkarmak, kahve vermek lâzım. Her şeyi aynı zamanda yapmak lâzım. O da hangisinden başlayacağını kestiremiyerek eli boş dolaşıp duruyor ve fotoğraflarda görüldüğü gibi, geniş, fakat donuk bir tebessümle gülüyor.

— İstedığınızı alın, kuzum istediğinizi alın. Ne yapacağımı şaşırdım, kaldım. Babette yakala şu fincanları. Ulalie, sen de ver çarşaf'ları, şu alttaki çiçekli yorganı aliver.

Gaz lâmbasını da yaktılar. Janet'nin yatağı ihtiya-

rın vücudunu abajurun gölge hududuna kadar yükseltiyor.

Şimdiye kadar iki defa Margerit :

— Ulalie, dedi, buraya gelip yatsana. Bak sobanın arkasında pekâlâ yer var işte.

— Bırakın, daha vaktim var. Bizimkilerin orada olduğunu düşündükçe gözüme uyku girmiyor.

Diğerleri, kendilerine birer yer bulup uzandılar. Babette, iki kızının ortasında, Madelon kapıyla büfe arasındaki köşesinde üç peşli etekliği ve yemenisile, Margerit ise, yatağın altındaki seccadenin üzerindedir. Sirtüstü yatan Margerit'in çil basmış kocaman memeleri, biri bir tarafa, ötekisi öbür tarafa sarkmış, kırmızı ve kocaman meme uçları da havada...

Daha şimdiden nefes almalar, derinden, uzun nefes almalar başladı. Bunlara küçük Marinin kuru dudaklarındaki harareti yırtıp çıkan kesik nefesler de karışıyor. Margerit'in burun deliklerinden çıkan hava, iki ses üzerine bir makam tutturmuştur. Madelon, pipo içenler gibi gürültü yapıyor. Bu konsere zaman zaman, şişen, azalan ve sönen kısık bir hırıltı da karışıyor. Bu, zorlukla nefes alan Janetdir.

Lâmbanın fitili kısılmıştır. Işık, şurada burada asılı duran demir yuvarlaklara yapışmış birer sarı yumak gibidir. Kendi içine gömülmüş ve yumak halinde bir ışık, odanın tam ortasında, köşeleri bile tutturamıyor. Ancak Babette'in beyaz ve çekme burnuna, Margerit'in bir memesine ve Madelon'un etekliğine sürünüp kayboluyor.

Birdenbire karanlıkta duvar aydınlanıyor. Bir tencerenin siyah şekli rakediyor: Karşık pencerede iri ve parlak bir çiçek açmıştır.

Ulalie, pencereye yaklaşıyor:

— İşte şimdi Ubacs'ı sardı yangın ...

Dışarda, bomboş evlerin karanlık cesedi, sonra gecenin karnına değen dağ var. Uzak kenarlar, civardaki tepelerin üzerinde Ubacs ormanlarını kemiren kızıl alevlerle çevrili.

Otları ve hayvanları yüklenen dağ, hareketsizliğin ve kuvvetin ağırlığıyla yükseliyor.

— Eğer bunun da ötekiler gibi bir azgınlığı tutacak olursa...

Lâmba, sönmek üzere. Işık yumağı, gittikçe daralıyor. Babette'in burnu, artık ne olduğu belirsiz soluk ve küçük bir müsellese döndü. Yalnız Margeritin memesi, yine iki ses üzerine halkıp inen bir memedir.

Pencereye vuran yangının akisleri, Ulalie'nin keskin hatlarını odanın duvarlarına hakkediyor.

Artık lâmba söndü. Yavaşça, burun ve meme silindi. Tencerelerin asılı bulunduğu duvarda, büyük bir kızıl leke titriyor. Ortasında, bir yumurta gibi, uzalan ve kısalan küçük bir şekil var. Bu, camdaki bir bozukluğun duvara akseden şeklidir. Yanan Ubacs ormanının akisleri buradan içeriye vuruyor.

Ocakta yanmış bir odun parçası, bir aralık, çıtırdıyor ve sonra o da sönüyor.

Horozlar öttü. Meşe ağacı, rüzgârda silkiniyor. Şafak söküyor galiba.

Odaya donuk ve gri bir şafak ipliği giriyor. Duvar saati yediyi göstermekte. Her halde durmuş olmalı.

İlk uyanan Margerittir. Yattığı seccadenin üstüne o-

turuyor ve bir müddet, tırnaklıya tırnaklıya karnını kaşıyor. Bu kaşınma, pesten bir trampete gürültüsüdür. Sonra göğsünü, gömleğinin altına tıkıyor ve avuçlıya avuçlıya korsenin boşluğuna yerleştiriyor.

Kapı açılıyor. Ulalie başını aralıktan uzatıyor. Margerit'i uyanık görmekten sıkılmışa benziyor.

— Sen kalmış mıydın ?

— Bir türlü uyuyamadım. Hâlâ Ubacs tarafı yanıyor mu ?

— Ubacs tarafı mı ?

Margerit, tekrarlıyor : Ubacs tarafı mı ? Galiba hâlâ uyuyor, hem de ayakta. Ubacs tarafının yanmasından ne çıkacağını kavriyamıyor.

— Saat kaç ?

— Yedi buçuk olsa gerek.

— Yedi buçuk mu ? Göz gözü görmüyor.

— Ubacs tarafı yanıyor. Bunun için ortalık karanlık. Dışarıda öyle bir duman var ki, Sainte Roustagne bile görünmüyor.

Margerit, ödü koparak :

— Ha şimdi anladım... diyor.

Sonra, uyku sersemliğini üzerinden atmıştır artık.

— Kahve hazırlıyayım bari.

Gürültüden Babette uyanıyor. İlk anda haykırarak elini, kendisini korumak ister gibi uzatıyor:

— Ne oldu ? Ödüm koptu. Ortalık yanık kokuyor.

Margerit, kahve fincanını uzatırken, sanki umurunda değilmiş gibi bir eda ile:

— Ubacs yanıyor.

Kapının kanadı, şiddetli bir darbe ile açılıyor ve duvara çarpıyor. Bütün kadınlar o tarafa dönüyorlar. Eşikteki Jaume'dur.

Sessizlik. Bir fincanın masadan yuvarlandığı, yere düşüp kırıldığı duyuluyor.

Babette, heyecanla soruyor:

— Ne oldu sana Jaume ?

Ulalie, babasına yaklaşarak yokluyor:

— Ne var ? Neyim var sanki ?

Jaume'un upuzun bıyığı bir tarafından yanmıştır. İs ve ter içinde, gözleri parlıyor. Sırtında ceket yok. Gömleğinin bir kolu gitmiş. Çıplak kalan uzun ve kuru kolunda parmak kalınlığında sinirler, beyaz kıl kümeleri arasından dolanıyor.

— Aphrodis ne oldu ?

— Ya Gondran ?

— İyi, iyi, hepsi iyi. Ben onları Neuf ırmağına inen yamaçta bıraktım. Orada söndü yangın. Biraz kahve, ekmek, ne varsa almağa geldim. Dünkü omletten kaldıysa bir kâğıda sarıver. Biraz da jambon ver. Şimdi Ubaç'sı sardı ateş. Bu, kötü. Orası tam rüzgârın altında. Ancak gelirken farkına vardım. Bu dumanın içinde nerede olduğumu bilmiyordum ki. Hadi çabuk olun, gidiyorum. Hayır canım, şişeyi ne yapayım ? Nereye koyayım ? Bunu böyle elimde götüremem ya oraya kadar. Şu testi doldur, şu kapağı da üstüne koy. Şimdi âlâ. Sakın çıkmayın ha burdan. Bu tepelerde insan gittiği yeri bilmiyor. Sonra her taraftan ateş çıkıyor. Burada kalın hep beraber. Ya Gondran, ya ben, ikimizden biri bu akşam gene geleceğiz.

Margerit'e doğru eğiliyor ve yavaşça soruyor :

— Baban ne âlemde ? Bir şey dedi mi ?

Margerit, o iyilik taşan tombul suratını kaldırıyor. Yumuk gözleri, yapraklar arasından görünen gök yüzü kadar mavidir ve bu gözlerin ardında hiç bir kötülük gizlenemez.

— Hayır, neden sordun ?

Sırtında torba ve dağarcıklar, ellerinde testi ile sepet tam gitmeğe hazırlanırken aklına geliyor:

— Ulalie, bir makasın var mı ? Kes şu bıyığın öbür tarafını da. Tuhafıma gidiyor böyle.

Yalağın yanında Gagou'ya rast geliyor.

— Hey andavallı, yanaş bakalım !

Beriki, kırbaca yaklaşan köpek gibi, yanyan geliyor.

— Korkma yahu. Amma da adamına çattık be ! Haydi yakala şunu !...

Ve ona testiyi yüklüyor. Yola düzülüyorlar.

Böylece Gagou, Jaume'un uzun adımları peşinden neşeyle nefes nefese koşturuyor. Şimdi her ikisi de yukarıların coşkun hiddeti içine sokuluyorlar.

Meyilli bir vadiyi takip ediyorlar. Etraflarında kesif bir duman yuvarlanıyor ve çatırdıyor. Bastıkları yeri, eli metrelik bir çevreyi ve iki metre yukarısını görebiliyorlar. Fakat hepsi bu. Ötesi, duman.

Onlar yürüdükçe dumanlar arasından bir çalı peyda oluyor, geçiyor ve kayboluyor. Bazan çılgına dönmüş bir kuş düşüyor, yeri sıyrarak geçiyor, hızını değiştiriyor ve tekrar, gök yüzü yerine ırmak gibi akan karanlık yığınınına dalıyor.

Jaume, Gagou'ya göz kulaktır:

— Hey Gagou, sakın ineyim deme ha. Aşağısı berbat. Peşimden ayrılma ! Buraya gel.

Ona tam arkasındaki yeri gösteriyor ve Gagou da, uslu uslu peşi sıra yürüyor.

Birdenbire büyük bir alev bıçağı, soldaki dumanı keşiyor. Bir çam ağacı şöyle bir sallanıyor, çatırdıyor, kıvrılıyor ve kıvılcımların mehtap fişeği içinde yere yuvarlanıyor. Küçük bir alev, kuru otların içine dalıyor.

— Gagou, oğlum, aç adımlarını be Allahın belâsı. Haydi tırmanıyoruz.

Tepeye çaprazlama çıkıyorlar. Üç adım yükselince dumanın içine giriyorlar. Her taraf duman artık. Jaime, elini arkaya atıyor ve Gagou'nun kolunu yakalıyarak çekiyor.

— Haydi oğlum gayret!

Müthiş bir yanık kokusu. Çam kozalaklarının patır patır patladığı duyuluyor. Demek ön tarafı da yanıyor ha!

Birbiri peşinden, kaya gibi sert iki yaban tavşanı, Jaime'un bacakları arasından fırlayıp geçiyorlar. Biraz sonra aşağıda, alevlerin keskin ucuna varır varmaz da acı acı bağırışları duyuluyor.

Maurras, tepenin üstünde yapayalnızdır. Dinç ve pırıl pırıl büyük bir çamın yanı başında yapayalnız. Ağaç, sık ve yeşil saçlarını dağıtmış, şarkı söylüyor. Gövde, rüzgârın mûtat yatağında biraz eğrilmiş, sonra, bir hamle ile, kırmızı kollarını havaya kaldırarak güzel yapraklarını gök yüzüne fırlatmış ve öyle kalmış orada. Pesten ve esrarlı bir şarkı tuturmuş.

Maurras, evvelâ çama, sonra da aşağıdaki çalılardan içine süzülen dumana baktı. Ve hiç düşünmeksizin, âdeta sevki tabii ile kararını verdi:

— Bu yanmıyacak. Bunu yutmayacak yangın.

Hemen ağacın etrafını tertemiz etmeğe koyuldu.

Fakat aşağıda toprak kudurmuş gibiydi. Çalılar bir müddet küfür ede ede dayandılar. Sonra alev, atıldı onların üzerine ve mavi ayaklarla tepindi, durdu. Neşesinden bağıra bağıra raksetti. Fakat kurnaz, bir taraftan raksederken, öbür taraftan da ötedeki ardıcılara doğru sinsi sinsi sokuluyordu. Zaten onları koruyacak kimse yoktu. Bir hamlede yere serildiler. Henüz çığlıkları bitmemişti

ki alev, düz ve serbest bir sahada otların sırtından aşmağa başladı.

Artık rakkaselikten vaz geçmişti. Çırılçıplaktı, kızıl adaleleri kıvranıyordu, geniş nefesi, gök yüzünde yakıcı bir delik açıyordu. Ayakları altında fundalığın kemikleri çatırdıyordu.

Maurras, ha bre sağına soluna, önüne arkasına vurup duruyor. İleri atılıyor, tekrar yerine dönüyor.

Ansızın Maurras'la alev karşı karşıya geldiler. Artık karşılıklı rakediyorlar, biribirlerini itiyorlar, tekrar saldırıyorlar, biribirlerini didik didik ediyorlar ve küfür savuruyorlar.

— Tüh Allahın belâsı, Allahın belâsı !

Maurras, aynı zamanda göz ucile o güzel çama bakıyor.

Fakat alev, kurnazlık ediyor. Bacaklarını bükerek sanki artık yerden kalkıp defoluyormuş gibi havaya sıçırıyor. Bir zar kadar incelen vücudunun gerisindeki tepe, bütün o yanmış tepe olduğu gibi görülüyor. Amma bu bir tuzaktır. Nitekim beri taraftan bir anda çamın karnını deşivermiştir. Maurras:

— Vay aşağılık ! diye haykırıyor ve geriye, dumanın içine sıçırıyor.

Zemin, ayakları altında kayıyor gibi. Var hızile bayırdan iniyor. Bel kemiğine yakıcı bir keten tohumu lâpası yapışmış gibidir. Bu, yangının arkadan üfliyen ağzı. Alev, zirveyi aşılıyor. Solunda duman, yuvarlak bir taş gibi hareketsiz ve kesiftir. Bu dumanın içinden öksüran ve tüküren bir hayalet fırlıyor. İki küfür.

— Jaume, sen misin ?

— Ha ! Yanıyor mu yukarısı ?

— Her taraftan. Çabuk olalım. Yalnız Bournes tarafında açık bir delik kaldı.

Bunun mânası, daracık vadinin köşeli dolambaçlarında, hiç olmazsa beş yüz metre, nefes nefese koşmaktır.

Gülmenin sırası değil.

Jaume, sepeti atıyor. Cebindeki şişeyi şöyle bir yokuşuyor. Haydi bakalım.

Fakat Gagou ?

Jaume, tam ileriye atılacağı sırada duruyor:

— Gagou ! Gagou !

Yukardaki çam, bir kıvılcım şehrâyini içinde yere yuvarlanıyor.

— Gagou !

Bir duman yığını yıkılıyor ve yere yamanıyor.

Ne yapalım artık, ne olduysa oldu.

Belki de kendine bir yol bulmuştur o. Jaume, kendine hâs o çevik avcı tırısile başlıyor koşmağa.

Duman memleketinden sıyrılınca, fundalığın dümdüz halısında üç kişinin koştuğu görülüyor.

Biri muhakkak Maurras; paytak paytak koşuşundan belli.

Ya ötekiler ? Jaume, bunlardan birinin Gagou olmasını diliyor içinden. Bunlar, Arbaud ile Gondran. Hepsi bir araya geliyorlar. Kim olduklarını anlıyabilmek için konuşmağa başlamaları lâzım. Kirpikleri bile yanmış. Nefes nefeseler. Üst baş duman içinde, yanık kokuyor. Arbaud'nun pantolon paçaları, kumaşı iplik iplik kemiren bir dizi kor içinde.

— Yapılacak bir şey kalmadı ha ?

— Kalmadı. Küçüğü evlere gönderdik. Çok tehlike var burada.

Dördü de Bastides'in son istihkâmına, Bournes kontrforuna çıkıyorlar. Burası henüz sapasağlam. Fakat alev, başlamış aşağıdan yalamağa.

Yüksekten, yanmış ormanların sahası, muazzam görünüyor: Kıvırcımlarla pırıl pırıl siyah bir halı, boylu ağaçlar varken o zamana kadar hiç farkına varılmıyan bir köyün eteklerine kadar genişliyor ve köy, şimdi, eti sıyrılmış bir kemik gibi parlıyor.

Bu, görülenin ancak bir parçası.

Öteki taraf, henüz otlar ve zeytinliklerle kıvrır kıvrır. Otların üstünde meme izi gibi bir çukurluk. Ortada Bastides ve evlerin yanında kımıldanan küçük bir beyaz leke. Belki Babette, Madelon, belki Margerit. Yahut sadece Arbaud'nun meydancıkta oynıyan küçük kızı.

Ateş yükseliyor.

Dördü de orada bakakalıyorlar.

Daha şimdiden en aşağıdaki ağaçlar çıtırdıyor. Bir rüzgâr kanadı, Lure'ün duvarları arasından kayıyor ve dumanı yırtıyor. Alev, kudurmuş bir su gibi şaha kalkıyor. Gök yüzü, tutuşmuş çam iğnelerinin o ağır yağmurile yüklüdür. Çam kozalaklarının gürültülü uçuşu, kanlı bir çizgiyle dumanı delip geçiyor. Büyük bir kuş bulutu, dikine, havanın mayhoş irtifalarına çıkıyor, saf hava ile sarhoş oluyor, tekrar iniyor, tekrar yükseliyor, dönüyor, bağırıyor. Korların müthiş soluğu, kanatları olduğu gibi koparıp götürüyor ve kanat parçaları, kanlı kanlı, kuru yapraklar gibi bir teviye dönüyor. Bir duman seli fışkırıyor, gök yüzünü eziyor, bir an rüzgârda sallanıyor, sonra çamurlu adalelerini şişirerek dayanıyor, geriliyor ve içinden can çekişen kuşlar, öbek öbek dökülüyor.

Jaume, tepeden tırnağa kadar titremeler içinde.

Maurras'ın bakışı, fena bir rüyadan kurtulmak istiyor-muş gibi, Bastides tarafını bırakıyor ve Jaime'a çevriliyor. onun yüzündeki kırışıklarda, çizgilerde, gözünde, ağzının ucunda ümit arıyor.

— Bıyığına ne oldu ?

Jaume:«Bıyığım mı ne oldu ? Bizi ve toprağı öldüren aynı kuvvete karıştı. Alev oldu...» demek istiyen bir jestle:

— Adam sen de ! diyor.

Aşağıda, Bastides'in meydancığında küçük kız oynayıp duruyor.

— Haydi...

Gagou, Jaume'un ceketini elinden kaçırınca, rastgele koşmağa başladı. Geyik gibi bağıırıyordu. Korkuyordu. Fakat ansızın, hayran hayran olduğu yerde put kesildi. Sevinçten titriyor ve dudaklarından uzun bir salya sızıyordu.

Kalın perde yırtılmıştı. Önünde on ardıc birden yanıyordu. Alev, birdenbire sıçramıştı ve karşıda birdenbire ıslıl ıslıl on tane kollu şamdan peyda olmuştu. Kalın dallar kor, ince dallar kor ve filizler bile kordu. Ardıçlar, sanki canlıymış gibi dimdik ayaktaıdı. Fakat kara ve kaskatı odun yerine, hafif ve net bir çıtırtı ile dizi dizi ateşböcekleri dalgalanıyor, kıvranıyor, kangal kangal oluyor ve yeniden çözülıüyordu. Ne kadar güzel.

— Ga,gou...

Meczip, yaklaştı, elini uzattı ve ayaklarını ezip mahveden demir mengeneye rağmen, o binbir altın kollu şamdan diyarına dalıverdi.

Kadınlar, bunu hiç beklemiyorlardı. Hani yangın, uzaklardaydı. Erkekler birdenbire karşılarında peyda oluvermişti:

— Çabuk, pencerelerden ıslak çarşafılar sarkıtın. Sonra hepiniz evlere.

Sonra hepsi birden, evlerin önündeki toprağı oynamak için var kuvvetleriyle çapa salladılar. Arbaud, sarhoş veya deli gibi, muvazenesiz ve azgın orağıle kuru otları, met-rûk başakları yere seriyordu.

Babette, ağlıyor, Margerit, göz yaşlarını içine çekiyordu. Yalnız Ulalie, tembihe aldırış etmedi. Evden çıktı ve erkeklerin yanı başında Bastides'in önünü temizlemek için otlara ve fidanlara ha bre orak sallamağa başladı.

Jaume'un sanki yüz tane kolu var. Gri ve lüzucî hava, hayalleri büyüttmüş olmalı ki, âdeta kablettarihî bîr kertenkele gibi çâlâk ve muazzam görünüyor. Her yerde hâzır ve nâzırdır. Çapa vuruyor, koşuyor, anlaşılmıyan, fakat anlaşılmasa da yine işitilmesi kalbe kuvvet veren agız dolusu kelimeler savuruyor.

Maurras, içinden:

— Ne adam ! diyor.

Evet, fakat bu kadar azgınca boğuşmasının sebebi, korkudur. Zavallı, içinde korkunun kımıldandığını duyuyor ve ancak bu çırpınmaları sayesinde korktuğunu unuttuyor. Yangın Bastides'ten uzakta iken yangınla boğuşuyordu. Bir yangın, nihayet tabiî bir şeydir.

Az evvel, evlere yaklaştığı zaman, ilk gözüne çarpan şey, Janet'nin penceresi, Janet'nin yatağı ve yatakta Janet'nin vücudu olan o beyaz kabarıntı oldu.

İşte o zaman işin aslı, düğümü nedir anladı. Bu amansız çarkın mihveri, bu bir kucak kemik ve deri yığırını idi: Janet.

Derhal gördü ki toprağın canı; birdenbire yaban. tavşanlarının sıçrayışları, ada tavşanlarının fırlayışları ve kuşların sürüsürü uçuşları halinde yerden fışkırmaktadır. Yer, ayaklarının altında hayvan terliyordu. Ötede, ihtiyar bir asmanın ucunda yeşil bir böcek, testere ağ-

zı biçimindeki kocaman burnunu aleve dikmişti. Otların altında solucan dereleri dalgalanıyordu. Tehlikeyi bilen hayvan, kaçıyordu.

— Nerdeyse, yapayalnız kalacağız.

Bütün dağ başı, dağ başının bütün heybeti bize baş kaldırıyor. Başımızı ezecek.

Görüyorum onu şimdi. Neden sabahtan beri korktuğumu biliyorum.

Janet, netameli herif, partiyi kazandın!

Bir hiddet feveranile dikiliyor.

— Ya biz ? Böyle duracak mıyız biz ?

Kocaman döğeni yakalıyor. Avucu tahta sapa kenetleniyor. Bütün kuvveti kolunda, net ve sivri dalgaçıklar halinde kaynaşiyor. Etinde hava kabarıntılarını karıncalanmaktadır.

Aleve doğru gidiyor. Ayakları altında otlar yanıyor.

— Nihayet karşımdasın uğursuz!

Döğeni tepeye indirip duruyor. Alev, geri geri çekiliyor. Ağır sopanın indiği saha dahilinde siyah bir leke tütmektedir.

— Tüh Allahın kahrı.

Döğen boyna inmekte. Hakaret gören, dayak yiyen tepe, artık yere serilecek gibi.

— Jaume, Jaume...

Maurras, yanına koşuyor, omuzlarından yakalıyor ve kendine getirmek istiyormuş gibi sarsıyor:

— Delirdin mi ? Görmüyor musun ?

Tam zamanıdır. Sinsi alev, Jaume'u çevirmiştir. Nerdeyse altın dişli kocaman ağzına kıştırarak onu.

Bir sıçrayışta kendini sıyrıyor.

— Yak şu mukabil ateşi.

Ah şu dost ateşin gidişi !... Ayakların altından, hızını alan bir muharip gibi yere eğilmiş saldırıyor. Şimdi

düşmanı belinden yakaladı, yere yatırdı, boğacak. Fakat, felâket. İki ateş birleşiyor, hep birden uluya uluya evlere doğruluyorlar.

Müthiş bir gümbürtü gök yüzünü sarsıyor. Yer canavarı ayağa kalkmıştır : Granitten uzuvlarına havada ısıklık çaldırıyor.

Maurras, çapasını fırlatarak koşuyor.

Arbaud'nun orağı var kuvvetile taşlarda çınlıyor.

Bir kapı hızla kapandı: Camlar bin parça.

Bu hengâmenin ardında kadın haykırıışları.

— Baba, baba...

Koca meşenin yaprakları çıtırdıyor.

Demek dünya batıyor ha ?

Jaume, dizleri gevşemiş, başı ağırlaşmış, yere yuvarlanıyor. Düşerken:

— Ah kaltak ah ! diyor ve çılgın gibi yumruklarını tepenin böğrüne indiriyor.

Kendini sahiden öldü sanmıştı. Gözüne kükürt kayalarile serviler görünmüştü.

Sırt üstü nefessiz yere uzanmıştı. Dudaklarından kaçan hava, ağzına duvar gibi katı değiyordu. Hatıraları dalga dalga iri yosunlar gibi geliyordu aklına: Karısı, ambarın değirmi penceresi önünde asılı, morarmış yüzünde müselles bir şafak parçası. Kızının, minimini kızının, ilk defa baba derken dudak büküşleri. Sonra üstüne bir duman yağını çöktü. İçinden artık bittim dedi.

Sonra birdenbire sessizlik ve gündüz. Kendini yine canlı hissetti.

Pek te emin değidi amma. İlk kımıldanıışta, ölümün kendisini pek değıştirmediğini zannetti. Fakat biraz sonra, ölmediğini iyice anladı.

Doğruldu. Bastides'e baktı. Her şey sapasağlam, yerli yerindeydi. Meşe, biraz renk atmıştı. Sonra küçük bir ambarın çatısından duman çıkıyordu. Fakat bu duman, kendi kendine sönüverdi.

Bir bakışta neler olup bittiğini anlamıştı: Büyük alevlerin sikleti altında mukabil ateşin bir dalgıslı, boş ve çıplak bir sahayı atlamış ve binalara doğru saldırmıştı amma asıl ateşin o büyük nehri yatağını değiştirmiş, şimdi sola doğru akıyordu.

Kurtulmuştlar artık.

Ulalie, üstünde henüz bir duman bataklığının uyuduğu meydancıktan koşa koşa geliyor. Yarı beline kadar dumanı sıyrılarak sordu :

— Bir şeyin yok ya baba ?

— Hayır yok, kızım.

Maurras, bütün dişlerini çıkara çıkara gülüyor ve bağıırıyor:

— Pierrevert tarafına iniyor. Artık tehlike yok burada.

Arbaud:

— Adam sen de, diyor. O tarafta taştan başka bir şey yok. Ne olursa olsun. Biz belâyı savdık ya.

Margerit te evinden çıktı. Üstünde, beyaz benekli kırmızı bir basma var. Koltuk altları terden solmuş. Yassı ayaklarla ve içi tüylü pantoflalarile, sanki bacaklarını yarım metre kalınlığında bir çamurdan çıkarıyormuş gibi yürüyor. Sıcak bir zeytinyağı kokusile birlikte geliyor.

— Jambonlu omlet pişirdim, diyor.

Gondra'ın evinde hep beraber yemek yediler. Sonra herkes, şöyle rahatlamak için düğmelerini çözdü.

— Vallah kısıvrak sarılmıştım dört taraftan. Önüm-

de ateş, sağımda ateş, solumda ateş. Hattâ ayaklarımın altında bile yer çitirdamağa başlamıştı.

— Ha bre kaşınıyordum. Kaşın babam kaşın. Meğer bizim gömlek, sırtımda başlamış tutuşmağa.

— Suratıma bir çam kozalağı yedim. Bir tüfek gibi pat, küt. Tam da gözüme yakın...

Bütün bu hikâyelere yel değirmeni gibi dönen kollarla masaya inince bardakları zıp zıp sıçratan yumruklar da karışıyor. Arbaud, karısını öpüyor. Babette'in alnı ve yanakları ise bulanıyor. Adamcağız, ne olursa olsun, kızına, döşeğinden kımıldanamıyan küçük Mari'sine bir bisküitle bir kadeh şarap içirmek istiyor. Kızcağız, ıplık kadar ince bileğini yorgandan çıkarıyor ve örümcek ayaklarını andıran parmaklarla titriye titriye kadehi tutuyor.

Bugün artık bayram... Şarap, omlet, tütün.. hepsi nefis. Hiç bir zaman bu kadar nefis olmamışlardı.

Gondran, Margerit'in kaba etlerine takdirkâr bir şaplak indirirken :

— Yaman aşçısın vesselâm...

Jaume, bir köşede surat asmış oturuyor.

Elbette, o da ötekiler gibi, derisinin üstünde hayatın ılık ve muattar okşayışını hissetmiyor değil. Fakat içinde yine endişenin buruk lezzeti var.

İçeriye girmeden önce Bastides'e şöyle bir bakmıştı. Dört ev, yine her günkü çehreleriyle, meşe ağacının altında çömelmiş duruyordu. Fakat tarlalar !...

Çarpıştılar ve kazandılar ama, ötekinin pençesi de iz bırakmıştı.

Az evvel meydandan, Janet'nin yatağını ve yorganın altında bir kütük gibi uzanan Janet'yi görmüştü.

Şimdi de ihtiyara su içirmek istemişlerdi. İhtiyar hiç

aldırmadı. Margerit ısrar edince, sert bir hareketle başını çevirdi. Sonra gözlerini açtı. Bakışı bıçak gibi parlak ve sert, erkeklere mışlandı.

Jaume, düşünüyordu:

— Kazandık.

Kazandık, şimdi işler yolunda.

Bize neye mal oldu bu, onu da sonra hesaplarız.

Herhalde pahalıya oturdu. Korkarım ki pek pahalıya mal oldu. Fakat kazandık ya.

Hepimiz şurada sapasağlamız. Fakat..

Hepimiz sapasağlamız amma bereket versin ki zamanında bitti. Yoksa..

Tam zamanında. Biraz daha sürseydi, hepimiz gitmiştik. On dakika daha sürseydi gebermiştim, Bastides de kül olmuştu. Velhasıl kıl kaldı.

Velhasıl bu da, tıpkı kaynak meselesi gibi, Maurrasla kavgamız gibi, Ulalie hakkındaki iftiralar gibi, sonra küçük Marinin hastalığı gibi bir belâ idi.

Bu belâyı da defettik amma daha zorlukla.

Hem de canımız yandı.

Bunu da önledik amma ya bir belâ daha çıkarsa karşımıza..

Ah bu tepe.

Gene karşımızda bu tepe.

Janet. O da içimizde, aramızda.

Ne yapacağımızı şaşırdık kaldık. Ya şimdi tepe bir daha çullanırsa!

O her zaman aramızda kocaman gövdesile, o müthiş kuvvete. Yerinden kalkıp gidemez ki. Adamakıllı yere serilemez ki.

Bu sefer biz kazandık, yarın o kazanacak.

Bu bir zaman meselesi. Sonunda ne yapacağız sanki?

Hiç. Yalnız biraz daha yaşamış olacağız. Hepsi bundan ibaret.

Bu sefer elinden kurtulduk. Ama tam zamanında kurtulduk. Gelecek sefer avucunun içindeyiz.

Hem kimbilir, belki gelecek seferi de beklemez.

Belki şimdiden, bizi bir hamlede mahvetmek için adalelerine kuvvet yığıyor. Bir hamlede, toptan, kahvemizi bile içirmeden..

Yapılacak hiç bir şey yok. Allah vere de bizi unutsa. Sonra şimdiye kadar yaptığımız gibi daima birlikte yaşamalıyız. Birbirine kötülük etmeden komşu komşu, dostça.

Fakat Janet sağ kaldıkça..

Allahın belâsı.

Bütün bunları yapan, odur, onun kafasıdır.

Eskiden ne iyidi. Tepe bize karşı hiç bir şey yapmamıştı, hiç bir şey dememişti. Ne iyi bir tepeydi o. Ne güzel şarkıları vardı. Kocaman bir eşek arısı gibi vızıldar dururdu. Hiç bir şeye aldırdığı yoktu. Öyle uzun uzun kazmağa ne hacet. Bir iki kere bele dayandın mı, kâfi. Hiç korkmadan üstüne çıkardık. Bize söz söylediği anlarda, tıpkı bir kaynak gibiydi. Zaten bize serin kaynaklarile ve çamlarile söz söylerdi. Sonra işin içine o, Janet girdi.

Ona emredebilmek, onu istediği gibi kullanmak, onu istediği zaman kudurtmak için kalktı, o Allahın belâsı sırrını da öğrendi. İki mangırlık canı kaldı, gene kötülük ediyor.

Bir türlü yapayalnız gitmek istemiyor öbür dünyaya. İstiyor ki herkesi, sanki bir kralmış gibi, karılarla, ağaçlarla, tavuklarla, keçilerle, katırlarla herkesi ve her şeyi peşine taksın!

Hiç şüphe yok, hepimizi kendisile birlikte öbür dünyaya aktarma ettirmek istiyor.

Hem de bir iplik kadar canı kalmış.

Ona meydan vermemek lâzım...

Margerit, elinde kahve cezvesile geliyor :

— Alexandre, fincanını uzat.

Jaume, başı ateşler içinde, düşünüyor.

— Buna meydan vermiyeceğim.

Kahveden sonra, içkiye sıra geldi. Jaume'un bütün gün cebinde taşıyıp durduğu küçük şişe, masaya kondu.

Gondran, içkiyi kadehlere boşaltırken alay ediyordu:

— Eğer içinde süt olsaydı, muhakkak tereyağı kesilirdi.

Sonra da âsude bir sessizlik. Yalnız vakit vakit bir kibrit çakılıyor ve masaya bir pipoyla vuruluyordu.

Zaman, bir nisan çayırı gibi çiçekli idi.

Birdenbire Jaume ayağa kalktı. Herkesin gözü onda... Babette fincanına şeker atmağa bile cesaret edemiyor.

— Haydi çocuklar, çıkalım. Size diyeceklerim var. Hem pek ciddî.

Evet ne kadar ciddî olduğu Jaume'un yüzünden belli. Uzanmış sakalı altında yanakları, mum gibi bembeyaz.

— Peki, geliyoruz.

Hepsi, ağır ve endişeli, yerlerinden kalkıyorlar. İnsan, böyle zamanı çiçekliyen papatyelerden kolay kolay ayrılır mı hiç?

— Meşenin altına gidelim. Kadınların her şeyi duymasına lüzum yok. Onlara sonra, istediğimizi deriz. İcap ettiği kadarını söyleriz.

Gondran:

— Ne oldu, diyor, gene bir bozukluk mu var ?

Jaume, Bastides'in ötesindeki araziye, üstünde küçük

duman parçalarının dolaştığı çıplak ve yaralı toprğı göstererek:

— İşte, dedi, bozukluk burda.

Haydi oturalım. Biraz uzun sürecek.

İçerde söylemek istemedim. Çünkü sebebi vardı. Evvelâ kadınlardan çekindim. Öteki sebebi de sonra anlarsınız.

Eskidenberi, şöylece kendi kendime düşünüyordum. Şimdi artık biliyorum. Bildiğimi size de söyliyeciğim.

Fakat size söyliyceklerim çok mühim. Hem kendi hesabıma, hem de sizin için pek mühim. Belki mptabık düşmeyiz, olur a. Bunun için her şeyden evvel bana itimadınız var mı, yok mu bilmek istiyorum. Yani maksadım şu: Sizden bir şey istediğim zaman, istediğimi ne için isterim. Acaba herkesin hayrına yarasın diye mi, yoksa değil mi?

Jaume bilhassa Maurras'a bakıyordu.

Maurras:

— Buna imanım var, dedi. Samimiyeti halinden belliydi.

Ötekiler:

— Sen, dediler, hiç bir zaman fenalık yapmadın.

Jaume'un gittikçe rengi soldu.

— Fenalık yaptım. Burası muhakkak. Ben de herkes gibi yanıldım. Fakat kabahat benim değildi. Bu sefer yanılmıyorum artık. Size söyliyeciğim şeylerden eminim. Şunu aklınıza koyunuz: Tamamen eminim. Size dün gece ve bu sabah neler olduğunu söylemeğe lüzum yok. Yalnız, dersem ki bundan zor zoruna kurtulduk, kimsenin başka bir diyeceği kalmaz sanırım. Fakat aceba bu ateş de, tıpkı son zamanlarda başımıza gelen öteki belâların suyundan olmasın?

— Ne demek istiyorsun?

— Hatırlyorsun ya, birkaç ay evvel pek iyi rahattık.

Her şey yolundaydı. Buğday bereketli bereketli yükseliyordu. Şarap fıçısıle su küpü arasında keyf sürüyorduk. Ben bile Pertuis'deki simsara fasulyeler için şöyle bir haber gönderdimdi. Fiyatlar, pek iyi idi. Velhasıl işimiz tırkırında gidiyordu.

Fakat birdenbire bu iş patlak verdi. Hatırımda iyi kalmışsa bu, Gondranın bize gelip Janet sapıtıyor dediği gündü. Kalktık, senin evine gittik, ihtiyarı dinledik. Bana tuhaf bir şeyler oldu. Size de, nitekim evlerimize dönerken bunu aramızda konuştu. Sonra Gondran'ın zeytinlikte başına o hal geldi. Daha o zamandan ortalık karışmağa başladı. Bundan sonra kedi çıktı meydana. Artık gerisini biliyorsunuz : Çeşme, küçük Mari, yangın. Çeşme meselesinde, eh Allaha şükür, çare bulduk. Küçüğe gelince, her ne kadar adamakıllı iyileşmedise de, daha da kötüleşmedi değil mi Arbaud ? Fakat yangın. Daha neler olacağını bilmiyoruz şimdilik.

Kediyi gördüğüm zaman sizden saklamadım. «Aman dikkat» dedim. Fakat doğrusunu söyleyeyim, işlerin bu kadar sarpa saracağını kestirmemiştim. Şimdi artık iyice düşündüm. Şayet bu çeşme, hastalık, yangın belâlarından sonra, başımıza başka felâketler de gelirse, ne yapacağız?

—
— Bu sefer az yıpranmadık.

—
— Doğrusu, bugünlerde başımıza bugünkü gibi bir belâ daha çökecek olursa, hiç birimize kurtuluş yolu yoktur. Benim fikrim, bu.

Arbaud :

— Benimki de öyle.

— İşin en kötüsü şu: Eğer başımıza gelenler tabii şeyler olsaydı, adam sende derdik. İnsan her zaman sıkıntıda kalmaz ya, elbet bir kolayını bulup kurtulur.. Fakat

ne demeli bilmem ki. Ne oldise, hep bize karşı, ocağımıza karşı, yani Bastides'e karşı bir düşmanlık gibi oldu. Hem de bizden daha kuvvetli birinin düşmanlığı.

— Kimin?

Jaume, Gondran'a bakarak ağır, ağır :

— Janet'nin.

Maurras:

— Evet, dedi, ihtiyar biraz huysuzdur. Burası doğru. Gondran hiç sesini çıkarmadı.

— Janet dedimse bunu, iyice bildiğim için söyledim. Bundan eminim. Ben başkalarına haksız yere iftirada bulunacak bir adam değilim. Şunu hatırdan çıkarmayın. Bütün söylediklerim, bütün söyleyeceklerim doğruluğundan emin olduğum şeylerdir. Elimde ispatım var. Her şeyi vicdanımda tarttım ve iman ettim.

Gondran öksürdü ve yavaşça fısıldadı:

— Peki, eminim diyorsun ama neden eminsin bu kadar? Senden şüphelenmek aklıma gelmez. Sana itimadım var. Var ama bilmek de başka. Asıl öğrenmek istediğim şey, acaba senin bildiklerin, benim de düşündüklerim mi?

— Dinle. Hani çeşme kurduğu zaman, bir akşam, bir su damarının izine raslarız diye dağda bayırda bütün gün boşboşuna taban teptikten sonra köye dönmüştük ya. İşte o gece, sabaha kadar düşünüp taşındım. Hiç bir şey bulmamaklığımız, bana çok acaip geliyordu. Bizim Lure toprağımızın içi su doludur. Fakat bize gelince ateş kesilmişti. Birdenbire aklıma geldi. Herhalde havanın arkasında, toprağın içinde korkunç bir irade bizim irade-mizle çarpışıyordu ve bu iki irade birbirinin canına susamış iki keçi gibi birbirine katışmıştı. Hak, bizdeydi. Aradığımızı candan arıyorduk. Başka ne yapabildik ki? O halde neden ötekisi bu kadar inatçılık ediyordu.

Ertesi sabah Janet'yi görmeğe gittim. En ihtiyarımızdır, belki faydalı şeyler bilir diye. Bilmiyor değildi, hatâ öğündü, durdu. Fakat hiç bir şey de söylemek istemedi. Küçük Mariyi iyi edemediğim zaman, gene Janet ile görüşmek istedim. Emin olun bunu istiyeye istiyeye yapmıyordum. Çünkü geçen sefer beni adamakıllı bozmuştu. Bu sefer büsbütün içini dışına vurdu. Bana ne mi söyledi? Ah bunu tasavvur bile edemezsin. Bütün kötülüğü karşımda dimdik, bir adam gibi ayaklandı. Bana hepimizin gebereceğini ve bunun hoşuna gittiğini ve bunun için elinden geleni yaptığını söyledi. Bütün gayretimle kendisini yola getirmek istedim, yırtındım durdum, nafile. O başladı konuşmağa. Sanki sır çeşmesiydi. Sözlerinden bütün bir dünya doğuyordu. Kelimelerile memleketleri, dağ başlarını, nehirleri, ağaçları ve hayvanları yerinden oynatıyordu. Sözleri ağızından döküldükçe, dünyanın bütün tozunu ayağa kaldırıyordu. Bu âdeta dönen bir çark gibiydi. Gözlerim kamaşmıştı. Bir anda bütün toprakları, bütün gökyüzlerini görür gibi oldum. Üstünde yaşadığımız toprak değişmiş, tamamen cilâlı, yağlı ve kötülükle, şerle vıcık vıcık bir hale gelmişti. Evvelce bir ağaç, bir tepe, velhasıl görmeğe alışık olduğumuz şeylerin yerinde gene bir ağaç, bir tepe vardı ama bakınca aralıktan, onların müt-hiş ruhunu da görüyordum. Yeşil dallarda kuvvet, toprağın kıvılcıklarında kuvvet peyda olmuştu. Usarenin yeşil dalgalarında kin yuvarlanıyordu; saban yaralarında kin çırpınıyordu. Sonra birisini gördüm, elinde bir diken, azdırıp kudurtmak için yaraları deşiyordu.

Hepsi, gözleri yusuvarlak olmuş, dudak sarkmış, bakış büyümüş, eller hareketsiz, tabiatın bu korkunç manzarası karşısında yılğın, dinliyordu.

Gondran fısıldadı:

— Ben gördüm tepenin kımıldandığını.

Jaume, tamamladı:

— Dikeni batıran da Janet'dir.

Beyaz alnından ter akıyordu.

Arbaud:

— Vay kârata vay.

Maurras:

— Bereket versin ki..

Gene sessizlik. Yangından beri, sessizlik, evvelkinden daha ağır. Artık ağaçlar sessizliği insanların başı üzerinde tutamıyorlar. O da bütün ağırlığıyla toprağa çöküyor. Sonra, siyah fundalıkların ortasından bir köpek uluması yükseliyor.

— O halde?

— O halde, odur. Hiç şüphe yok.

— Janet mi ?

Gondran elini, bütün bu işlere karşı âciz kalan kocaman elini ısıyor. Nihayet, düşündüğünü ortaya atmak için elini ağzından çekiyor.

— Bu, böyle olmalı. Ben de hiç ağzımı açmamıştım ama anlamıştım. Elbette senin söylediğin gibi değil. Sen bizden daha iyi anlarsın. Fakat ben de şüphelenmeğe başlamıştım. Haklısın. Bütün bunlar Janet'nin yüzünden. Ama elden ne gelir?

— Gelir.

— Ne?

Jaume'un dudağı altından sapsarı bir diş, biran görünüp gene kayboluyor:

— Onu öldürmeli!

Bu çeşit fikirler insanın aklına bir hamlede girmez

ki. Arbaud, işi anlayınca haykırıyor :
— Deme yahu?

Bu muazzam ve ağır sırdan kurtulunca Jaume, daha rahat nefes aldı. Birdenbire kıpkırmızı kesildi. Kalın damarları, bir meşenin kökleri gibi şakağını sıkıyordu. Hiç kendini zorlamadan, ağzından hemen önüne dökülüveren bir sesle konuşuyordu. Tıpkı mantasile tahtadan bir Havârî heykeli gibi, sözleriyle, içinde öldürdüğü bir fikrin heykeli kesilmişti.

— Onu öldürmeli. Yegâne çare bu. Belki şimdi o, bizim hepimizi gebertecek bir şeyler hazırlıyor. Mesele şu: Yaşamak istiyor muyuz, Babette'i, küçükleri, Bastides'i kurtarmak istiyor muyuz, istemiyor muyuz? Koruyacak başka nemiz kaldı ki! Şimdiye kadar dağ başının bedenile boğuştuk. Şimdi ise başını kopartmak lâzım. Bu baş sapa sağlam kaldıkça hiç birimize kurtuluş yok.

Gondran:

— Bu, nihayet bir insandır.

— İnsan değildir. İnsan, sen, ben. Bizler hayata hürmet ederiz. Biz hayatın karşısında, rüzgâr eserken sokağa bir idare lâmbasile çıkmış gibi davranırız. Onu elimizle örteriz, söndürmeyiz. Senin de minimini civcivleri eline aldığın olmuştur. Hani ancak avucunun çukurunu dolduran sımsıcak civcivler. Parmaklarının arasında iken biraz sıksan eziverirsin onları. Fakat hiç bir zaman böyle bir şey yapmak aklımızdan bile geçmemiştir. Çünkü biz, insanız. Halbuki o. Onun avucu içinde civciv yok, biz varız. Sonra parmaklarını sıkıldığını hissediyoruz. Hattâ sonuna kadar sıkma niyetinde olduğunu da biliyoruz. O, insan değildir.

Gondran yavaşça:

— Hayır, diyor. Ben aksini söylemiyorum. Elbette bilirim onu. Tam yirmi beş sene yaşadım onunla, bilmez miyim? Hem de senin fikrindeyim. Bütün bunları, bütün bu belâları başımıza getiren odur. Ve dediğin gibi, kurtulmak istiyorsak öldürmeliyiz onu. Fakat, zaten iplik kadar canı kalmış. Belki uzun uzun beklemeyiz de kendiliğinden ölüverir.

— Ama beklersen, onda bir damla hayat kaldıkça, belâdan kurtulamazsın. Kendiliğinden ölüme ne kadar yaklaşırsa, o kadar kötülük etmek ister. Yani beklersek, onun yerine biz gideriz. Belki de beraber. O, önde, biz arkada, tıpkı hacca gidenler gibi. O, bundan ne kaybeder ki?

— Hakkın var. Benim söylemem, kaynatam oluşundandır, biliyorsun ya. Hem sonra gidip Margerit'e de işi anlatmalı.

— Git bul onu. Bu akşam her şey bitsin artık.

Gondran, evine girdi.

Jaume, Arbaud ile Maurras'a bakıyor.

— Bu işi kökünden kestirip atmalı.

Ötekiler, hep birden, zaten kararlarını vermişlerdi:

— Elbette, elbette.

Margerit'le anlaşmak uzun sürmedi.

Gondran eve girdiği zaman dışardakiler, birdenbire Margerit'ten korkmuşlardı. Kadını neredeyse çıkacak, tırnaklarını göstere göstere, haykıra haykıra otların üstünde yuvarlanacak sanıyorlardı. Maamafih Jaume, Gondranı iyice doldurmuştu. O da gidip karısına «bak, bütün buraları yeniden çalı olsun ister misin?» diyecekti.

Hayır, Margerit'le anlaşmak hiç te uzun sürmedi. İnsanın Margerit gibi bir karısı olursa, öyle uzun uzun çene

çalmağa lüzum yoktur. Az sonra kadıncağız çıkageldi. Ağır ağır, sağına soluna yaslanı yaslanı gitti, çeşmenin yalağına arkasını dayıyarak çömeldi. Şimdi orada ağlıyor.

Artık işi bitirmek lâzımdı. Kadını olduğu yerde bırakarak bir kenara çekildiler. Jaume, Gondran'ın kulağına:

— Bu işi ancak sen yapabilirsin, diye fısıldadı. O elbette senden pek çekinmez.

— Peki ama neyle?

— Ellerinle. Zaten ne kadarcık canı var. Çabucak olup biter.

Maurras, ensesini göstererek:

— Tam buradan, dedi. Askerdeyken kasaptım, bilirim. Oradan indirmek lâzım. Tavşana vurur gibi. Şöyle bir indir, sonra, bastır suratına yastığı.

— Göster yerini bakayım.

Maurras, başını eğdi ve Gondrana bel kemiğinin düğüm noktasını gösterdi.

— Tam oraya, elinin keskin tarafı.

— Kan akar mı?

— Keskin bir tane indirirsen akmaz. Belki bir damla akar. Aldırmazsın. Sonra üstüne bastır yastığı ve öylece dur biraz.

Sustular. Dördü de kaskatı kesilmişti. Fakat birdenbire Gondran, kararını verdi ve ilk adımı, o en güç adımı attı. Sonra, sırtı kabarmış, kolları kaskatı, elleri sanki pantolonunu lekelemekten korkuyormuş gibi öne uzanmış, bütün ağırlığıyla yürümeğe başladı. Her adımda, bastığı yerin katılığından emin olmak ister gibi bir hali vardı.

Kurşuni bir akşam havasında Lure'den kopup gelmiş bir atmaca, pençelerini çrkara çıkara geçti, gitti.

Bir feryad. Kapı gürültüyle açılıyor. Babette, atkısını düşüre düşüre koşuyor:

— Öldü. Janet öldü. Çabuk gelin.

İhtiyar Madelon taraçadan gözükmüyor. Yavaşça, öyle fazla heyecanlanmadan, elile «gelin!» diye işaret ediyor.

O anda Gondran tam eve girmek üzereydi. Kapıdan uzaklaşmak, bu işte hiç bir kabahati olmadığını, içeriye bile girmediğini, Janet'nin sadece ecelile öldüğünü herkese göstermek için canhavlile geriye sığıyor.

Babette orada, meşenin altında kollarını aç aç bir şeyler anlatıyor. Bu çirpınmalarile topuzu bozuluyor. O, gene konuşa konuşa topuzunu düzeltiyor. Gondran birden bire, kendinde bir şeyler hissetti. Babette'in o havaya kalkık güzel kollarını görmüştü. Hayat kükreyen bir dalga halinde içine doldu. Kulaklarında bir müzik başladı ve Gondran, sarhoş bir adam gibi kendini yere bıraktı.

Doğru. Janet ölmüştü.

Erkekler, şapkalarını çıkardılar. Jaume piposunu büfenin üstüne koydu ve henüz hafifi hafif tütmeğe olduğu için, dışarıya çıkarak gürültüsüzce içini boşalttı. Margerit, kısa hıçkırıklarla içini çekip duruyordu. Gözlerinde yaşan eser yoktu.

— Gritte, hazır soğumamışken giydirivermeli. Sonra, kaskatı kesilir ha. Pazarlık ceketini ver bakalım.

Gondranla Maurras'ın ölüye kadife pantolonunu giydirebilmeleri için Jaume, cesedi koltuk altlarından kav-

ramıştı. Janet'nin sallanan başı Jaume'un omuzuna yaslandı.

Nihayet cesedi, yatağına yatırdılar ve çenesini beyaz bir mendille bağladılar.

— Gritte, pancurları kapa. Sonra mum da yak. Biz erkekler başında bekleriz bu gece. Siz kadınlar, siz de gidin, yatın.

Gondran bir çekmece açmış, karıştırıp duruyordu. Nihayet piposunu buldu. Şimdi de Arbaud'ya soruyor:

— Sende tütün kaldı mı, tütün ?

Gece, kalın ve karanlık bir gece çöktü. Tâ uzakta, Manosque civarında yangın hâlâ devam ediyordu. Taraçada bir cırcır böceği ötmeğe koyuldu.

Gondran ata biner gibi bir iskemleye çökmüş, gözleri kapalı, hafif hafif piposunu emip duruyordu.

Janet ise, hâlâ postanın takvimine bakmaktaydı.

Hiç konuşmaksızın, gecenin on birine kadar böylece kaldılar. Duvardaki saat tam on biri çalıp bitirdiği zaman Jaume, elini kaldırdı ve «dinleyin!» dedi.

Dışarda karanlığın içinde bir gürültü olmuştu.

Acaba rüzgâr mı, diye düşündüler. Fakat, sanki şakaklarına buzdan bir el değmişti.

Gidip kapıyı açtılar ve kulak kabarttılar... Bir anda herkese aynı fikir geldi.

— Al feneri.

Çıktılar. O andan itibaren, artık şüphe edemezlerdi. Fakat, gözleriyle görerek ve ellerile tutarak emin olmak istiyorlardı.

Çeşme akıyordu. Maurras, aralık bıraktıkları kapıya

baktı. Mumların sarı ışığı yere sızılmaktaydı. Jaume'un kolunu dürttü ve :

— Eh artık, dedi, son kerteye de gelmiştik hani.

Âdet yerini bulsun diye yirmi dört saat beklediler ve ertesi akşam Janet'yi, yangının yalayıp geçtiği yere götürüp gömdüler.

Tabutu Maurras yapmıştı. Babette de çukurun önünde dua kitabından bir parça okuyuverdi.

Dönerlerken Gondran, Jaume'a :

— Yarın, dedi, belediyeye haber vermek için Manosque'a gitmelisin. Mösyö Vincent'den bir rapor alırsın, oradan belediyeye yollanırsın..

— Giderim ama öğleden sonra. Evvelâ Plaines'e ineceğim. Oradan da Banon postasına binerim. Ha ne dersin Ulalie?

Herkes evine dönmüştü. Esrarlı bir endişeyle kıvranan Ulalie, masanın etrafında dönüp duruyor ve geceyle, yıldızlarla dolu pencereye bakınıyordu.

— Nasıl istersen öyle yap.

Nasıl istersen öyle yap ama, Jaume, gene sabahın altısında kalktı kamete. Manosque'a gitmek, kolay bir iş değildi. Bayramlık esvapları çıkarmalı, düzeltmeli, naftalinini silkmeli, bir ipekli mendil bulmalı, şapkayı süpürmeli, potinleri boyamalı, tıraş olmalı..

Çeşmenin o güzelim berrak suyile yüzünü sabunlarken, Gondranın şarapla tıraş olduğu sabahı düşündü. Aradan pek zaman da geçmemişti hani. Şimdi Janet'nin üstünde, iki metre kalınlığında ve adamakıllı bastırılmış toprak vardı. Sonra kaynak da yerine gelmişti. Hakikaten Maurras'ın dediği gibi son kertedeydiler. Bıkmıştı, usan-

mıştı. Hattâ zayıflamıştı. Şimdi yalnız çiçekleri, çiçekli yonca çayırlarını, kuru ot demetlerini arabaya yükliyen kadınların çağrışmasını düşünüyordu.

Maurras aşağıdan:

— Hey Jaume! diye seslendi.

Jaume derhal yerinden sıçradı. Herhalde adamakıllı kâbustan kurtulmamış olacaktı. Fakat pencereyi açarken, meşenin hemen arkasında taze topraktan bir adam uzunluğunda bir kabarık görüp ferahladı.

— Eh ne var?

— Bourne deresinden geliyorum. Bir ölü var orada. Gagou olmalı.

Bu son iki gün içinde Gagou'yu hiç düşünmemişlerdi.

— ... Ağustos böceği gibi kurumuş, takır tukur olmuş. Herhalde o olmalı. Biraz suratına bakayım dedim. Fareler burnunu yemişler. Fakat o kocaman dişinden tanıdım Gagon'yu. Şimdi gidip Gondran'a da söyleyeceğim.

Gagou! demek dert bitmedi hâlâ! Jaume'un beyninde hâlâ Janet'nin sözleri zonkluyor. Adam öldü, fakat sözleri yaşıyor hâlâ.

Mademki gene derdlenmişti, bu acıklı meseleyi de kökünden halletse, iyi olurdu. Hem derhal. Biraz ızdırab çekecekti ama hiç olmazsa gönlü rahat edecekti.

Tekrar tıraşına dalıyor.

Ulalie elinde bir testiyi odaya giriyor.

Jaume, sabunlanmağı kesmeksizin :

— Ulalie, diyor, Arbaud, Gagou'nun ölüsünü bulmuş. Yanmış zavallı. Aşağıda, Bourne'deymiş. Fareler burnunu yemişler.

— Biliyorum, işittim.

Testiyi bulaşık yalağının altına koyuyor.

Jaume, hem sabunlanıyor, hem de aynadan kızına bakıyor.

— Nerede bulmuş dedin?

— Bournes'de.

Kız, rençber âletlerinin bulunduğu köşeye gidiyor ve yığından yepyeni bir bel çekiyor.

Jaume, aynadan herşeyi görmektedir.

Ulalie, belin keskin tarafını yokladıktan sonra kapıya doğru yürüyor. Jaime yüzünü kızına çeviriyor. Daha ağır ağır ve daha açık konuşmak istiyor ma sabunlu yüzünden ancak hafif bir fısıltı çıkıyor:

— Nereye gidiyorsun?

— Demin söylediğin yere.

Krş karşıya birbirinin göz bebeklerine bakıyorlar. Ulalie'nin yüzündeki çizgiler, belirsiz bir şekilde değişmeğe başlıyor. Alt dudağı ile çenesi arasında bir kırışık peyda oluyor, yukarıya doğru çıkıyor, göz kapağı titriyor.... Yavaşça kapıyı üstüne çekerek aşağı iniyor.

Demek doğruymuş.

Janet'nin üstünde iki metre toprak var, ağzı şimdiden çirkefle dolu. Fakat o ağızdan çıkan sözler, birer ısırgan kadar canlı.

— Ah şimdi herhalde gülüyorsunuzdur ihtiyar kerata. Sonunda okudun canıma. Şimdi ben artık, ölünceye kadar hep bu derdi geveleyip duracağım.

Birdenbire içinde kendini kaderin rüzgârına kapıp koyuvermek arzusu uyanıyor. Hani şu insanı belinden yakalayıp götüren rüzgâra kendini bırakıvermek gibi tatlı bir istek.

Bir parça istirahat. İstirahat ve güneşi içerek piposunu tüttürmek için sımsıcak bir eşik.

Ulalie eve döndü.

Jaume, bir güvey gibi hazırdır. Tıraş olmuş, boynuna beyaz bir ipek mendil dolamıştır. Mendilin gevşek olan tarafından Jaime'un sivri ve yanık hançeresi görünüyor. Kadifeden ceket, dolapta kala kala peyda ettiği çizgileri muhafaza etmektedir. Yanıbaşındaki sandalyede geniş kenarlı ve açık renk fötr şapkasile bastonu var.

Ulalie döndüğü zaman saat, öğleyi birz geçiyordu.

Eve girmeden evvel küçük bir taşla dikkatli dikkatli beli kazımış ve toprağını temizlemişti.

Babası, yapayalnız sofraya, bir tabak dolusu Jambon-la bir litre şarabın karşısına oturmuştu.

Kız, aletlerin bulunduğu köşeye gitti, beli yerine koydu, ellerini önlüğüne sildi ve yüzünü döndü..

Yüzü hergünkü gibiydi. Yalnız üst dudağı biraz daha uzamış görünüyordu. Böylece, ipincecik ağzı âdeta yok olmuştu.

Jaume :

— Bugün çorba yok mu? diye sordu.

— Yok, vaktim olmadı.

Sonra masanın yanına oturdu. Elleri dizlerinde, susuyordu.

— Sen yemiyecek misin?

— Acıkmadım.

Zahmetle yutgundu. Kafasının içinde bir rüyanın ağırlığı vardı.

Sonra birdenbire, sanki kendi kendine söyleniyormuş gibi titrek ve şikâyetli bir sesle:

— Ya ben, dedi, ya şimdi ben ne yapacağım?

Jaume baktı. Kızıydı bu. Küçücük Lilisi. Beyaz önlüğüle elma ağaçlarının altında koşan yavrusu. Şimdi pek çirkin olmuştu. Fakat kızaran göz kapaklarının altında gözleri, yanarken kır kır birer kömür parçası gibi pırıldıyordu.

Yazık değil miydi bu zavallıya? Hiç kadınlığını bilmeden çalışıp durmak olur mıydı?

Gitmek zamanı geldi. Jaume yerinden doğruldu ve:

— Ulalie, dedi, dinle. Gidip yetimhaneden şöyle gürbüz bir oğlan alsak. On beş, on altı yaşlarında kadar. Bu yaştakilere artık delikanlı denir. Sonra, istediğimiz gibi çalıştırırız da. Ha ne dersin?

Jaume'la Gondran çeşmenin yalağına ilişmişler, apsent içiyorlardı. Şişe, yalağın serin suları üstünde çırpınıp duruyordu. Ortalık akşam karanlığına gömülüyordu. Yıldızların cam gibi parladığı bir saatti

— Suyumuza diyecek yoktur.

Lure'ün karaltısı toprağın yarısını kaplıyordu. Evlerden bir tabak çanak gürültüsüyle bir ninni sesi geliyordu.

— Aphrodis, küçüğü Pertuis'e, büyük annesine gönderiyor, hava tebdili için.

— Kızın sıhhati düzeldi artık değil mi ?

— Evet her şey gibi o da yoluna girdi.

— Hem biliyor musun, kediye burada alıkıyuyoruz artık. Meğer bizim kedi Grandes Bastides'denmiş. Hatırlıyor musun, hani Chabassut bana bir araba kuru ot getirmişti ya. İşte seninki girmiş otların içine, yatmış. Meğer arabacının kedisi değil miymiş? Amma iyi kedi ha! Görmelisin nasıl yakalıyor fareleri.

Çeşmenin doldurduğu küçük su arıklarından madenî bir tere kokusu tütüyor. Çeşme, serin taşlardan ve gölgelerden bahseden uzun bir destan okuyor. Yalak, canlı gibi çırpınmaktadır.

Jaume birdenbire eğiliyor ve kadehini otların üstüne koyuyor.

Karşıda boz kıra doğru, yamaçta siyah bir şekil kı-mıldanıyor. Bu, bir yaban domuzudur.

— Ah kahbe oğlu!

Jaume tüfeğini yakaladığı gibi hayvana doğrultmuştur. Hesaplıya hesaplıya, öldürmek irdesile iki defa nişan alıyor. Silâh sesi, çeşmenin ve evlerin mutad gürültüsünü bastırıyor.

— Hapı yuttu!

Arbaud tarladan bağılıyor:

— Yaşa be!

Maurras, zeytinlikten sesleniyor :

— Yaşa be !

Dördü birden, etrafına toprak saça saça tepinen hayvana doğru koşuyorlar.

Bu, at kestanesi gibi dikenli dikenli kocaman bir yaban domuzu.

Kurşun hayvanın karnını delip içini dışına dökmüş. Kanı budlarının arasından hırıltılarla boşanıyor. Hâlâ ayaklarının üstünde dikilmeğe uğrşıyor. O kemirici beyaz dişlerini sıkarak uluyor.

Maurras, bağ bıçağıle hayvanın hesabını gördü.

Sıcağı sıcağına derisini yüzdüler ve etini avuçlıya avuçlıya paylaştılar. Sonra gidip yalağın berrak suyunda ellerini yıkadılar. Jaume deriyi kendine alıkoydu, iki söğüt değneğine geçirerek iyice gerdi ve çiğ yumuşatsın diye, tuttu meşenin en alt dalına astı.

Şimdi artık gecedir. Aydınlık, en son pencerede söndü. Büyük bir yıldız, Lure'ün üstünden, sabaha kadar kö-

yü bekliyecektir. Gecenin rüzgârı elinde dönen ve bir tırampete gibi uğuldıyan deriden, otlar üstüne simsiyah kanlı göz yaşları dökülüyor.

— SON —

Jofroi'nın Şeftali ağaçları

Jofroi'nın Şeftali ağaçları

Fons'un bir geliŐi vardı ki sormayın. Ne tütününü çiğniyordu, hattâ ne de pantolonunu ve göbeğinden aşağıya sarkan yün kuŐağını düzeltmeğİ düşünüyordu. Yalnız bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Hali bitikti veselâm. Uzaktan kendisine:

— Yahu, dedim. Daha böyle çok yolun var mı?

Bir saman yığınınına uzandığım için beni görmemiŐti. Başını döndürdü. Bana şöyle bir baktı. Sonra yanıma gelip boylu boyunca uzandı. Nefes nefese idi. Mübarekin hastalığını da bilirim. Hem yalnız ben mi? Digne'deki doktorun teŐhisinden beri boyuna, kahvede, tarlada, evde, nerede olursa olsun, her fırsatta herkese derdini anlatır durur.

— Bu ne hal? dedim, gene kalbine dokunacak bu halin!

— Adam sende, dedi. Yalnız kalb olsa, neyse. Başıma neler geldi bilsen.

Herhalde başına bir Şeyler gelmiş olmalıydı. Çünkü o hiç bir Şeye aldırış etmez. Kanı ağırdır, bir Şeye karar vermeden önce, tam bir saat düşünür. Halbuki Şimdi telâş içinde. Sanki kendi telâŐından gözleri kamaŐmıŐ gibi göz kapaklarını açıp kapıyor. Nihayet:

— Biliyor musun? dedi, ben Maussan meyvalığını aldım. Bak nasıl oldu. Geçen kış, Jofroi bizim eve geldi. Kendisini mutfağā aldım. Burada, dedim, istediğın kadar

ırsın. Bir kadeh yuvarladı. Nihayet bili çözüldü. Bana : «Fons, dedi, artık ihtiyarladım. Karım hasta, ben de hasta-yım, çocuğumuz da yok. Talihsizlik ama ne yaparsın? Geçenlerde gittim, Rize noterini gördüm. Kendisile hemen hemen anlaştık. Bizim hesabı gösterdi. Oradan kalktım, ver-gi dairesine gittim. Nihayet anlaşır gibi olduk. Eğer, şu kadar para yatırırsam, senede şu kadar gelirim olacak.» Bunun üzerine ben de «bravo, dedim, pek âlâ işte!» Nihayet şurdan burdan konuşurken iş olup bitti. Ben de Maussan meyvalığını satın aliverdim. Ama yalnız meyvalığı, evi değil. Çünkü bana dedi ki : «Evi bana bırak. Ben orada oturmağa alışığım. Başka yere gidersem, sıkıntıdan kara-sevda gelir bana. Arazi senein olsun, istersen tâ evin du-var dibine kadar her yeri al.» Dediği gibi yaptım. Hattâ bahçeden biraz da yer bıraktım ki istediği zaman çıkıp hava alsın. Hattâ bir iki tane ağaç da bıraktım, gönlünü eğlendirsın diye. Görüyorsun ya, pek âlâ insan gibi dav-randım. Sonra parayı da tıklar tıklar saydım. Tuttu, para-larını yatırdı, faizini de mis gibi alıyor. Mükemmel.. İki taraf da memnun olmalıydı bu işten, değil mi?

Sen Maussan mevalığını bilirsin değil mi? Baştan başa şeftali ağacıdır. Hem de kocomon ağaçlar. Öyleki da-ha on sene evvel bile hepsini kökünden sökmüş olsan, gene zarar etmezdin. Bizim Jofroi'nın keyfi pek yerinde değil gibiydi ama gene geçinip gidiyorduk. Hem sonra ben şef-taliden anlamam. Sonra bu toprakta ne şeftelisi yetişir ki. Ne ise, sen ne dersen de. Benim fikrim oraya buğday ekmekti, yani ağaçları söküp buğday ekmek. Bu da bir fikir değil mi ya? Hem âleme ne oluyor ki? Parasını ver-dim, yer benim. Ne istersem ekerim.

Bu sabah kendi kendime «hava, bugün şüpheli de-dim, Hazır işin de yok. Git şu ağaçları sök!» Az evvel

Size Fons'un mizacını gösterir. Adamın sabahleyin aklına kalktı, gittim bizim meyvalığa. (Bu söze dikkat edin. Size Foks'un mizacını gösterir. Amadın sabahleyin aklına bir şey geliyor ve ancak öğleden sonra saat üçte yerinden kımıldıyor.)

Ağaçlardan birinin en kocaman bir dalına ip bağladım. Çektim, çektim; dal koptu. Tabii koparken de çatırdadı. Tam kökünü de sökeceğim sırada bir pencerenin açıldığını duydum. Biraz sonra, bizim Jofroi sökün etti.

Bana:

- Ne yapıyorsun burada? diye sordu.
- Suratı, değişmişti, Her zamanki gibi değildi.
- Görüyorsun ya, dedim.
- Hepsini de böyle sökecek misin?
- Hepsini de.

Maksadı nedir anlamıyordum. Seninki hemen evine döndü. Ama kapıdan girmesile çıkması bir oldu. Bir de baktım. Elinde bir tüfek. Tüfek elinde, omuzunda falan değil. Parmak ta tetikte. Sol elile namluyu sımsıkı yakalamış. Gözü dönmüş, bana doğru geliyor. Hali biraz evvelkinden daha acaibdi.

Ben de, o sırada, ipi başka bir ağaca geçirmiştım. Onu öyle tüfekte falan görünce, gülerek:

- Hayır ola, serçe avına mı çıktın?
- Hayır, dedi. İt avına çıktım.
- Baktım, üzerime geliyor.
- İki elim böğrümde kaldı. Seninki bana:
- Bırak ağaçlarımı, diye bağırmasın mı?
- Jofroi.
- Sana bırak diyorum!

Tuttu, dayadı namluyu karnıma, nah şuraya, gömleğimin altında. Herif, insanlıktan çıkmıştı âdeta. Hiç kızmadan, tatlılıkla:

— Jofroi, çocuk olma ! dedim.

O, boyuna tekrarlıyordu.

— Sana bırak diyorum, sana bırak diyorum.

Benim yerimde olsan ne yapardın? İstersen otur da kandır bakalım deliyi! Ben de ipi bıraktım, geldim. İşte bu. Gördün mü başıma geleni?

Şimdi ben ne yapacağım?

Herkes elele verdi, her çareye başvuruldu. Ben bile kalktım, Jofroi'yı yola getirmeğe çalıştım. Nafile, herif, tıpkı bir et parçasına dişlerini geçirmiş köpek gibi. Ağzından eti kurtarabilirsen kurtar. Nuh diyor, Peygamber demiyor:

— Bunlar benim ağaçlarım. Bunları hep ben diktim. Gözümün önünde dayanamam ben buna. Şayet gelirse, karnına bir kurşun sıkacağım, ikinci kurşunu kendi bey-nime.

— Öyle ama adamcağız burasını satın almış.

— Bilseydim böyle yapacağımı, satmazdım.

— Jofroi, dedim. Keşki evi de satsaydınız. Evi satmadığınız için böyle oldu bu. Öyle ya, buradan her şeyi görürsünüz. Yüreğinize dokunuyor tabii. Anlıyorum der-dinizi. Anlıyorum ama bir de kendinizi Fons'un yerine koyun. O, burasını satın almış, parasını da vermiş. Artık burası onun. İstedğini yapmak hakkıdır.

— Doğru ama ya benim ağaçlarım? Ben onları Riez panayırından aldımdı. Dünmüş gibi hatırlıyorum. O yıl Barbe, bizim karı, «Jofroi, galiba bir çocuğumuz olacak» demişti. Fakat ne çare ki Revaudières'in o meşhur yangı-nı karıya çocuğunu düşürttü. Ben bu ağaçları tâ Riez'den

buraya sırtımda taşıdım. Her şeyi ben yaptım. Yerlerini ben kazdım, gübreyi ben hazırladım, gece yarıları kalktım, don vurmasın diye altlarında ıslak saman yaktım. Belki on defa nikotinli ilâcı kullandım. Bilirsin ya o her tenekesi yüz franga verilen ilâcı. Bak şu yapraklara, ne canlı değil mi? Bu yaşta böyle ağaç nerede gördün sen?

Evet, çok şeftali vermiyor, vermiyor ama biraz da insafli olmalı. Elbette kocamış ağaçlar, genç ağaçlara benzemez. Fakat kocamış diyerek her şey de kökünden sökülmez ya. O halde ben de kocadım, beni de öldürmeli. Hadi, hadi biraz düşünsün o da..»

Kendisi başka, ağaç başka. Fakat bunu onun kafasına sokmak çok güç.

Bunun üzerine köy halkı, Fons'a çullandık. Hep beraber, yemekten sonra kalktık, evine gittik. Bana yolda «sen söz söylemesini bilirsin, şununla bir konuş. Bu, böyle sökmez.» dediler.

Ben de ona:

— Fons, dedim, dinle beni. Jofroi Nuh diyor, Peygamber demiyor. İmkânı yok anlamıyor. Sen de bilirsin, herifin on paralık akli yok. Bu işte en akıllısı sensin. Göster bakalım kendini. İstersen benden bir nasihat. Sen ona bahçesini verirsin, o da sana paranı verir. Tabiî ferağ harçlarını da öder, dediğin gibi. Elbette bu parayı kendi cebinden verecek değilsin ya. Böylece mesele, hallolunur. Zavallı, ihtiyardır. Onu bu halde bırakmak doğru değil. Neredeyse akşama sabah ölecek. Günah olur sonra. Bu işi böylece kapatıverelim.

Bizim Fons, babacan adam, hemen kabul etti.

— Peki öyle yapalım.

Fakat işin içinden yine çapan oğlu çıktı.

Jofroi, bütün parasını yatırmış yatıracağı yere. Mukavele icabı parayı çekemeyecek. Yalnız gelirle geçinecek. Velhasıl bahçeyi geri almıya yetecek parası yok.

Seninki köyün meydanına geliyor. Fons'u da getiriyorlar. Herkes, etraflarında halka oluyor. Elinde tüfeği olmadığı için korkulacak bir şey yok. Zaten buraya uslu uslu meseleyi konuşmaya gelmiş.

Fons:

— Paran yok demek, diyor. O halde ne diyeyim bilmem ki. Sana bahçeyi besbedava geri veremem elbette. Ben alırken parayı pekâlâ saydım tıkr tıkr.

Jofroi'da tıs yok. Fons'un yerden göğse kadar hakkı var. Böyle doğru söze can kurban. Ne denir ki!

Fakat Fons mert adamdır, dedik ya. Bununla da kalmıyor:

— Dinle Jofroi, diyor, başka bir yol daha var. Gelirin var ya, senelik yiyeceğini bir tarafa ayırırsın. Bahçene gelince, mademki geri almak için paran yok, o halde ben sana kiralarım onu. Meselâ şu kadar paraya. Geri kalanla da geçinir, gidersin. Ağaçlarını ne yapmak istersen yaparsın.

Mübarek Fons, Süleyman peygamber gibi davayı hal ediyordu. Hepimiz hayret ve takdirle birbirimize bakiştık. Oldu bitti. Ah bu köy meydanı da ne kadar şirin yerdir. Hattâ ben, Ölüler âbidesini bile eskisi kadar kötü bulmadım. Etrafta saksaganlar ötüşüyordu. Fakat Jofroi pek memnun olmuş görünmüyordu. Bir şeyler söylemek istedi. Geveledi, durdu. Nihayet :

— İyi amma dedi, bana bahçeyi kiralıyorsun. Kiralıyorsun amma bahçe benim olmayacak ki. Bahçe gene senin. Ağaçlar gene senin.

Zavallı Fons'un canına tak demişti:

— Bilmem ne diyeyim artık!
Ve komedi de başladı.

Bir gün Albéric koşa, koşa geldi. Albéric, meyvelüğün civarında oturur. Daha uzaktan, kollarını açıp kapayark bağıırıyordu: «Çabuk, çabuk gelin!»

Hepimiz çiftliğe doğru koşmaya başladık. Yolda, koşarken Albéric yine bağıırdı:

— Jofroi pençereden attı kendini.

Hayır, Jofroi, henüz pençereden kendini atmamıştı. Eve yaklaştığımız zaman onu damın üstünde gördük. Damın ta kenarındaydı ve oluğun çinkosuna basıyordu. Hem de bağıırıyordu:

— Çekilin oradan da atlıyayım.

Barbe, zavallı kadın da aşağıda tozlara yuvarlanmış yalvarıp duruyordu:

— Jofroi, atlama sakın, sakın atlıyayım deme! Öyle kenarda durma. Ya başın dönerse. Aman Allahım, Aman Meryem ana, kurtarın şunu. Sakın atlıyayım deme Jofroi!

— Şu kadını çekin de atlıyayım.

Hepimiz oradaydık. Fakat ne yapacağımızı şaşırmiştık. Fons, içerden bir döşek getirmeye gitti. Aldı döşeği, berikinin atlıyacağını kestirdiği yere serdi.

— Şu kadını çekin de atlıyayım.

Fons :

— Sersemlik etme, diye bağıırdı. Atlarsan ne kazancaksın sanki?

Jofroi:

— Athyacağım, atlıyacağım, diyordu hâlâ.

Barbe :

— Sakın ha, Allahım, sakın ha.

Atla, atlama, bu, böylece uzadı, durdu. Herif bizi tam bir saat orada tuttu. Sonunda artık dayanamadım:

— Atla da bitsin artık! diye bağırdım.

Bunun üzerine Jofroi, biraz geriye çekildi ve sordu:

— Bunu kim haltetti böyle?

— Ben, dedim, ben, Dam üstünde palyaçoluk etmekten bıkmadınız mı hâlâ? Kocaman ayakkabılarınızla kiremitleri kıracaksınız, oluğu kıracaksınız. İşte yapacağınız şey, bundan ibaret. Sonra bundan ne fayda gelecek size. Atlıyacaksanız atlayın da bitsin bu artık.

Herif düşünmeğe daldı. Sonra hepimize birer birer baktı. Bizler ise aşağıda, heyecan içinde kımıldanmıyor, hiç sesimizi çıkarmıyorduk. Gözlerimiz kendisine dikilmişti. Herhalde yukarıdan bizi, sepet içinde bir dizi yumurta gibi görmüş olacaktı. Nihayet:

— Hayır, dedi. Mademki böyle atlamamı istiyorsunuz. Atlamıyacağım. Kimse olmadığı zaman gidip kendimi asacağım. Geri çekildi ve tavan arasının açık deliğinden içeri girdi. Barbe da yerinden kalkmıştı. Fistanı toz içindeydi.

Hava o kadar güzel ki herkes kış sonu hazırlıklarını yapmak için tarlalara döküldü. Çocuklar bile tarlalarda. Çünkü gün, perşembe; mektep, tatil... Ben de oradayım. Sağdan soldan o kadar kahkahalar ve şarkılar geliyor ki içimden «bahar geldi, dedim, herhalde bademler açmış olmalı!» Bademler açmamıştı ama bütün yaylayı kaplıyan çıplak badem ağaçlarının dal uçlarında mavi ile kırmızı arasında köpüğe benzer bir şeyler peyda olmuştu. Bu, usarenin

dal uçlarına kadar çıktığına delâlet eder. Ben de karıştım halkın içine. Onlarla birlikte tarlaların yolunu tuttum. Etrfta eşekler, köyün bütün köpekleri, atlar dolaşıp duruyordu. Her taraftan kişnemeler, havlamalar, şarkılar, su sesleri, kızların bağırışmaları geliyordu. Hattâ Gaston'un eşiği ipini kırmış, dört nala kaçıyor, arkasından da bir sürü adam koşturuyordu.

Bütün bu gürültü patırdının arasında Jofroi da sökün etti. Aptal aptal yürüyor ve koçaman bir ip sürüklüyordu.

— Nereye gidiyorsun böyle? diye sorduk.

— Kendimi asmağa, dedi.

Pek âlâ. Hemen aklımıza şu dam hikâyesi geldi, aldırmadık. Sadece uzaktan baktık. Jofroi, Antonin'in bahçesine kadar gitti ve orada ipini bir ağaç dalına bağladı.

Antonin hemen yetişti :

— Jofroi, kuzum git te kendini Ernest'in bahçesinde as. Hadi, burası yeri değil. Hem orada ağaçlar daha yüksek. Üstelik çamların öbür tarafı orası. Orada daha rahât edersin, kimes görmez seni.

Jofroi kaşlarını çatarak Antonin'i şöyle bir süzdü :

— Hiç değişmemişsin Antonin, dedi. Senden ne zaman bir şey isteseler..

— Hadi git, hadi git.

— Peki gidiyorum.

Hakikaten de gitti. Gitti, çünkü gözümüzle gördük. Peşine takılmıştık. Çünkü Jofroi'nin o büyük derdini bilmiyen var mı? Biliyoruz ki bu derd, yapmacık değil, hakikat. Güneş gibi, ay gibi herkesin bildiği bir hakikat. Ama biz gene alaya alıyoruz. Tam o esnada, aşağıdan, Maussan tarafından bir uluma yükseldi, tıpkı kesif bir duman gibi bize doğru sürüklenen bir uluma. Uluyan,

Barbe'dı. Kadıncağız yetmişine basmıştı ama erkeği kendini asacak diye avazı çıktığı kadar bağırabiliyordu.

Bunun üzerine biraz adımları açtık ve Jofroi'ya yaklaştık. Yaklaştık ama adamcağız ipi bağlamağa, ilmek yapmağa, bir kütük bulup üstüne çıkmaya ve ilmeği boynuna geçirmeğe pek âlâ vakit bulmuştu. Hattâ kütüğü bile bir tekme ile öteye yuvarlamıştı.

Fakat gene tam zamanında yetiştik. Kendisini yakalayınca kaldırdık havaya. Tuttuk öylece onu. Herif, var kuvvetile etrafa yumruk sallıyordu. Bir taraftan da karımıza tekme indiriyordu. İp, ne de olsa bir parça boğazını sıkıştırdığı için öyle pek sesini çıkaramıyordu ama tekme, yumruk sağ olsun.

Boynunu ilmekten kurtarıp yere yatırdık, yolun bir kenarına. Hiç bir şey demiyordu. Boyuna nefes alıyordu. Etraftan da kimsenin sesi çıkmıyordu. Deminki o güzel neşenin yerinde yeller esiyordu. Çocuklar da yanımıza gelmişler, bacaklarımızın arasından yerde boyluboyunca yatan Jofroi'yi görebilmek için, bizi sıkıştırıp duruyorlardı. Şarkı falan kalmamıştı artık. Yalnız yukardan rüzgârın estiği duyuluyordu.

Nihayet Jofroi yerinden doğruldu. Etrafında sıralanan bizlere şöyle bir baktı. Sonra bir adım attı. Hemen kendisine yol verdik. Aramızdan geçip gitti. Fakat biraz sonra başını döndürerek, dişleri arasından:

— Vay canına yandığımın.. Vay canına yandığımın... dedi, durdu.

Canına yandığımın neleri? Bir türlü anlayamadık. Galiba bütün ümitsizliğini bizim suratımıza fırlatacak kelimeyi bulamamıştı. Yola çıktı, gidiyordu. Uzaktan Barbe'in kendisini karşıladığını gördük. Kadıncağız iniltilerek, kocasının etrafında bir sağa, bir sola koşarak

peşi sıra gidiyordu. Zavallı kadın, henüz yürümesini öğrenen bir köpek yavrusuna dönmüştü.

Fons:

— Vallahı, dedi, bu işte gene biz zararlı çıktık. Tam on iki bin frank saydım eline. Şayet başına bir hal gelirse, göreceksin, hemen beni kabahatli bulacaklar.

Evet, şimdi hepsi benimle birlik. Fakat hele bir Jofroi kendini assın veyahut suya atsın, görürsün o zaman. Ben buranın halkını bilirim. Evdekiler bile, karım, bizim küçük, kaynanam, hepsi şimdiden başladılar. Ama ne yapayım bilmem ki?

— Yapacak bir şey kalmadı Fons. Elinden geleni yaptın. Fakat, işten zararlı çıkan sen değilsin. Jofroi'yı düşün bir kere, zararlı çıkan o. İnan bana. Yaptığı, maskaralık değil. Kendisini sen de tanırsın. Adamcağız hakikaten ölmek istiyor. Fakat ölünce, sonra ne olacak diyor. O zaman hesap karışıyor ve hem ölmek istiyor, hem istemiyor. Herhalde şöyle düşünüyor: «Beni bu halde, ölümle karşı karşıya görürlerse belki acırlar ve işi hallederler.» İşin böyle kolay kolay halledilmeyeceğini biliyor ama ne yaparsın ümid.

— Acaba meramı bu mu?

— Öyle sanıyorum. Dinle. Geçen gün Maussan'a git-tim. Sen artık oraya ayak basmıyorsun değil mi?

— Hayır hiç ayak bastığım yok. Hattâ civarına bile gitmiyorum. Yalnız tüfeğinden korktuğum için değil. Elbette bunun da dahli var. Fakat yalnız tüfek meselesi olsaydı, belki giderdim. Hayır, daha ziyade şundan korkuyorum: Adam biliyor ki ben haklıyım. Her şey ve herkes

benimle birlik. Kanun, köy halkının düşüncesi, hattâ kendi insafı bile. Eğer beni o civarda görececek olursa zannedecek ki artık hakkıma sahip olmağa geldim. O zaman artık gözü büsbütün dönecek ve kimbilir ne yapacak?

— Ben geçenlerde yağmurlardan ve sıcaktan sonra gittim oraya. Bütün bahçe, havuz gibi otlarla doluydu. Ağaçların yarı beline kadar çıkmıştı otlar. Seninki de oradaydı. Beni görür görmez «bakın, dedi şu hale, toprağa böyle bakmak günah değil mi?» Görüyorsun ya, adamın yüreği gamlı. Ne dediğini bilmiyor. Artık anlıyor ki bütün bu işte kabahat...

Tam bu sırada Fèlippe, kahvenin kapısını açtı. Bize baktı ve eli kapının tokmağında, kalakaldı.

— Fons, Jofroi öldü.

Dona kaldık. Sanki o anda kafamız boşalıvermişti. Benimizin solduğunu, ateşten kaldırılmış bir yemek gibi soğumağa başladığımızı hissettik.

— Nasıl, nasıl?

Ve irade namına bizde ne kalmışsa, onunla yerimizden kalkabildik.

Felippe:

— Evet, dedi, Yolun üzerine boyluboyunca uzanmış, yatıyor. Hiç kıvıldandığı yok. Kaskatı kesilmiş. Evvelâ uzaktan çağırdım onu. Hiç sesini çıkarmayınca ben de dönüp geldim buraya.

Hakikaten Jofroi yolun üzerine uzanmıştı. Ama yanına yaklaşınca, sapasağlam olduğunu gördük.

— Ne yapıyorsun orada ?

— Kendimi otomobillere çığnetmek istiyorum.

Felippe bir türlü kendine gelemedi.

— Hiç böyle iş olur mu? Seni uzaktan görünce, 'durururlar otomobili. Eğer ölmeği aklına koydunsa, git kendini...

Fons:

— Aman sus! dedi.

Bahar geldi, geçti. Yaz da geldi, geçti. Hem ne geçiş. O güneşe batmış ayaklarla kafalarımıza basa basa, ağır ağır geçti.

Artık Maussan meyvalığı, bizim ekilmiş tarlalarımızın ortasında yabancı bir ormana döndü. Yakından pek geçmeğe gelmiyor. Otların sanki dişi var, insanı bir yakalıyor, bir daha bırakmıyor. Tuttuğunu bırakması için var kuvvetile yabayı indirmeli sırtına. Jofroi'yi ise, tam yirmi kere intihardan kurtardılar. Bir aralık Antoine'ın o otuz metre derinliğindeki kuyusuna dadandı. Fakat her defasında tam kuyunun taşı üzerinde görülüp yakalanıyordu. Antoine da «Şayet diyordu, bir de atlasaydı bizim kuyuya, artık nereden su bulurduk?» Bir defasında da, hazreti ırmaktan çekip çıkardılar. Şöyle köpek gibi bir silkindi ve gitti. Tüfeğini sakladılar. Tentürdiyot şişesini kırdılar ve bakkala «Sakın tentürdiyot verme!» diye tembih ettiler. Tabii tuzruhu, falan gibi şeyler de verilmeyecekti. Şimdi bizi bir düşüncedir aldı. Acaba neyle intihar edecek bu sefer diyoruz. Midesini deldirecek kadar çivi mi yutacak? Ot ve mantar yiyerek mi kendini zehirliyecek! Yoksa azgın bir boğaya mı öldürtecek kendini? Bilmeyiz ki... Bu çareleri hep birer, birer düşündük ve sonunda hiç birinin pek işe yaramıyacağını teslim ettik. O zamana kadar midesinden hiç şikâyet etmemiş olan Fons, kuvvetli bir ishale tutuldu. Galiba kavun yemişti. Fakat öyle berbad bir ishal ki herkes ölecek diye telâşa düştü. Hakikaten ölmesine kıl kalmıştı yani. Gittim, karıma dedim ki :

— Şu Jarbois'lar bizi ne zamandanberi Barret'ye davet edip duruyorlar. Kızı alıp şunlara gitsek te bir on beş gün kadar misafir olsak.

Karım:

— Tuhaf, dedi, sen pek Jarbois'lardan hoşlanmazsın ki.

— Evt, ama..

Nihayet gitmeğe karar verdik. Barret'nin havası güzeldir. Hem sonra Jarbois'ler da, karı koca, çok nazik insanlardır. O halde.. Pek âlâ olur işte.

Bu aralık Fons'u da gördüm. Fons, büsbütün kötüleşmişti. Bacakları pantolonu içinde kayboluyordu. Öyle hafiflemişti ki güvercin tüyü sanırsın. Sonra rengi de kâğıt gibi bembeyazdı. Sıcağa rağmen arkasından ceketini çıkaramıyordu. Kendisine: «Gel, dedim, seninle bir tek atalım. Bir kaç güne kadar buradan gidiyorum. Malûm ya işler..

Tam o sırada biri daha geldi ve bize:

— Jofroi öldü, dedi.

— Gene mi?

Fakat bu sefer heberi veren Marteldir. Martel, Jofroi'ya uzaktan akraba olur. Sonra ciddî bir adamdır o, sözüne inanılır.

— Bu sefer hakikaten öldü, dedi.

Sonra hemen, sanki düşüncemizi anlamış gibi:

— Hayır, dedi, korkmayın. İntihar falan etmedi. Yalnız dün öğleye doğru kendisine bir baygınlık geldi, ayılamadı, gecesine öldü. Yani ecelile öldü. Kendisini giydirdiler, yatağına yatırdılar. Ben de sabaha kadar başı ucunda bekledim. Şimdi belediyeye haber vermeğe gidiyorum. Sonra da papaza uğrıyacağım.

Fons bir dakika kadar olduğu yerde kaldı. Sonra yavaş yavaş, rengi uçmuş yanaklarına kan gelmeğe başladı ve bana bir nefeste:

— Gene görüşelim! diyerek uzlaştı.

Evine girmesile çıkması bir oldu. Civardaki kadınlara birer birer uğradı, onlara bir şeyler anlattı. Daha sonra, sundurmasının kapısını açtı. Eşğini arabaya koştı ve arabaya da büyük bir balta ile kalın bir ip, bir testere, bir de orak yerleştirdi. Nihayet eşeği yularından çeke çeke Maussan yolunu tuttu.

O akşam Fons'u tekrar gördüm. Bana dedi ki:

— Şu ağaçlardan beş altı tanesine dokunmıyacağım. Şeftalileri için değil, hayır. Yalnız Jofroi beni öteki dünyadan görürse şayet «şu Fons, doğrusu hiç te fena adam değilmiş!» desin diye.

DÜNYA MUHARRİRLERİNDEN TERCÜMELER SERİSİ

1 — THAIS	A. France	NASUHİ BAYDAR
2 — IMMORALIST	A. Gide	ŞERİF HULÜSİ
3 — ŞTEPTE	M. Gorki	MUSTAFA NİHAT ÖZÖN
4 — ALLAHLAR SUSA-
MIŞLARDI	A. France	HÜSEYİN CAHİT YALÇIN
5 — NETOÇKA NEZVANOV	Dostoievski ...	MUSTAFA NİHAT ÖZÖN
6 — SİĞİNTİ	G. d'Annunzio ..	NASUHİ BAYDAR
7 — CEPHE SOHBETLERİ	A. Maurois ...	SABRİ ESAT ANDER
8 — PUAL DE KAROT .	J. Renard	HALİT FAHRİ OZANSOY
9 — İZLÂND BALIKÇISI	P. Loti	HÜSEYİN CAHİT YALÇIN
10 — GECE YARISI İTİRAFI	G. Duhamel ...	S. K. YETKİN ve S. RAHMİ
11 — SERSERİLER	M. Gorki	MUSTAFA NİHAT ÖZÖN
12 - 13 — BABALAR VE
ÇOCUKLAR	Çurgenief	HASAN ÂLİ EDİZ
14 — LADAM AÜX CAMÉ-
LIAS	A. Dumas fils ..	MUSTAFA NİHAT ÖZÖN
15 — KÜREK CEHENNEMİ	T. Mourri	HÜSEYİN CAHİT YALÇIN
16 — ÖLÜM KADAR ACI .	G. de Maupassant	MUHİTTİN BİRGİN
17 — GÜNEŞ ÇOCUĞU ..	J. London	AHMET CEMİL
18 — MAYİŞ GECESİ ...	N. Gogol	HASAN ÂLİ EDİZ
19-20 — UYANDIRILMIŞ
TOPRAK	Şolohof	MUSTAFA NİHAT ÖZÖN
21 — ESRARSIZ HAYAT ..	W. Baum	NASUHİ BAYDAR
22 — SIKINTI	M. Gorki	MUSTAFA NİHAT ÖZÖN
23 — DORİAN GRAY'İN
PORTRESİ	O. Wilde	FERHUNDE ve O. ŞAİK
GÖKYAY
24 — RUS HİKÂYELERİ ..	V. Kateyev	HASAN ÂLİ EDİZ
25 — ŞİŞKO	H. Béraud	ŞÜKRÜ KAYA
26 — MASKE	A. Çehov	ZEKİ BAŞTİMAR
27 — BEKÂRLAR	Montherlant ...	TARİK ARTEN
28 — AŞK RÜYASI	M. Gorki	HASAN ÂLİ EDİZ
29 — EPİSKOPO VE ŞÜRE-
KÂSİ	G. d'Annunzio ..	TAHİR BERTİN
30 — KİRA KİRALINA ..	P. İstirati ...	YAŞAR NABİ NAYIR
31 — BİR SİPAHİNİN RO-
MANI	P. Loti	HALİT FAHRİ OZANSOY
32 — KÜÇÜK ROK	G. de Maupassant	MUSTAFA NİHAT ÖZÖN
33 — KOMİK HİKÂYE ..	A. France	NASUHİ BAYDAR
34 — 6 NO. 11 KOÇUŞ ...	A. Çehov	HASAN ÂLİ EDİZ
35 — TEPE	J. Giono	SABRİ ESAT ANDER
36 — GECE YARISI GÜNEŞİ	P. Benoit	NAHİT SİRRI
37 — «BOLİVAR, İKİ Kİ-
ŞİYİ ÇEKEMEZ ...	O. Henry	HASAN ÂLİ EDİZ